

ספר הישר

על הוכחת ומוסר הברו
רבינו יעקב תם
בעל תוספות וצוקל

זה ספר הישר, אורה חיים ותוכחת מוסר, מדרך עקש
לסור, וללכת בנתיב הישר, בעיני אלהים, מי
יפיר גדול פאר המעלות ותהלות ספר הנחמד הזה,
מעט חכמות ורב האיכות.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ט

סוכה לניסד ע"י הסתתים ס"ס סגנו מוסר' אהרן מדכי נמסר'
נתנאל דוד יסבערג. וניסו סגנו מסר' מאיר יחיאל כמסר'
שלמה לוי סלסער

ווארשא

ברפוס הרבני מוה' נתנאל דוד יסבערג נ"י
שנת תרל"ה לפ"ק

СЕФЕРЪ ГАЮШОРЪ

Варшава 1875

въ типографіи Н. Д. Зысберга

улицы Францишканская Н. 9.

Дозволено Цензурою

Варшава 28 Апрель (10) Мая 1875 г.

הקדמה

בְּרַחֲמֵי הַשָּׁמַיִם וְנִבְרַךְ יוֹצֵרֵנוּ אֲשֶׁר בְּרָאֵנוּ וְלִכְפֹּלֵל לְנַשְׁבְּנוּ קִרְאָנוּ טַרְס סְיוֹמָנוּ גַבְר חֲסֵדוֹ עֲלֵינוּ
כִּי פִאֶסֶס סִמְיָאֵנוּ מֵאִין לִישׁ סוֹלִיאָנוּ וְיֵאֵר עֵינֵי אֲלֵינוּ בְּהוֹרֵס וְחָקִים וּמִשְׁטָטִים לְדוֹקִים
אֲדִיעַט סוֹב עֲבָדֵי סִבְיָאִים אִיוֹב דְּרַךְ יִסְכּוֹן אֹרֵךְ לְשׁוֹם מַחֲסָךְ עֵינֵינוּ לְאֹרֵךְ לְלִכְסֵךְ בְּדֶרֶךְ חוֹרְבֵי
סוֹבֵב אֲשֶׁר עֵן חַיִּים לְמַחְוִיקִים כֹּס וְיִסַּח בְּאֶפְסוֹ נִשְׁמַטֵּהּ הִיא כִנְשָׁה כַחֲמַטֵּה לְחַס לְשִׁפְתָאִים עֲרַמֵּה
לְדַעַת הַטּוֹב וְלִדְבַקֵּס בּוֹ וְלִסְפַרְמֵס עֲרַב וְלִסְוֹר מְנַסִּיבָתוֹ וְכּוֹסִירָנוּ חָקִיו וּמִשְׁטָטֵי סִנְחַמְדִים עַל
יֵי שֵׁיִם עֲדִים ע"פ סִבְלֵי בְרָאשִׁינֵה וְע"פ סִבְיָאִים אֲתֵרֻנֵה . כֹּאֲשֶׁר אֲמַר נִשְׁכַּל בּוֹאֵת יִסְבַּל
סִחְתֵּהֲלֵל הַשָּׁכַל וְיִדְעַת אֲחֻזֵי וְאֲמַר בְּנִבְיָא וְדִבְרֵי עַל סִבְיָאִים וְאֲנִי מִזֶּן סִבְיָאִים לְכַעֲבֹר סִיִּים
יִרְאֵחוּ עַל פִּינֵנוּ וְחוֹרְבֵי בֵּין עֵינֵינוּ אֲשֶׁר לְכַיִּסֵּס חֲסִיִּם סִבֵּה לְכַשִּׁיף רִנְיָן סֹאֵל יִסּוֹלֵס לַעֲלוֹת אֵל
סִמְרַכְבֵּה סִבְיָאֵנֵה וּמִסַּחֲהָ לְשַׁעַר סִתְקוֹס . וְע"כ חוֹבֵב עֲלֵינוּ לְסוֹדוֹס לֹו עַל כֹּל אֲשֶׁר נִמְלָנוּ וְסִטוֹבֵב
אֲשֶׁר סִבְיָלֵנוּ אֶל־שֹׁאֵל מַחֲסוֹ לְעוֹרְנוּ לְעַשְׂמָה סִיִּשָׁר כְּעֵינֵנוּ לְסַגִּיד גְּדוֹלָתוֹ וְלִסְכִּינֵי לְהַכְלִיחַ סִטְטָה
בְּעֵשִׂינֵי

נעשוהו מזהו כי על פי יצונו לא נפקו ולטועת כאשר אמר אם לקח עם פתן לו וכו' שטיף מה הפשט לו וחלום בראנו לכבודו ולכראות טיף גבורתו וחין ערכו כאשר אמר כל ביקרא בשמו ולכבודו בראשו. ולכן אחתנו לו להיות פעולתו לפניו רצוה אולי יגמלני עלים כפי רצונו לא לפי קוצר יכלתי ואולי כי אין ישיב גדולה כדלא חושב נכח וסוף כי מה פחדם שיגרא אחרי המלך ואני מתחיל בשמח השם ואומר כי ראיתי יסודים רבים ויכבדים בעיני עבודתו האל כגון פשט היבט להחסיד רבינו בחיי בן יסודים ז"ל וספרים אחרים רבים ונכבדים אך מקצת עניינים עפוקים ולא יתעסק בהם אנשי דורנו כי אם מעט מזמיר וכל לב מדעת נכער כי הפאזה מתגברת והשכל נחלש והוא דרך הול ולא יקדש ויזיל לב האדם רע מנועריו ובספרים האלו לא ימוטו אסוריו ולא ירפא מזוריו כי כל יום ירדו למצער אנשי הסד האוהבים וגמר חסיד וטו אמונים וכל איש רודף אחר הטוער והפאזה ואחרי הכבוד והכאזה ולבו בין שיהיה כאיש שבור ונכבד עברו וין וכל לטון איש רע מין לא ישמע לקול מורים ולא יאזין לטועת מוכיחים ומזכירים וגם אי חלופי כהם אלהים נמשלתי כי קויתי בקראם ספרים בללו אולי יכנע לבבם השכל הוא כחוק מצור החלמים וממקומו לא ימוט וכאשר ראיתי כאני בעבר ושכלי ביד כבלי נחבר ואמרתו ללבוני בלא חקאך לך מנוח אחר יסב לך פקה עיניך וראש ואמן את רעיוניך וראש האזר את עמניך. וסכן לך לזם כפרם כה ספקודם. כי אין לם' משעור לשיג לך מגיד מזהם ולשים כפיך דבר ובלאונך מענה. והל פכטה על אשר חכרו קדמוניך אשר היו לפניך. רק על אשר יחברו רעיוניך. שי לא ידע נעם לבנך וזנפך. ועל כן לא ירא כלפך מחן עמך וכאשר אמר המשורר איכה ישוכו השמים ממחא אם לא יהא מהם לנשם גופים. וכלי לבי שאף יביך לשמים והכבונן נוראותיו והמאורים והמשלוחים. והכרים ומסודים שמים. והארותיו ושבחים. ושים לבך לדעת מי כראש וסידים כחכמה ואחרי כן ספוינן סוד כריאותיהם מאין ולמה נכראו והכבונן כהדושי הטולם ומקרינו גם כהסדי כנורא טובתו וחמלתו ספוינן כהדושי הטולם האבד סוד כדומה לקיוון שכן לילה סיה וכן לילה אבד ושים בין עיניך סויהו חרדתו ועמדת הדין ומכובתו. ועינש משאנו ושאמו. והיו הדברים האלה כערכים לפניך. והל יסורו מגיד עיניך כי אז תתעורר נשך לעמוד בין נסוי סחכמה תקופ ואימה ויפסך לעבודת כנורא יתברך האכנס והיראה ובשניהם השיג פלגים רזוק וחפך וכל אחד מצור שאון ירך וזא תקוד עליהם יסרה לך שפרי תקים וכושע ויילך ממוקני השפע. ויחו לך למזכרה אם תשכח ויכירוך. ולא שישן יכירוך. ואם תשנה ויכירוך. ומה יכיה לך שכן טוב בעמלך. ולא ואנד גמולך. וכאשר יועילך הסוכור סיה ויעיל לכל איש אשר יזיד כלידך וחילו כחילך וזא סחכמים והסכידים לא סיו לריכין אלו אולי אדם פועט מדרך כשכל ימאלנו וכאשר אל לבו ישינו אולי משינה סכלנו יעירנו ויכיה לך שכן כאשר אמר נחיר אלהים דוד כמך ע"ה אלמדה פושעים דרכיך ותשאים אליך ישוכו וכראותי כי סיה הפעם סוכב ואלל קרובם חשתי ולא סחכמהסתי לבקש את אשר יועילני. מיד שאול יגאלני. ומתעמקי שאול ימכני. ונערתו סני. ויחברתי ענינים אשר בהם יוכיפו לקח משכילים. ויביט דעת סככלים. וכל ספפונן בהם יכיר סודות עבודת האל ויעלה בהם למעלה כהלוינא ארש שם נוה סככמות ססוכרות ועיבור על לבו כל אשר יש לו לשרוע לבעל חובו. ויחזר יום סמר והטורא אשר לא ימאז בו ערה. אולי בעת ישים אל לבו כענינים האלה יקנא כמעלת הכסידים ומשככו סקנאס נלדמות אליהם לעשות כמעשיהם ולא עובתי עיני מכל ענינים אשר בהם ימנעו סלכנות ויכנוו שגאום סחכמות מכל אשר ידעתי ומטי סחכמים שמעטי אשר לא שמטי כהספר סוס וקראתי שמו ספר דר"שך אשר דרך עבודת פני סאל ייסר. וטן חיים הוא למחזיקי כפ וסמכיה מאושר. והאל סמגל סמלומים. ומרנן לטון אלמים. יכיה עם פי כספיו ייסר יעיוני וכונוני. וישמר דרכי מחשבו בלשוני. וישים כפי דבריו נסנה. וינתנו כפני גלי סף נמטן שמו. וחלקפי סם' סיה לח' שפריס ואלו סן:

ה' השער הא' סוד כריאת הטולם :	א' בעיני החשונם סממדת :
ב' חסרש עמודי ספבדה וסבומיה :	יא' כמעלות האדיקים :
ג' באמונה ובענינים מסודות עבודת הכור איתכרך :	יב' כסודות הטולם סנא :
ד' העב' דס על דרך קראס :	יג' ככל עמיני העבודה :
ה' כעמודי ספבדה והס חסמה :	יד' כחשונן האדם עם סנאס :
ו' כפירות דברים המסייעים לעבודת האל :	יז' כפירות הפס סרליס לעבדס :
ז' כעמיני סחכונה :	יח' כקאח סחמדות הפס' וסנעי סטוס' :
ח' מעניני דעת האל יתכרך :	יט' כזכרון האדם יוס סמוח :
ט' כסימני לטון סבדלס איתכרך :	יכ' כספרש עיני לדיק וספס :

ספר הישר לרבינו תם

השער הראשון סוד בריאת העולם

מן הידוע כי כל מדבק יעיד על מנקשו . וכל מעשה יעיד על חבונת טופה . ועל כן ראו לכל משכיל להחמיק במבחר העסקים למען יהיה לאוח על שכלו . ומזה ידענו כי אין העסק הנבחר מכל העסקים והמעשה הנבחר מכל המעשים כי אם עבודת האל יתברך . כי הוא יעיד על רוב שכל האדם ועל שלימותו . וכל חכמי העולם יאמינו וישכילו כי השכל לא יוכל לעסוק לבד משה דברים . הא' הטוב . הב' הנכבד . ואין עוד זולתם . וכן יאמינו כי הבורא הקדמון והנכבד מחדש וכי הבורא אין לו חמילה ולא חכלה וכל הנכבד יש לו חמילה וחכלה . וכן יאמינו כי אין לבורא צורך לדבר בעבור כי כל נצרך הוא חסר לדבר שצריך לו ובו יהיה שלם . והבורא שלם על כן אין לו צורך לדבר . ואחרי אשר אין לו צורך לדבר נלמד מזה כי הוא לא ברא עולמו לצורך . ואחרי אשר לא ברא לצורך נוכל לדעת כי בראו נדבה לגמול טוב לזכיה לו . כאשר אמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי . והראיה על זה מדרך הכתוב מבריאת העולם כי במעשה בראשית הוא אומר על המאורות ויהן אורח אל'יה ברכיע השמים להאיר על הארץ ולא אמר להאיר על השמים כי אם על הארץ אם כן דע כי לא נבראו המאורות לחועלת הבורא ולא להאיר לשמים כי אם להאיר על הארץ ויחיהו . ועוד נכיר כי אלו יהיה הנכבד לחועלת הבורא היה קדמון כשיבו כי חועלתו לא נפרדה ממנו רק היתה מזויה עמו חמיד ולאחר אשר נדע כי העולם מחדש ואינו קדמון נדע כי פרס היות העולם לא נצרך הבורא אלו . וכאשר לא נצרך אליו פרס היותו כן לא נצרך אליו אחר היותו רק כי כונני בבריאת העולם היתה לחועלתו . ועוד נדע ונבין כי הבורא לא ברא הבורא בעבור הרשעים המכעיסים אחרו כי לא יחייב אחרו השכל ואולם נבראו בעבור החסידים היודעים חלואתו ועובדים אהבו כראוי וכל כוננתו היתה לברוא חסידים אך נבראו הרשעים מכה סנע הבריאה . וכאשר יש לפני קליפה והמבחר הוא מס שבחון הקליפה כן החסידים הם פרי בריאת העולם והרשעים הם כמו הקליפות וכאשר נראה כוננת הזרע להנמיח החפה לבדה אבל כח הנותח יוליא עם החסס קש ועם השושנים מיני קוליס כך כוננת הבורא לברוא החסידים אבל כח הנריאה יוליא עם החסידים רשעים כי אין דבר נברא שלא יהיה ממנו ג' חלקים חלק נברר וברור כמו הפלח וחלק הרפס והכיוולים והמתורגם כמו החבן או הפסולת וחלק בינוי . וכן אמלא בני אדם חלק נבחר וזך והם החסידים והם הפסולת או מבחר הסרי וחלק הנדוע ומאוב והם הרשעים אשר הם כמו הפסולת או החבן ועל כן נאמר כי לא נברא העולם בעבור הרשעים כי אם בעבור חסידים כאשר האילן לא נעשה בעליו בעבור הקליפה אלא בעבור מבחר הפרי אשר יתן . יעד אנו רואין השמים יחנעטו וכל מחנעט יש לחנעטו חמילה ואחרי שיש לחנעטו חמילה נדע כי יש לו החלה וכי הוא נברא כי החלת חנעטו הוא החלתו ואחרי שנדע כי יש לו חמילה נדע כי קודם בריאתו לא היה לבורא צורך אליו . וכאשר לא נצרך אליו קודם בריאתו כן לא נצרך אליו אחר בריאתו כי הכח שהיה לבורא קודם בריאתו היא שעתה אחר בריאתו לא חסרה ולא הוסיפה ולא החלפה וכיון שכן נדע כי כאשר לא נצרך אליו קודם בריאתו כן לא נצרך אליו אחר בריאתו . ואל' כי הדבר אשר חייב הבורא לברוא העולם הוא צורך הבורא לשלם האמר כי כח החיוו כוסה את המחוייב לעשות הדבר וידענו כי הבורא אין כח כוסכו לעשות שום מעשה . אבל כמו חייב על הנבראי' ללחם לית מאין . ואם האמר למה חייב עליהם . כדי להכיר אלקותו ולהראות כבוד גדולתו ולשמותו במעשיו כי כשינראה הבורא אדם חסיד ישמח בו כאשר

יסמח צו האב ויתפאר בו וע"ז נא' יסמח ה' במעשיו . ואחרי אשר התבאר כי
 לא נברא העולם לצורך נא' כי נברא להבט גדולה והוא ענודת הבורא ית' כי
 הבורא לא יקרא בורא עד אשר יהיה לו נברא . ולא יקרא אלהים עד אשר
 יהיה לו עם כמו שג' והיייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם אע"פ שבת האלהים
 לא יחסר בחסרון בני אדם . ולא יוסיף בהם אך בבריאת העולם היה ראוי
 להקרא שם הבורא אלהים . הדמיון כי המכה יכול להכות אבל לא יקרא מכה
 עד אשר יהיה לו מוכה ואם אין לו מוכה כשביל זה לא יחסר כח המכה אך
 צמוכה יהיה ראוי להקרא מכה וכן הבורא לא נחסר כח בטרם נברא העולם
 אך בבריאת העולם הוסיף שלימות שלו וזה הסבה אשר להפניה נברא העולם .
 ח"כ נדע ונשכיל כי בריאת העולם היא שלימות שם האלהים . וכאשר נדע כי
 כל אומן אשר יעשה מלאכה אין כוונתו לעשות כ"א מנחת המלאכות אשר הוא
 יודע וכפי גודל חכמתו יהיה תקון מלאכתו . ובעבור כי נראה כי
 העולם נברא בחכמת התקון נדע כי בראו כמו כן בחכמה החכמה וכאשר האומן
 המוכן אין כוונתו כי אם לעשות המלאכה גאה וסובה כמו היוצר המוכן והמבטיל
 אשר כל כוונתו לעשות כלים נאים מאד מאד ואם ילא האחד מהם מכוער או
 פקוס או שאינו מתוקן ימאסנו ולא יחברנו אל הכלים הנאים רק ישליכונו או
 יטברנו כן הבורא ית' לא יהיה כוונתו לברוא בעולמו כי אם הטובים והחסידים'
 וכשימאסו רשעים ימאסם האל כי אינם מתיקן מלאכת עולמו . וכאשר האומן
 האכזב נעזות מלאכה גאה יתפאר בה לכל רואיו כן הבורא ית' יתפאר בחסידיו
 עשוי שבה אוח גדול על תקון מלאכתו ורואיה בבורה על יוסר פעילותיו והרשעים
 הפך מה שחמרתו כי הם נחתים פגם בבריאתו והם סבה לחלל שם כבודו
 ושיאמרו כל רואיהם כי אין פעולת הבורא ית' נכונה כמו שאמר ויבאו וגו'
 אשר בואו עם ויחללו את שם קדשי בחמור להם עם ה' אלה ומארצו ילאו . ואם
 חמור יאמר העבד איך נמשיל פעולת הבורא לנבראים ואיך נקח רואיה מן האומן
 על הבורא יתברך והיא גלא והשגב וכאשר לא יעריך אליו חסונם מחסנות בני
 אדם כן לא יעריך אליו ענין מעשיהם ולא נמשיל פעולותיו לפעולותיהם . כשיב
 על דבריו ונאמר הרי מלאנו ההסידים ישחלנו וייגעו בכל מאודם להדמות לבורא
 יתברך במעשה היושר כמו שג' כי לדיק ה' נדקות אהב ישר יחוו פנינו וע"כ
 נדע כי כל מעשיו הם מעשי היושר והם בבורא אחתים ובנברא מקריים וע"כ
 על מעשה היושר אשר נמשיל אליו במעשה האדם הם בני אדם מקריים ובבורא
 אחתים וכל מעשה היושר אשר צעילם הם מעשה הבורא ונקח רואיה ממעשיו
 הגלויים על הנסתרים והנעלמים וכאשר יתנהג הבורא במעשה האחד במישור כן
 יתנהג בשאר המעשים וכל מה שיחקן האדם ממעשיו הוא מהדמה בהם לבורא
 כי כשיהיה האדם איך אהים יראה להמשיל עצמו בזאת המדה לבורא ואם יהיה
 גוסל חסד או שופט נדק הוא ממשיל עצמו כפי יכולתו וכן שאר המדות הטובות
 הראויות לבני אדם וכפי קרבת האדם לבורא יהיו מעשיו ישרים וע"כ נקח
 רואיה ממעשיו בני אדם על מעשה הבורא ונאמר כי אלו נמצא אומן חכם אשר
 יוכל לזייר כל צורה ובשאלתו איך היה ראוי לעשות גוף האדם היה אומר לנו
 זאת ההרכבה והבנין אשר אנו רואין באלהם לא שחוט ולא יחסר כי היה אומר
 לנו צריך שיהיה האדם בקומה זקופה כדי להיות יחרן בינו ובין הבהמה ועוד
 כי הנשמה אשר בקרבו היא עליונה ואליה מן השמים ותמשיכה לפאת מקורה
 ע"כ תעמידו בקומה זקופה והבהמה מפני אשר נפשה מן העשר תמשיכה להיך
 ואיך כפופה . ועוד היה אומר כי הוא צריך אל הכבד לצלל המאכל ולהפכו לדם
 ולהשקות לגוף להיות נמשכים מן הכבד גידים ומשחרנים יסו כמו תעלות הולכות
 בכל אבר מאברי הגוף לסיח בהם פענר הדם אל כל הגוף . וסיה אומר כי

ספר ה' אשר דרבינו תם

הוא צריך להיות לו ריאה מרחפת בכניסה על הלג לכל יצחק ברוב שנת
החתימות וידעך. והיה אומר כי הוא צריך אל הלג להיות לו מקור החיים והרוח
להגיע ממנו אל כל האיברים הרוח וכן החיים. והיה אומר כי הוא צריך אל
שינים שיהיו לו כמו נוסים לשמור אותו מכל היזק ואזנים למצות סקול ואף
להריח וזה לאכול ולפצוץ ולדבר ושילא ממנו עשן הריאה ויכנס בו אזור הדי
ופוז. והיה אומר צריך להיות נסה שינים למחן המאכל מקצת' מחודדים לחסוך
ואחרים שפותחים לכתוש ולרדק בהם המאכל. והלשון לדבר ולהסך המאכל כי
בהיותו שרוי לא יהיה כתוש וסחון עד אשר דק יקל אל החיך לבלות אותו.
והיה אומר כי היה צריך להיות הראש מעטס חזק ואמין ונובוב כדי שיהיה מן
חזק על המוח אשר הוא מעטס להנפש. ועוד מלבד עטס הראש היה אומר כי צריך
להיות עפר על הראש לכל יכנס הקור בתוכו כי עטס הראש לא יוכל לדמות
מן המוח כי אם היזק הנוף נמוחו כמו הכאס אכן שנסלה על הראש אבל
היזק הקור והמוח והדומה לו לא ימושו כי אם העפר ועל כן היה צריך לו
לחטט אותו מן הקור ולהגן עליו מן החום:

ודיה אומר כי צריך להיות לו עינים להורות לו הדרכים והיה צריך לו ספספס
להגן על העינים מכל היזק ואבק ורוח וכל שכן בעת השינה כי חילו לא
היה לו ספספס לא יוכל לישן וגם אם ישן היה כל דבר מזיק לכם ויטול
עליהם אבק או יכנסו שם רמשים או זבובים. והיה אומר כי היה צריך להיות
העינים במרום הנוף כדי להשקיף על כל דבר ולשמור הנוף כמו העופה שצריך
לפיות עומד במרום העיר כן העינים במרום הנוף. והיה אומר כי הוא צריך
לידים לקחת ולתת ולעשות בהם הספספים והמלאכות. והיה אומר כי האלמנט
היו צריכים לנצרני' מאי רוב המלאכות ועסקם אשר יתעסקו בהם בני אדם וכל שכן
האומנים ולולא הצטרנים היה ממאכל הבשר ברוב המלאכות אך האפרים הן למגן
ולמשפט על הבשר לחמק אותם לכל ימוע. והיה אומר כי האדם צריך להיות לו
ראש קטן וגוף רחב כי הבטן והמלצים והמחנים וירכיים הם כמו בנין המגדל אשר על
שני הארץ וע"כ צ"ל רחב וראש האדם דומה להלפיות אשר נראש המגדל וע"כ
הוא דק ומינר והאגלים הם כמו העמודים עליהם יתמוד הבנין. והיה אומר
כי היה צריך לפה להיות מבוז למאכל ומשחה והיה אומר כי היה צריך לבטן
אלמומלם שיהיה כמו שק קטן לקבל המאכל ומשחה ושיהיה לו שתי פיות אח' למעלה
לקבל וא' למטה דומה הרפסאים והשחרים הגשמי' וכדומה לזה פריינים רבים
בבריאה אברי הנוף אשר כל משכיל יבין כי כן היה ראוי להיות חילו יהיה בראש
יכולת לברוא אדם שי אפשר לברוא אותו כי אם בענין זה. עוד נאמר כי
משפה המשקן וסדר סקוטו הוא הולך כל דרך השכל וחילו אשר לפה הבורא
יתנדק לעשות לו משכן ולא סי' חיד יעשוהו היו עושין אותו קרוב למקן זה כי
כאשר דע שיהיה צריך לבטח ארמונו למך יעשו לו כל מקומו כפי הראוי,
וע"כ אטו רואין כי המשכילים כפי כחם הם ממדמים לבורא במעשיו כי שרים
וע"כ נקח ראייה ממעשה היושר אשר אנו עושים על מעשה הבורא כאשר נקח
ראיה מקצת הדבר על כולו כאשר נקח ראייה מן הפשן על האש וכן הדבר
הזה. ואפשר שהיה בריאה העולם לברוא אחרים ולעניינים אחרים לברא מאלם
אך זה הענין אשר נשיג בשכלנו הוא אחד מהם על כל פנים. וע"כ אנו רואי'
בבריאת הנוף כי הסגולה אשר יסגור המשכיל בכל מעשיו היא אמימים ואחרי
אשר אנו רואים כי על דרך מלאכת צ"ח ואומנוהס כן הוא מלאכת בריאה האל
נוכל ללמד מן הענין הזה כי עבודתם האל יתברך ויראתו היא עטנה על דרך
עבודת בני אדם למלכ' ויראתם אותם כי כשם שמוסף שלמות מלכות המלך
כאשר יקו עבדיו לפניו אמת ויושר ואריות אל פשטתו ופכבדים אמת כאל

ספר הישר לרבינו תם

מאדם קן מלכות בכורה יתנך הוסיף עלימה והודו בעבודה בני אדם ויראם
ממנו ואע"פ שלא יחסר שלמותו לחסרון עבודתם אך כשישלים הכבוד לצון אדוניו
יהיה העבד בחכמה השלימות נכחו ושכלו וכל עניניו והיה שלמותו לאות על
שלמות אדוניו אע"פ שאין חסרון עבודתו לאות על חסרון מעלה האדון. הנה לך
לתי בכורה כי עבודת הכירא ית' ויראמו ונהגה על דרך עבודה בני אדם
ועבודת העבד לאדוניו. וחולם היתה כוונתו להמשיל מלכותו למלכות המלכים כדי
לקרב גלותו לשכלנו בדברים גשמיים וע"כ באתו לבאר סודות מלכותו ועבודתו
באלו הדמיונים למען יתיישבו בלב הקורא כדמיון אור הגר לאור החמה בעלומי
על מחשבותיו איש אשר היה סגיר במסגרת חתח הארץ מיום היומו ולא ראה
אור כי הם אור הגר לבדו והוא איש שכל וזינה נאשר כי בלי ספק יוכל מכתו
ומשכלו לדעת מכתו הגר כל כחות החמה אע"פ שאין כח זה ככה זה ולא פגם
זה כעצם זה וכן נלמוד מדמיונות הכחות השפלות כח ההכונות העליונות וכן
בגשמות נקח רחיה על האלהות וכן נאמר כי טובל ברחיית בכורות מן הכתוב
וען השכל לבאר סוד בריאת העולם וסוד הנפש וסוד העינים והגשול כדי שניתן
פעולה לטוהן אך הכל שמור בלי גדר נפרד ובלא גבול נהרס וחומר כי סודות
פעולה העליון יוכל חכב לב וכל משכיל להבין אותם מדמיוני העולם הזה כאשר
מדע כי לורח העולם מציין בעיקר הנושא אותה וכאשר אתו רואים כי טרחה עניני
סגולת ופרחיו וציניו מציין בעיקרו חתח הארץ ואע"פ שאין נראין ולא נחלשים
כי הם נכח השכלי גזע כי הם בו מציין כי שורש אילן האנשים לא ינחה בו
חפיתו ולא שקדים מפני שאינו נמלא בכח שרשו רק מה שנחלש בכח שרשו הוא
סיואל בעניניו ולא ינח מהם כי הם לורח האנשים ואילו יהיה נמלא בשורשי
השמיים או השקדים היו נראים בסריו כאשר (עליו) נראו בו לורח האנשים
כי לא ינח בעניניו אלא מה שיהיה נמלא בהשקדים כן נוכל להבין כי כל מה
שנפטר הוא בא מכה העליון כי העליון הוא כשורש חיה כעצים
וע"כ נבין מסודות העולם השפל סודות העולם העליון. ואלי אומר כי כאשר
הם בני אדם על הארץ מחשבים בדברים עליונים מהם ולהחמיר למלאכים
ואנשות כמשיהם ולהדמות אליהם והמלאכים כאשר הם מבקשים דברים
העליונים יותר מהם ויחשבו בדעת אלהים ובדעת עניני הכוכבים והגלגלים כן
גדרי מעלה והנשמות הסודות והגלגלים והכוכבים חשוקתם וכל רעום להחמיר
בכח העליון מהם והוא בכורה יתנך חתח היא עבדתם כי כל פנועתם היא
לקיים רצון בהשקדים אליו ובחשוקתם אליו וכל זה מכה הנפש החכמה כי כל
שפע יסוד לשון אל יסודו. ודמיון על זה כי כאשר נקח אמן מן הארץ ועליונה
למעלה בכח ידיו מעלה בכח ההשכלה ובהגיעה למכליה עלותה בהכרח המשליך
פשוט לרדה כעצמם אל המקום אשר ליקחה משם וכן המים כשזרקו למעלה
יעשו עד מכליה מה שניע כח הזרקת וכלות כח הזרקת יעשו מיד כעצמם
למקום למטה וכן רוח כשחביסוהו בנאד נסוח והסתמרו יהיה עטר בהכרח
בעוד שיהיה פגור וכאשר נפתח הנאד ישוב מהרה וישוב ליסודו וכן האש כשחמלה
שלהבת חנו רוחץ הלהבת חמה לעלות למעלה ליסודה אך מפני שהיא קשורה
עין הנשקף לא מוכל לעלות לגמרי וכאשר חסרד ממנו מעלה אל מקומו כמו
ק שבמסע כי נלקחה מן השמים ונלמדה בגוף ודממה ללהבת האש הקשורה
עין לא מוכל להסרד ממנו עד בלוח כחות הגוף המחזיקים באש ולא מוכל
הנפש לשון ליסודה ומקומה למעלה. הנה נראה כי המלאך השפל כהעליון
ותלחה שוכני עולם השפל במלאכה שוכני עולם העליון ושתי הכחות יסודו
לכנין המעלה העליונה מהם ואין הפרש במלאכתם כי כל אחד משניהם יבקש
לכסוד נגוד ממנו אך בעולם השפל המלאכה היא מנוחה ומעלה ומעלה

ספר הישר לרבינו חיים

הפליח חוקם ותלוינה ואונם תולעה מלאכות השוכנים בשולם ססגל על משי
 חגרת הגוים לנשמה. ואחר אשר התבאר מדרך השכלי לא נרא הבורא יתברך
 שולמו לזורך כי אם לעבוד אותו נבאר הומו מדרך הכחוב. וזה שהקדמתי ראיות
 פשכל על ראיות הכ' משי שהלב יקבל אחס מסרה יותר מראיות הכחוב ויחשב
 נוסף השופע בעבור האותות והמופתים הגאים עליהם וע"כ תומר כי בריאה
 השולם מלאנו הכחוב מעיד כי לא נברא לזורך כי אם אלא לנדבה וחמד
 כמו שאמר הכחוב כי אמרתי שולם חמד יבנה שמים וגו' ועוד מלאנו כי כל
 פונה שיפשה הבורא לברואיו לא יפשה לזורך ולא לחוכה כי אם אלא למעט
 למעט אפשה וגו'. ועוד תומר ארפא משוכחם אהבם נדבה ותומר וידעה כיום
 והשבות אל לבנך כי ה' וגו' וכבר הורונו השכל קודם זה כי הבורא יתברך לא נרא
 שולמו כי אם לעבוד אותו אם כן נבאר מדרך הכחוב והשכל עוד בריאה שולם :

השער השני

כפרש בו עמדי העבודה וסבותיה

אמר כי אחרי אשר זכרנו קנה עניים מסודות בריאה השולם ותבאר כי לא
 נברא כי אם לעבודת הבורא יתברך נפרש עניני עבודת הבורא ית' ונאמר
 כי עניני עבודת האל יתברך לא תקיים כי אם אחרי ידיעתו והעבודה ית' לא
 שלשה עמודים העמוד האחד הלב הכוב והזך כי גפיוה האדם פוג עם בני אדם
 יהיה פוג עם אלהים (ויהיה פוג עם אלהים) כאשר אמר הכחוב פוג עם ה' ועם
 אנשים והעמוד השני להאמין כי כל נמצא זולתו הוא חסר והעמוד השלישי הוא להכיר
 כי הבורא יתברך שלם. ובעת יקבלו בדם שלשה כחות אלו חמשך נפשו בשבנו לאהוב
 סגורא ית' ובעת אשר יאהבנו אז יהיה עבודתו בתכלית השלימות בעבור כי מן האהבה
 חסיה היראה וכל מי שיאהב האדם ייראהו ואפשר שיירא האדם ממי שלא יאהבנו
 ועל כן אמר היראה בכלל האהבה ואין האהבה בכלל היראה. ומלאנו כי עבודת
 אברהם אבינו ע"ה ביה בתכלית השלמות כי אמר בעדו כי ידעתיו למשן אשר
 יטה את בניו ואת ביהו אחריו ושמו דרך ה' חו עדות ברורה על רוב דקתו וגם
 הבורא ית' העיד עליו אחר מותו באמרו שקב אשר שמת אברהם בקולו וישמור
 משמרתו מלתי חקיה ותורא. ומלאנו כי עבודתו היתה מאהבה ולא מיראה והיא
 העבודה העליונה ולא שבת אותו הבורא יתברך ביראתו אותו ולא אשר זרע אברהם
 הירא ממי או המפחד רק אשר זרע אברהם אהבי וכבר אמרנו כי היראה בכלל
 גאהבה דע כי עבודת הבורא יתברך מיראה אינה עבודת החסידים אלא עבודת
 הרשעים או עבודה גלולים כמו שאמר לרשעים האותי לא תיראו ואומר על החסידים
 הירא את דבר ה' משי שלא היו עושין מעות מאהבה כי אם מיראה אך להחסידים
 יאמר ואהבת את ה' אלהיך לאהבה את ה' אלהיכם ואמר באיוו איש חס וישר וירא
 אלהים ותר מעט ולא אשר עליו אהב אלהים וכן אמר יראו את ה' קדושו על
 הרשעים כי הרשעים כשידבק בעבודה פאל יתברך ויתקדשו מעומתתם הם יקראים
 קדושים כאשר אמר התקדשו למחר אך החסידים אשר לבם פהור מיום היוחס אמר
 עליהם אהבו את ה' כל חסידיו אהובים נולד ה' ואמר על חנוך ויפהלך חנוך את
 אלהים ולא אמר וירא חנוך את אלהים ואמר על נח איש צדיק תמים היה בדורותיו
 וע"כ אין עבודת היראה בעבודת האהבה. ואהבה נבנתה בעשרה דברים מן האהוב.
 הראשון להיות אהוב תורה אלהיו. השני להיות נבנה נחשטנ עבודה האל יתברך
 מכל מענו. השלישי למאום מאוסי הבורא ולהאוב אהביו. הרביעי להיות אהבה
 כעוב השולם חשונה כאן לנגד עבודת הבורא יתברך. החמישי שהערב לו כל יצית
 והקרן ועיני לנד אהבת האל יתברך. הששי לבל יקדים עסק מעסקיו על עסק
 האל יתברך. השביעי לשדוף לגבי האדם אהבו גאל יתברך להספאל נה. השמיני

לכל יתמע לקל מסיתים ומדוחים בעבודת האל ית'. המשיגי אלס יתחדשו עליו
מאורעות מסוב ועד רע לכל יעזוב בפנילם עבודת האל יתנבך. המשיגי לכל הסיס
עבודתו ע"מ לקבל פרס כי אז הסיס עבודתו הלויס בדבר. ואלו עשר מדות כשיחבקבו
באדם יקרא אהב האל יתנבך והוא חסיד האל בתכלית. ולא אמר הנורה יתנבך
על הנרסס אפי"ה זרע אברהם אבינו אלא נעמ שגורו בו כל המדות האלו ולא
מפרסם לך מן הכתובים. סמדה הראשונה דע כי אהבת אברהם אפי"ה סיפיה ללמוד
לכל נביא עולם עבודה הנורה ית' ולקרוז בה חמיד כאשר אמר ויקרא שם אברהם
בשם ה' ואמר סתמקום אחר ויבן שם מזבח לש' ויקרא בשם ה' ואמר ויסע אלל בבאר
שבע ויקרא ש בשם ה' להודיסק כי בכל מקום אשר היה הולך שם היה קורא בשם
ה' ומחמסק בעבודתו ולא היה נמנע מפני פחד עובדי גלולים. המדה הב' כי החסיד
הוא נהיה בזהבנה אלהיו יותר ממס שנהנה בכל חטוניו העולם כי מן כידוע שאין
חטונו ומחמה לאדם כמו בכרים כמו עני' ישמח איבך ואמך וחנל ויולדק וסיי אברהם
אפי"ה נהנה בעבודת האל ית' ופחנבר הנאחז בעבודת האל יתנבך על אהבת בניו
והרחיק מפע אלו יתמעלל בט מזוב אהבת האל יתנבך. המדה השלישית כי החסיד
עולם לכל פמאם הנורה ית' וארוב לארבו כי הנורה יתנבך אמר לאברהם לך לך
מארק ומכיה איבך ומאם כמפסחמו ובניו אביו מפני שפמאם אומס האל יתנבך עני'
ויק' אברהם כאשר דבר אליו ה'. המדה הרביעית כי החסיד אהבתו בכל טונות
העולם חטונה אליו כאין כמד אהבם סאל ית' והנה הנורה יתנבך אמר לאברהם
אבינו ע"ה קח נל אה נק אלס יחידך אשר אהבת אה ינחק ואמר אשר אהבת
להראות לבני אדם כי מס עסיס אהבת בתכלית האהוב מאם אומו והרחיקו מפני
אהבת הנורה יתנבך. המדה החמישית כי החסיד חושב כל יגיעה ופורס חטונ
והגאה בעבודת האל יתנבך כי אברהם אבינו ע"ה היה מעונה בדרכים ומנוסה
בכמה נסיונות ולא קן כהם וקיבל סכל בסבר פמים יסוח כי מנערתו נסחו הנורה
יתנבך בדרכים ואח"כ בלקיחח שרה בית פרעס ואח"כ בנרית מילה ואח"כ נסחו לגרש
יתמעלל ואח"כ לשחוס אה ינחק ואלו היחס עבודתו מיראה ולא מאהבה לא סיחה
מחקיחח בכל אלה הנסיונות אך ברוב אהבתו באל יתנבך סכל היה ערב בעיניו ע"ה
סיס רבים לא ויכולו לכטוח אה האהבה. המדה הששית כי החסיד לא יקדים עסק
מעסקיו עד שישלים מניה הנורה ית' כי מלאנו באפי"ה כל דבר שטוה הנורה ית'
לא הקדים שום מעשה עד שהשלים מנח האל יתנבך כי הנה בנרית המילה נאמר
ויכל מעליו אלהים וכתיב בעלם הסיס הזה נמול אברהם ולא הקדים שום עסק עד
שהשלים המנחה ואמר בישמעאל כל אשר פאמר אליך שרה שמע בקולו כי בנחק
יקרא לך זרע וכתיב אחריו וישכם אברהם בנזקר ויקח לחם וחתם מים שם על שכמה
וגו' ולמדנו מה כי בחלוס סלילה נאמר לו סדבר וע"כ השכים בנזקר כפרס שיעשה
שום מעשה להשלים מנח האל ית'. המדה השביעית כי החסיד יודיע לכל אדם
להבטו בבירה יתנבך ודרכיו כי כן אר"ל כי אברהם אפי"ה מנערתו היה מזוהר
אפי"ה דורו ועדיע לכל אדם אהבתו באל יתנבך כאשר אמר הכתוב כי ידעו למסן
אשר יטו אה בניו ואלו ביתו אחריו ופמרו דרך ה' ר"ל יודיעם שיהיו אהבים
לא: באהבתו ולא אה בניו לבד רק אה בניו ובניו ביהו כלומר כל הנלויס אליו ואשר
יש לו רשות עליהם. המדה השמינית כי החסיד לא ידלג ללעג סלוענים ולחרפת
המתחריס אמרו כי אברהם אבינו עליו העולם מנערתו סחל להדנק בעבודת סאל
ית' והיו אפי"ה דורו מתחריס אומו ולא היה מסיס לבו עליהם עד שהסליכוהו לסך
כבשו סאלס והלילו הנורה יתנבך כמו שנאמר חיי ה' אשר הולאסין מאור כשרים.
סמדה השמינית כי החסיד כשיחחדש עליו מאורשח טונות לו רשעם לא יעל
עבודתו וכן עמס אברהם אבינו ע"ה כי בכל אשר היה מחחדש עליו סן פוז כן
רשם היה טלע לבנו שגאמר ותלוח אה לבנו נאמן יספין. המדה השמינית כי

ההיה אין להצניו באל יחנך תלוייה דבר או על מנה לקבל פרס ובעבור שלא
 בקש להרבה ספר ויצדודו על כן אמר לו הלא יחנך שדרך הרבה מאד כי כן
 מנהג הלא יחנך עם חסידיו בעת יעבדוהו על מנה שלא לקבל פרס יכסול להם
 שפרס ויתן להם סיבה כפילה כאשר אמר לשלמה המלך ע"ה ימן אשר לא שלום
 עושר וכבוד וכתיב אחריו גם אשר לא שלום חתן לך גם עושר גם כבוד . ואלה הם
 יסודות האהבה וכל-ישיביו בו עשר מדות הללו נקראת אהבתו אהבה נמורה ועל
 אלה המדות נאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך ודע
 כי כפי אהבת אדם באל ית' כן תהיה אהבת הלא יחנך בו וכן שאלו לאחד מן
 ההכמים ואמרו לו האדם עובד אלהים בכל מאודו מהי יחשוב סאל ית' לראונו
 אמר להם בעת שישליך אחר גוו העולם וכל חמדה ויקח בחייו ויחשוב למוחו או
 יחשוב הש"י לו לראונו כלומר כשיאבד מאוד הבורא או יאבדו הבורא מאוד .
 ואחרי אשר זכרתי עניני האהבה אזכיר כל עניני היראה ונאמר כי ההפך אשר
 בין עבודה האהבה והיראה הוא גדולה מאוד כי עבודה היראה חסור בסוד היראה
 ועבודה האהבה אם תהיה להקו חסור בהשגחת הקוה או באבוד הקוה ואם
 איננו לתקוה ולא לחיולת חשוד לנח כי השנה הגורמת לאהבת הקוה היא שנה
 מקריית ונסור הסנה המקריית יסורו כל הדברים הנמשכים ממנה והבאים מכמה
 אבל הסנה שהיא גורמת האהבה אשר איננו לתקוה היא שנה עקריית וקיימת
 ולא חסור לנח ועל כן לא יסורו הדברים הבאים מכח האהבה הנמשכת :

דע כי עבודה האהבה יש בה אלו עשרה מדות אשר זכרנו אך בעבודת היראה
 לא חמלא אחת מהן אלא אם תהיה יראתו בזה סוד אהבה ומכח' אבל אם
 תהיה יראתו ממושכת באהבה ובניהם שרין ויהיה מעט מועיר מן המדות אשר זכרנו
 כי אהבה חבולנו ביראת השם ואם לא לא יהיו שוין וחבניד היראה ותחלש אהבה
 לא ימלא בו דבר מכל המדות אשר זכרנו ואם תחזק היראה ותחלש אהבה מאד
 עד אשר לא תודע יהיה בו הפך המדות אשר זכרנו והיו מאזני לדק ומשקל היושר
 אשר בו יבחנו בני אדם ופ"ב אומרים כי ריב החסידים אשר יכר בהם יבא
 הבורא יחנך ולפעמים הוא נאמר על הממושכת באהבה ולפעמים נאמר על הירף
 היראה אשר הנא מכח האהבה ונא היראה קיימה משי' שבאה מכח האהבה אם
 כן העבודה הנא מכח האהבה היא הנכונה ואשר בזה מיראה היא העבודה
 החסרה לנח אם תהיה היראה מלאה . ואחרי אשר דברנו על עניני אהבה והיראה
 שני עמודי העבודה חכיר ענין החכמה שהוא עמוד הביטוי מעמודי העבודה ונאמר
 כי עמודי האהבה והיראה והחכמה הם ג' נחית משותפות ומתחברות זו בזו
 והבלשחן תקום העבודה השלמה ולא מאחה מהן ולא משחיהן ואין בכל שתיים אהבה
 שחסרסק לעלמה שלא תפסק לחברתה אלא האהבה לבדה כי אם תהיה עבודה האדם
 לבורא מלאה היא אשר שלא תהיה היראה נלמדת עמה ואפ"ש שלא יתכון הבורא
 ליראת הבורא יחנך חי אשר שמה האהבה בלא יראה אבל יש לך לדעת כי
 החכמה היא עמיד גדול לעבודה וכאשר תחבר החכמה עם האהבה ישלים בהם
 כל חסך ויושב כל חבונה ומבלי החכמה אין האהבה שלימה כי הכסיל אשר הוא
 ריק מן החכמה אפ"ש שהוא חובב לבוראו לא ידע לפעית רצונו ולא ידע דרכי השם
 אלא יאסור המוסר ויחיר האסיר ולא ידע ואשם וחסיה אהבתו כענף בלי פירש
 וכננין מאין יסוד אבל אם היה לו האהבה ויקוה החכמה אז יכיר מקומות העבודה
 ומקום הרצון לבוסוף ולנרות ולידע סוד עבודה האל ואופניה ודרכיה וכן כל מלאכה
 אשר ירגיל בה האדם וידענה וישג ואם יהיה כסיל לא יעשה כחשפת מסרי
 שחדמנו עתה אשר יחדשו בעסק ובמלאכה ההיא חדישים אשר לא למדו ולא
 ידעו בעשה למודו ואם יהיה חכם לא חיק לו זה אחרי אשר למד העקרים כי מכח
 העקרים יושם שאר הענינים ויבין הענינים המתחדשים ואם יהיה כסיל לא ידע לסדר

גיניי המנאכה כשיבא עליו שום מדוש . ופ"ב נדע נאמח כי נשנשה אלק חכיה
 העבודה שלימה ונכונה ואי אפשר שיחזקנו האהבה והחכמה . . . המלא הידע
 נחורם ונכללם :

ועתה אחרי אשר התבאר כי עמודי האהבה שלשה ופירשנו כל א' בדרך קצרה
 נאמר כי יסוד הפסר וכוונתו היא העבודה אשר ישיג בה האדם רצון האל
 עד יפקר לנו מרשעתו וינקרו מכוואתו ואז חדבק לבנו בעבודה האל כמו כבוד
 אשר הרגה לנצח אותו אם יסופק הוא לא ידבק בנצח עד אשר תרחלנו היסב
 וחסיר כל כסמיו ואז ידבק בו הנצח ועל זה אמר הנביא ע"ה יצאנו רשע דרבו
 ואיז חון מתשבותו ויבוב אל ה' וירסמהו ואל אליהו כי ירכב לסלוח ואמר שמואל
 הנביא ע"ה אם בכל לבנכם אחס שבים אל ה' אליהם הסירו את אליהי הנכר .
 ואחרי אשר התבאר כי כוונתנו בעבודה הבורא יהנרך כי בשבילם נברא העולם
 נאמר כי העבודה חובה עלינו לעשות מן הכחוב ומן השכל . מן הכחוב כי הבורא
 יתבך לא נברא העולם אלא בשביל הסורה כמו שנאמר אם לא בריסי יומם ולילה
 חקוק שמים וארץ לא שמתי ואומר ה' בחכמה יבד ארץ כוון שמים בתבונה
 ואומר ה' קניי ראשית דרכו קדם . מפעליו מאז וגאמר כי העבודה חובה עלינו
 כי הסורה לא נמנה הבורא יתבך לישראל בסיני כי הם לעבוד אותו שנאמר לנעבור
 נסוח אסכס כל האנהים ונעבור סכיה יראתו על פניהם לבלתי חספאו ואומר
 בהיניאך את הכס ממנרים מעבדון את האלהים פלההר הזה . ואומר אל ה' אליך
 סירא ואותו מעבד הקדוש היראה לעבודה ללמדך כי אם אין יראה אין עבודה
 וכן אמר ועשה ישראל פה ה' אליך שאל מעמדך כי אם ליראה ואחרי אשר נדע כי
 העולם לא נברא אלא בשביל העבודה ונעוד אשר חעמוד העבודה והלדקה יעמוד
 העולם עליהם שנאמר ולדיק יסוד עולם ואחרי אשר התבאר כי העבודה אנו חייבין
 לעשותה מדרך הכחוב ופרש אותה מדרך השכל וגאמר כי מן הידוע כי מלך נשר
 דם לא חקון חלכותו כי אם בעבודה עבדיו ואם לא יעבדוהו ויראווהו אין לו ממעלה
 כליהם ואין במה יודע יתרומו עליהם ואנו רואין כי המלך יגמול לעבדיו כעבודתם
 ויראחם ואם המלך נשר דם לריך להרצוא ממעלתו ויפרונו על עבדיו אשר הם
 ברואים כמותו ואפשר שיהיו טובים ממנו על אחת כמה וכמה הים ראוייה ממעלת
 הבורא יתבך להרצוא עלינו ביראחטו איתו ובמה יודע כי הוא ביראחטו ואנסמו
 עבדיו והוא קיים ואחטו אובדים כי אם נעשותנו רגונו ויראחטו מפניו בזה נכיר
 מה אנו מה חיינו . ואמר אשר נדע כי עבודה האל יתבך היא חובה עלינו על פי
 הכחוב והשכל נאמר כי העבודה נחלקת לשני חלקים . החלק האחד העבודה העליונה
 והנעורה אשר היא בשכלית השליחית כגון עבודה אנשי השם החסידים אברהם
 יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה והגלויים עליהם ע"ה . והחלק השני היא העבודה
 חשבה מוחת אשר זכרנו כמו עבודה חסירי המדות האלה אשר לא יוכלו לקהר את
 לבם כמו הראשונים ועל כן לא ינישו למעלה העליונה והנני זוכר מעלות מדות החסידים
 מלה עליונה והמדות אנשי מעלה השגלה למען יראה האדם מה שיש עליו לפשות
 ואז יגיע אליה :

דע כי חסיד מעלה העליונה סמך נגודים אנשי השם יראי אלהים ואין בהם ספא
 ואשם ששי רצון האל ושמדתי מותיו ומחלמתי ללבם בדרכיו מיום הולדם
 ואז שבו ולא זדו ולא פשעו ולא מרדו וכאשר גדלו מכל אורח רע נבדלו . וכבוואם
 נימים הביט כל השולם מתון לשנחם שלמים . בשנחם ולכחם בשנחם ובקומם
 זה לילם גם יומם בחרות ה' יאנו . ונעמדתו יסנו ולא יעשו רעם ולא ילמדו זדון
 ורשעה רעים . לאל ולגני אדם . כנשיים את יארם בכל נפשם ובכל מאחדם נכיים
 בעיניהם ונכבדים בעיני חזותיהם עמוד אל דתו סמיד עמוד עליהם . וחבממן סאמר
 קייסם . ולרצן ערים ה' נסע לפניהם . לבם נגיים אכלל מפני סידעו כי הכל הכל .

ספר הישר לדביתו תם

לא יתחילו במצח מכל עניני העבודה ומחרי כן ימרוהו. וסוד נרם לא יחישוהו ולא יפכו נסוד משחקים. ואין שפועיהם כי אם חקים ישפטים לדיקים. מחשבתקים מצרכי עניים ופדיון שנים חננתה חכמה ומנוגה. ודבחה נכונה והכל בחס ואמונה. רמיה לא חמלא נפיהם. מחבלות הלהיהם לא יבלו שפתויהם. יבדותו מן השררה והמלוכה. ויחנדרו לכל נפש נמוכה וננוכה. הם השמחים בחלקם ולא יבקשו כי אם לחס חקם למלחום ספקם. יתאוו אכילהם בעבור חיותם. ולא יסאוו חיותם בעבור אכילתם ומשקם. לא יערכו להם מימי מעדנים. ולא יתאוו ללבוש בגדי שרים. יבחרו מהמלבושים מה שיכסו מערותיהם. ומן המזון מה שיקיימו בו חיותם. ומן הדבור מה שהוא נריך אליהם. ומן המששים מה שיבא תועלת אליהם. וירחיקו סיוק מהם. ויסירו הכפס מלבם. ויוזילו המשפחה מקרבם. לא ישירו לב למנדסם ליסוד וליקים. ולמקלליהם נפשם מרום. אין בלבם חוגה ולא יבון. ולא חיד ולא מצבון כי אין בעולם הזה דבר שיחמדוהו ולכן לא ידאגו אם יחסרוהו כי הם יבטחו על שופיהם. הם חסירי מזונות ומישרי לבבות לא יחרידו בנות המלאות. ולא יבכילם מרדת החשואות. בנות עליהם חוקף לרה או יור חרון ועברה לא יקציטו על דין אליהם רק ינדיקו על דין אליהם. ליבורים הבאים עליהם. לבס ישירו לאל רחמן ליוצר נאמן לא ידעו להתעולל עלילות. ולא יבקשו להם גדולות. מלאכתם מלאכה ה' ומקיהם מורה ה' ילמדו אותם וילמדו לפושעים ויזהירו נפשם ויחרי כן לרשעים. בימים יטמו בלילות יקומו. ועומדים לראש חמורות. לחס בלילות זמירות. יגהרו ארצם בחטתן ולחש. ולורחים פטר כחש. שורגים בקל שופט ויורידו כחל דמעה. מכירים חפאת ומחודים עוטים. גומלי נדקות מיאסי נפש מעשקות. מכנדים את ה' מהגם. ונחמים מעשר מכל קנינם. לא יאכלו פחם לבדם. רק יפתחו לאביון ידכ. ילנו המחים לקבורתם לראות שמה מה אחרים. חידותם דברי אליהם חיים. ולא סמרו מעלות גבוהים. ושפועיהם לאחח עבודתם בלב שלם ובנפש חסיה. ונפשם מדמי חקף רטויה. ולא יתנהגו רק בענוה אשר שרחק הגאוה. לבס זך ובר. ורעיונם עקור ונבר. לא יבעטו אם ישעירו. והאל שנגד עיניהם לא יסירו. חפאתם פרב ובוקר ולהרים לאלהים. חלי יעורם לישר מעלליהם. ולשמור אותם מחטות בחייהם. ולהוסיאם מן העולם הזה בשליט לנה השלום. ואחר יניחם מן העולם ויחוו ויעמדו בגורלם. זאת חלפת עבדי ה' וזאת העבודה השלמה אשר בחר ה'. אבל העבודה החסרה אשר איננה שלמה כל אנשים מחרשים ובעבודתם נרפים פסחים כל שמי הספיעים החזיקו בחבונה ולא עזבו שמשונה לא חמלקם עבודתם ואם היא כוהב חסיני השגות ובדלי העויות לבס קבור בהכלי שפיה' מעבודתם ועל כן לא יוכלו להפרד ממנו בעת עבודתם. נבר עליהם היגר ויהי למסך בינם ובין היוצר. לרקתם חלופה עבודתם אנושה. כי מחוק פחם חחלש פעמים ירוצו לענות למעלות גבוהים ולא יכלו ויפארו להנשא ויפטינו. כי העולה אשר בלבם עלרם ועם בוכי מכה הכבדים. הפלילו בעבודתם. להכחות לבני אדם לרקתם. לממן אשר יאח שמש דבורם השתדלו בגלויות ויחשלו בכבחות. בחרו מן העבודה הקלה. ונלאו לטובל הכבדה. התגהו בלרקתם על חלמם וחמטם בעיניהם לרקתם בלבוהם. נזכרו בכל מעות אשר אין בה יגיפה נפש לו אגידם הון והפגילמו עיניהם מן החמורות אשר בהם יגיפה והיזק ממון. והישרים אשר לא נאמנו לאל לטויהם לא נמלטו מפכשלות החמורות ולא הגיעו לגרם המעלות והמדרגות כי לטוחם קגרים ונרים מהכיל סודות הפנודות והמדות החמודות וכסי מה שיכילו לטוחם כן היה עבודתם ועל כן הולרכנו להם ספר המחן אשר שפר עבן ספר מותם בלבוהם וזולמו ספר הטולל עבודה האל יחנרך והיה להם למשיב נפש ולמורה לרק יחירם אם יטכחו ויזכירם אם יטגו וילמדם מה שיקלר ירם פח מלא ידע. ועל כן אמרנו כי עבודת האל יחנרך ית לה שמי עומדים וסם

היראה והאהבה ולשני העמודים האלה יסוד והוא השכל והשכל הוא פרי הנפש וההכמה כי בעם יולד האדם ויגזל לחיור השולם תדמה נפש בתוך גופו כמו הזרע הזרע מתח הארץ אשר לא נדע כמו חך יסקבו בשליו בכל יום וישמרהו מחורב ומקרה עד אשר יתחיל לצמוח וישלח ענפים ויונקום ואחרי כן יוליא פרח וליץ ליץ וכסף יצמול פריו וכן הנפש בתחלה היותר בגוף לא גודע כחה ולא גרלו פעולותיה והיא כמו הזרע הנסתה החס הארץ ובכל אשר חלך הליך וגדל וירלו כחיותיה ויחיסו בכל יום מעט כד אשר יגיע האדם לזמן הכחרות ואז תדמה הנפש לחילן אשר יוליא פרחו וליץ ליץ ובעת יוסף ימיה ישלם שכל האדם ותדמה הנפש לפרח וליץ אשר נמל פריו ושרי הנפש הוא השכל. ואולם לא כל עץ עשה פרי טוב ולא כל נפש יש לה שכל טוב חך כפי טוב האדם וטוב השורש וטוב השמירה יהיה טוב השרי וכן כפי טוב יסודות הגוף אשר הוא חלמה וכפי טוב יסוד הגשם אשר היא הבורש וכפי טוב המוכר אשר היא השמירה ק יהיה טוב השכל ונפטור זה חזרנו כי השכל הוא יסוד ליראה ולאהבה שני אלם סן עמודי העבודה וכפי טוב השכל כן יהיה טוב האהבה והיראה ושלמותם וכו חסיה העבודה וכויה. והגני מפרש לך תחת השכל והדעות ובמה יודע השכל. ונאמר כי האדם אשר מעשיו נקן פיסוד ולא יעבור בהם החיכוכה ולא יקצר מעשיו מהגיע אליה הוא בעל שכל טוב. ודמיון זה כגון הדבור אם יוסף חדם על דבורו על הראוי נקרה שופה והוא חוסף כמו שנאמר ברוב דברים לא יחדל פשע ואם ימנע דבריו סן הראוי נקרה אויל כאשר חמר רמות לאויל חכמות בשער לא יסתח סיו ואם יהיה דבריו סיו כראוי וכל דבריו במשפט ובפיסוד נקרה משכיל כאשר חמר משכיל על דבר ימלא טוב ואחר הכתיב שמה לאים שמה סיו ודבר נעמו מה טוב. ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה חל חתי לזיק הרבה ולא חרשע הרבה למח חשומס. וזהו בשני אלה לאודיעו המיטור בכל מעשה ובכל מאמר. כן עבודה הנורא ימנך ומבין מהו כי המעשים והדברים אשר הם נקן המיטור בכל מעשה ובכל מאמר הם טובים בעיני ה' והם המקראים עבודה ה' וחלח המדה לא שלםס כ"ח נדעה ובהשכל כאשר חמר הנביא אצתי רועים כלני ורעו אחכם דעה והשכל וכפי הדעת והשכל שיהיה לאדם קן יהיו מעשיו נמיטור ויהיה טוב עם ה' ועם אנשים וכאשר חמר שלמה המלך עליו ששולם לפי שכלו יחולל חס ואם לא יהיה לו שכל לא יעבוד את אלהיו כראוי מפני ארבעה דברים האובנים את העבודה ומשחיתים אותה. האחד מפני שלא ידע המיטור. השני לא ידע בין טוב ורע. והשלישי מפני שלא פחד מחלהיו. והרביעי מפני שלא יחזין כי יש שכל לפעולתו. והמדת האלה ארבעתם יחסרו לחסרון השכל ולא יתקבצו כי אם ברעם ובהשכל ואם לא יהיה לאדם דעה והשכל לא יכיר אלהיו ולא יעבדו כאשר חמר הכתוב כי אם בזאת יסהלל המתהלל השכל וידוע אחי ר"ל כל מי שיהיה לו שכל מיד יכיר וידע אחי כי ברעם וכיר האדם את טורלו ואז יעבדו וכן פירש במקומות רבים. בשכל הוא למען משכילו את כל אשר חששו וברעם הוא חומר חזה הראש לדעת. ואחרי אשר הכבאר כי העבודה חסיה בשלשה דרכים ביראה ובהכמה ובאהבה שלשה נחטו פרועה אחד ואח השכל כי השכל כולל שלשתן וכולל כמות החרים כי מן הידיע כי השכל כולל החכמה ויכולל האהבה וכולל שיהיה המשכיל בכל דבר ודבר המיטור לכל יוסף באחד מהם על הראוי או יגרע מהראוי. ונלמד מזה כי לפי שלמות שכל אדם חסיה עבודתו שלימה וכפי שיחסר משלמות עבודתו יחסר משכל בעליו ומדעו וחס חסיה העבודה שלימה אין ששק כי דעת בעליו ובכלו שלמים כי כהנוב חומר נחפאים נכפר כל אדם מדמה לא ידעו ולא יביטו מה מראת עיניהם מהשכיל לביטח ואומר לא ישיע אל לבו ולא דעה ולא חנונה ר"ל כי העבודה חסיה שכל החכמה כאשר חמר רלשיח חכמה ידעו ה' חס לך האות כי עננתם האל יצק

ספר הישר לרבינו תם

חכמת השכל והחכמה ועוזי האל יתברך הם אילייה . ואם יאמר האומר סנה אמת
 רואים רשעים ע"פ מהם חכמים ומשכילים בכל חכמה ואיך תאמר כי הם אילייה
 וחסידי לב נאמר לו כי כל חכם אשר נעת חבא עליו נרה טישה דבר מה שלא
 עשה קודם לכן ויכיר כי בדבר ההוא יהיה לו עזרה וישועה זה לאות על סכלותו
 ואנחנו רואים הרשעים נעת חליים או נעת היוחס בנער או בהיוחס נטי למוס
 ישונו בעל כרחם לבוראם ויתחננו אליו ויכירו כי לא יבא להם ריוח והנ' כי
 אם מאתו ואחרי שלא יעשו כן בהיוחס בשלוה ולא יכירו כי המעשה ההוא טוב
 אין טעק כי הם כסילים וזה לאות על קולר דעתם אשר לא יכירו הבורא יתברך
 כי אם במנחן הפלאות בפתאים והסכלים אין יחרון להם משאר האילייה בנפש
 בטורא יתברך :

השער השלישי

באמונה ובענינים מסודות הבורא יתברך

דע כי האמונה תהיה מן השכל והשכל הוא ע"פ כללי מחובר מן האהבה והיראה
 והחכמה כי שלשה אלה כשיחברו ויתערבו יקום מהם השכל ומן השכל מקום
 האמונה ואפשר שתחבר האמונה מן השנים לבדם מן האהבה והיראה אך תהיה
 חסרה האמונה הריא ואפשר שתהיה רוב החכמה משחית ומחסר האמונה כגון חכמה
 האפיקורסין והמינים והפילוסופים אשר אינם מאמינים בחורה הקדושה וזהו מפני
 רוע חכמהם וכאשר יתקבץ בחכמה הרעה לב רע ותדוח גרועות האבד האמונה עד
 חכליהם כי לא תחסר האהבה מפני הלב הרע בלבד אלא מפני למוד חכמות
 רעות ויתחדשו בלב ענינים רעים אשר ישחיתו מולא האהבה וישונו מקורה מקור
 משחת ומעין נרפש וכאשר יתקבץ חסרון האהבה עם החכמה הרעה תאבד כל
 האמונה וע"כ נאמר כי העבודה תבא מכה האמונה והאמונה תבא מכה הנ' והם
 החכמה והאהבה והיראה שלשה אלה ילוו אליהם כחות רבים כגון הייחוד והבטחון
 והענוה והמוסר והדומה להם ולא באלו עתה . לפרש כי אם שלשה שהם עיקר ואלה
 השלשה יבואו מכה השכל כאשר הקדמנו . ועל כן אנחנו באים עתה לפרש דרך
 קצרה עיני השכל ואחרי כן נפרש כל עניני האהבה וכל עניני היראה וכל עניני
 החכמה ומכולם יתבאר לך סוד האמונה וכאשר יעלה לנו פירושם וכולל ללמוד מהם
 פירושי יסודות העבודה ובהשלמתו כל זה נפרש שער העבודה וכל תנאיה . ועתה
 נתחיל בעזרת האל יתברך . ונאמר כי כל דבר המושג בשכל או באחד מן ההרגשים
 יש לו שתי כחות כח פנימי ונעלם ושני חיצון וגלוי כגון ארבע יסודות כי יש בכל
 אחד מהם שני כחות כח שומר מלשלוט עליו ההפסד ומבדיל בינו ובין זולתו כגון
 כח המחמם האש והאש הוא היריה הגלויה לעינינו . כן יש למים ולעפר ולאוויר
 כי אף על פי שהוא דק מאוד יש בו כח נעלם אשר יוכל בו לנוע ואנחנו לא נשיג
 אותו רק נשיג כח החיצון והוא מה שנגיש בפנינו ובגופינו כשתעבור הרוח עלינו .
 וכאשר אלו היסודות והמחכות יש להם כח פנימי וכח חיצון כן נאמר כי יש לנומה כח
 אשר יהיה בו הגידול והחוססת והכח ההוא שומר הטמח מלהפסיד ומבדיל בינו
 ובין זולתו וגוף הצומח הוא כח החיצון אם כן יש להם שני כחות אחד וא' גלוי ונעלם
 וכן הבהמות והחיות יש להם כח אשר תהיה התנועה וההרגשה והחמימות היסודי
 ויש להם כח חיצון גם והוא גופתם אם כן יש להם שלשה כחות פנימיים זה
 למעלה מזה הראשון כח היסודות אשר מהן נבטלו גושן והעליון אשר עליו כח הצומח
 והעליון הוא עליון אשר על כח הצומח הגם וכן בני אדם יש להם כח פנימי דק
 והוא הנפש החכמה והיא נעלמת יותר מכה החי וכה הגם הוא הגוף וכן יש בגלגל כח
 פנימי ונעלם והוא נפש הכללי אשר היא עליונה מן הנפש החכמה וכה נפש היא
 גוף בגלגל וכן יש באישים פעליונים כח פנימי ודקה יותר מכה בגלגל וכה חיצון

והיא לורה הנרתי. בני אדם כגוף נורות החיות והאופנים ואלו ישיג שכלנו למעלה
 מזה היינו מחארים אותו בחלו הכחות אבל אחרי אשר הכורה יתנרך הוא עליון
 ונשגב מהשגת שכלנו נדע כי איננו מי שיש לו כח פנימי וחינון כשאר הכחות
 וזה הדבר בעבור כי השכל והוא נפש והוא מחנך עם הגוף אם ק חס ב'
 כחות אחד פנימי נעלם ואחד חיצון כאשר אנו רואין כי כל דבר ישיג את מינו
 כאשר ישיג האדם את החכמה ולא יוכל האדם והכמה להשיג את החכמה כי
 איננה ממינס. וכאשר יתחבר האדם לאדם והכמה לבהמה מבלי מונע. וכאשר
 ישמע הזומע לכוננת המדבר מפני שהוא מינו וכאשר חשיג הירד כח כל חס או
 לח או קר או יבש מפני שהוא ממינס כי הוא חמה וקרה ולחה ויבשה בשוה אבל
 הירד לא חשיג לחמה ולגווה ולא לאהבה ולא ליראה ואיננה יודעת מה הם מפני
 שאינם ממינס ומפני שלא חדמה סיר לאחד מאלו הכחות בענין מן הענינים כ"א
 בכריאה כי הירד כריאה והכמה והעטה חבא מן האדם אשר הוא נכרה ועל
 קן נאמר כי העונה כריאה בעבור שחבא מכת הגנראים. וכפי ההפך ויתרון אשר
 יש בין אלו הכחות מושכלים על הגופות המורגשות השפלות מן היחרון והמעלות
 אשר בין הכחות הנאללים מן הכורה ובין השכל העליון הפועל. ואולם אמרנו
 בין הכחות הכורה ולא אמרנו בין הכורה מפני שהכחות אשר בין כחות ובין השכל
 הפועל כי כחות הכורה נאלצו ממנו והוא מכלל כחותיו אך בין פנים הכורה
 יתנרך ובין השכל חלית המרחק ואין ביניהם חבור ולא הפטרפות כלל ולא דמיון
 בשום ענין כי הכורה מאליל והשכל נאלץ וכאשר היחה בנו כח השכל אשר השגנו
 בה למשכלות ובין זאת הכח אשר בה ובין כח ההרגש מרחק גדול אשר אין יוצר
 ממנו כי אינו בנו יכולת לקנות כח שיהיה מרחק למעלה מן השכל כפי
 המרחק אשר בין כח השכל ובין כח ההרגש היינו משיגים מה שלא נשיג מעלם
 הכורה ואלו מפני אחדותם לא היה לו החדות ובכול להשגתנו לדעתו הוא לאות
 על כי דעתו אחידות (ובכול השגתנו היות היא אחת על כי היווה אחתי). והדמיון
 על זה כי יר האדם אלו היחה יכולת לאסוף כל מימי הים לא יהיה זה לאות
 על רוחב הירד כי אם על מיעוט מימי הים והאדם והחמור אלו היו משיגים למה
 ששיגו בני אדם בחכמתם לא יהיה זה לאות על חכמת הסוס והחמור אלא על
 שכלות בני אדם וכן רוחב השחקים אם נאמר כי נגרר החרדל הוא כולל אותם
 בחובו ומקיף עליהם לא יהיה זה לאות על רוחב נרגיר החרדל אלא על קטנות
 השחקים ובכל זאת אין זה דמיון שלם כי בין הנרגיר והשחקים שותפות כי הם
 נכדאו והוא נכרה ואין שותפות בין שכלנו ובין הכורה וכאשר אמרנו בכירור כי
 הכורה אינו רחוק ולא קרוב ולא גבוה ולא שפל כי אם תפחית לו אחת מאלה
 נכר חייבת לו מקום וחיובת לו השגת מציאותו כי צהיות לו מקום יהיה נמצא
 וידענו כי אין נמצא כי אם לעצמו ולא לזולתו וזהו ההפך שבין הכורה יתנרך
 ובין הנכרה כי הנכרה נמצא לעצמו ולזולתו וחסם לעצמו ולזולתו :

ודע נאמה כי אין דבר אשר נררך להחזיר לכורה יתנרך לא כח ולא חיים
 ולא חכמה ולא מציאות ולא אחדות כי הוא נעלם מכל אלה הכחות ואין
 נררך לספר עליו דבר מהם אך הכריחמו לספר אותו בהם שני דברים מפני שכל
 נכחב י"י בהמה יחד פרץ וכדומה נו והשני כי אנונו נרריך לספר אותו במציאות
 כדי לנצל ממנו כל הדברים אשר ילו למי שאין לו מציאות כי מי שאין לו מציאות
 הוא אין ונעדר ואין לו כח ולא יבא ממנו שועל טוב או רע ועל כן אנו חייבים
 לומר שהוא נמצא וכן נאמר שהוא אחד כדי להרחיק ממנו כל הדברים הנלוים
 למי שהוא יוצר מאחד כגון הרבוי והחלוק וההפטרפות והחשרון והחוספת וכדומה
 למי שהוא יוצר מאחד נקרא אותו כי לא נקראו מפני שהוא רחב לו רק להרחיק
 ממנו כל הדברים הנלוים להפך בשם ההוא ועמה בין חסין. ואחרי אשר נדע כי

מליאותו האמיתיות הוא בסוף השנה מליאותו נדע כי אינו לא רחוק ולא קרוב כלל ואשרי אשר אינו רחוק ולא קרוב יחייב מדבריו באמרנו לא רחוק כלל שהוא בחליית הקורבה ובאמרנו לא קרוב כלל כי הוא בחליית הרחוק. זה שיחיון שיש לבדור יחברך על הנבדלים אינו יחידון שיש למכה על המוכה כי יחידון שיש בין המכה והמוכה אינו כי אם בהכרח בלבד וישתקף עמו בענינים רבים כי ישתקפו בבחיאות וכח וצורות: במדות רבות ובמעשים רבים ואשרי אשר השתקפו במעשים רבים אין יחרון אמתו לפועל על הפועל כי יחברך האמתו הוא כשלא ישתקף אחד מהם עם השני בשום דבר או יהיה ראוי לו יחברך האמתו זה יחרון האמתו הוא יחרון הנג'א יחברך עם הנבדל ל"ל שיהיה לא רחוק ולא קרוב. כי מדרך בסוף השנה מליאותו נדע לומר לא קרוב ומדרך השנחתו בנבדלים והנהגתו אלה נדע לומר לא רחוק אם כן הוא רחוק עד סוף חליות כל מרחק והוא קרוב עד לפני חליות כל קורבה על כן יש לנו לדעת כי הוא קרוב אלינו ורואה אותנו ויודע ענינו ומנהיג אותנו ואין חושה מחנוטותיו כי אם על פיו וברשותו ועל כן צריך כל אדם להאמין כי הבורא יחברך חמיד לפניו וקרוב אליו ופוסד כל לעדיו ומדקדק מולא שפתיו וכל חנוטותיו ומשכחותיו. ואין לנו להקור על הקצה האחד ולומר כי הוא רחוק מאוד ואינו משגיח בנו מפני שלח נשיב מליאותו ולא ששים זה הדבר לאות על חליות רחוק ממנו אבל יש לבני אדם לחשב כי כאשר קרוב אליהם הבורא בשעה בריאותם ליש מאין וישן להם חיים ושכל וחכמה ויפריסם לחם חקם כן הוא חמיד קרוב אליהם בחליות הקורבה. ואולם הפרחי אין לחקור אל הקצה האחד ולומר עי הוא רחוק מפני שני הדרכים שיש ואחד הוא שחומר לא קרוב או לא רחוק כי בשניהם חזק ואחר אשר בשניהם חזק בחר לך משניהם הנריך אליך אשר חזק בו ועל כן צריך שחומר כי הוא קרוב אליך ומשגיח ופוסד אותך ופוסד כל ענייך וע"כ חומר כי אינו רחוק מפני הענינים האלה הנרכים לזה :

ואשרי אשר השבאר שהוא לא רחוק ולא קרוב יהיה כאלו אמרנו רחוק וקרוב ועל כן נאמר כי הוא קרוב אל המעשים הטובים כי ידבקו אליו ורואה בהם מדרך קרבתו בו אך מדרך רחוקו אין לו רגון ולא קורב' לדבר ואל מרחיק מה שאנו חוכמים כי הוא קרוב ורחוק ביה ודו' ואינו דו'ה כי מה שאתה מרחיק לא מרחיקהו אלא בנבור שבנוף נבדל לא יחברכו אלה ההפכים כי המרחק והקורב' אשר נבדל אינם ההפכים אשר נבריות כי אלה ההפכים הם נבריות אך נכח הבורא אינם כן ואין לך לסבור מן הנבדל ענין הבורא וכאשר אין ראוי לומר אחרי אשר כל פועל יגיד עליו פעלו כן לא נאמר שהפועל יורה על הבריא יחברך בדרך הוראת הפועל על הפועל אלא על הפך מענין ההוא וכאשר כח הפועל הנמצא בפועל יגיד על מליאות הפועל וכחו ופעולתו והתחברותו אל הפועל ומשלו בו כן נאמר כי כח הבורא לא ימצא בנבדל במליאות כח הפועל בפועל אלא על ענין רגלם מזה ולא נמצאנו כח הפועל ופעולתו והתחברותו אל הפועל אלא על דרך אחרת רחוקה ועמוקה מזה :

ישעיה הרביעי

העבודה על דרך קצרה

דע כי אופי העבודה ששה דברים וכל אחד מהם כולל ענינים רבים וכל פני שיוכל להכרית את עצמו ולהרגיל את יצרו ולשקוד עליהם זמן קצוב שקודה גמורה חנוס בלבו אהבה הבורא יחברך וידבק בעבודתו ואלה שקודים. הראשון שיתחבר אדם לאנשים שפיתוחו לעבודה כגון החכמים והחסידים והעניים והחולים והשקורים נצרות. והשני לחקם מהסך כל אלה האזכרים והם אנשי החינוך והרשעים

והרשעים והכסילים ונעדרים השכל והאסיקורסין כי חזרת כל אלו ישחיתו האמונה ולא תתקיים עמהם העבודה. והשלישי לשום עליו למוק ללמוד בכל יום בדברי רז"ל כפי יכולתו כי הם יאירו שניו וישחיתו לו שפרי התקוה וכן לקורא בתורה י"י בכל יום שנאמר והבינה בו יומם ולילה ולהסכל חמדי בתבוכי הדדיקים כגון חבור החסיד רבי נחיי בן בקדזה ז"ל וזולתו מן השסרים והתבוכים אשר יזכירוהו ומשנתו ועיבורהו או שיהיה לו ספר כולל עניני העבודה ויסהכל בו בכל יום. והרביעי לרחק מהסכל הכל בחכמות החיצונות לזד מי שידע ויאמין כי תחזק בו האמונה וצריך שלמוד בו במשפט ואל יעמיק בו כי אם יעמיק האמונה מנגד עיניו ירחיק. ובהשגתו כי ידו בלחמ החוק. ימלא הכל וניק. החמישי להסביר על לבו בכל עת תמיד גמול הדדיקים ועניני הרשעים והרשעים המות ומאורעות העולם ומכשוליו ומומיו ומרסיו וקורסיו :

והישישי לדעת כל חופני העבודה וחוקיה ותכונת כל ענין מעניניה ועניני חתונותיה ומעניניה ועסקיו והתכונותיו בסודות העולם. וזה החלק הששי נחלק על הנפש והגוף. קלחו יבא מכחות הנפש וקלחו יבא מכחות הגוף. וחלה חכירי חיות הנפש ולאחר כך כחות הגוף ואומר כי מכחות הנפש היא האמונה וצריך להשתמש באמונה כפי מה שאני זוכר צריך להאמין אמונה שלמה ביחוד האל יתברך ובמציאותו ובאלהותו ובקדמותו ובחכמתו וביכולתו ולהאמין בתורה ובכל הכתוב בה ובכל עניניה אשר לא יקבלם השכל ואל ישים העין עליהם כי אם על קולך שכלו מלבד עד תכונתם וצריך להאמין בנביאים ובנבואתם ולהאמין בחכמים ובכל דבריהם וביום הדין ובחשנתו ועונשו וגמולו ובתחיות המחים ובגאולה ולא יאמין בחכמה הרשעים והאסיקורסין וחכמחם ומעשועיהם. ומכחות הנפש האהבה צריך להשתמש בה כפי הראוי צריך לאהוב האל יתברך אהבה גדולה ובמורה ולא לתקוה ולא לחוש. וצריך לאהוב התורה ולאהוב בכל יגיע' בהשגת רצונו ולאהוב החכמים וכל דבריהם ולאהוב כל אהובי הכבוד יתברך ולאהוב העניים והגרים ושלא לאהוב אויבי השם יתברך ושלא לאהוב המעשים הרעים ומעונותי הפולם כי אם במשפט ובמישור ושלא יאהב כל החכמות והמעשים הרעים המשחיתים' את עבוד' האל יתברך והמרחיקים מעבודתו ית'. ומכחות הנפש הבטחון צריך להשתמש בו כראוי חזו פירושו צריך לבטוח באל בדרכיו ובנחמותיו ולבטוח כי יש סכר לפעולתו וכי יש תקוה לאחריתו ואל יבטיח בנלפדי האל יתברך ולא בעשרו ולא בחייו ולא בכחו ובלדקתו ולא בדברי המסיחים אותו. ומכחות הנפש הרצון צריך להשתמש בו כראוי וצריך לקבל עליו ברצון כל הבא עליו מאלהיו ולא יקל בחובתו ושיקבל עליו מוסר הריו ומוסר רבותיו ברצון ולשום כל רצונו רצון אלהיו. ומכחות הנפש הענוה צריך להשתמש בה כראוי. שיהיה עניו עם כל אדם ושלא וצנוע בלכתו ושבתו ודבריו ותפלתו ולהתחבר לעניים ואל תיקר נפשו בעיניו. ומכחות הנפש הכוונה צריך להחזיק מחסאיו וצריך להחזיק מאלהיו ולשאת עינו אלו בראי סוף משני ומחמתו ומעונותיו ושיהיה בעיניו שפל מאד ונכנע וסוביט. ומכחות הנפש הקנא' צריך שיקנא בחסידים ויחר מהם בנעלי חסובה ויחר מהם בנעליים ממנו לימים השוקדים מעונותיהם בעבודת השם יתברך. וצריך לקנא בעניים אשר אין להם מחיה רגע ועם כל חסרונם ילומם לא יתפלו מעבודת האל יתברך. וצריך לקנא בעבדים' העובדים את אלהותם בלימה ויראה והכנעתה על אחת כמה וכמה מה יש לעשות העובד לאדון העולם והאל יתברך לקנא בהם ולבטוח כפלי כפלים כפי יכולתו. ומכחות הנפש המחשבה צריך להשתמש בה כראוי ולהשוב מה היה ראשיתו ומה חיה' אחריתו ולהשוב בגדולת הגורל יתברך ובנפלאותיו וביצירת שמים וארץ ולחשיב יצירת גיפו ולדקדק כל החסידים אשר גמלו האל יתברך מיום היוצא ולהשוב כי העולם אדו והכל הכל ולהשוב במעמד הדין. והכחות הנפש היראה צריך שיירא מאלהיו ומחרון אפו ומאורו

ורכוסיו שנאמר הם י"י אליהם תירא ומקדש השם ושיירא מהפוכות הזמן ומן
התללות הבחור על האדם ושיירא מים המוח ושיירא שמה לא יזכה לראות פני
אלהיו . ומכחות הנפש אומץ הלך (ג'ל אומץ לב) בעבודה האל יתברך ואל ישמע
למסיתים ולא למכריחים אותו לעיזב לעבודה האל יתברך ושימסור נפשו למוח ולא
ישחד מן המוח בעבור עבודה האל יתברך . ומכחות הנפש הרחמות לריך לרחם על
העניים והמרודים והחול' והכסילים אשר אין להם מורה ופירחם על אנשי ביתו על
עבדיו ועל נפשו ויילם מרדה שמה . ומכחות הנפש האחריות לריך שיהי' חכורי
וקס' למסיתים ומדחיסם ושלל יחמול על הרשעים שנאמר לא תחמול ולא תכסה עליו .
ומכחות הנפש הנדנה לריך להקדב בעבודתו בהונו ובכוחו ובגופו ובנפשו לאל
ולהקדב לעניים בהונו ולמרודים בעלמו . ומכחות הנפש החכמ' לריך ללמוד דברי
תורה ודברי חכמ' ולא יתעסק בחכמות רעות המכשלו' העבוד' ולדעה סוד הבורא
יתכ' וסוד המלות וסוד העבודה ודברי חכמים . ואחרי אשר זכרנו כחות הנפש
ויסוד העבודה ודברי חכמים אשר הוא לביין אותם ולישרם מזכיר מעשה הניף
ואומר כי מאבדי הניף הם האזנים לריך להשתמש בהם כאשר אומר לריך לשמוע
קול רבותיו והוריו והאזין לדברי תורה ולדברי חכמים הקדושים ולשמוע שועת
המרודים ולאסוס אזנו משמוע נבלה ולינוח ומשמוע לכל מי שיסיתנו וידיחנו .
מאבדי הניף העיני' לריך להשתמש בהם כראוי לריך להיות עושה עיניו מראית
ברע ומראות עבודה ולא ישן כל הלילה ולריך שיהיו עיניו סגורות בשעת החפלה
וישים סוססיה בין עיניו וישא עיניו לשמים ויבין כל יצירות האל יתברך . ויהבון
חמיד בחורז השם ית' . ומאבדי הניף הפה לריך להשמר מהשבוטה והאלות ודברי
נבלה ומלחך ומ'גדף ומלשכרמוס האדם ומלקרוא חכמות רעות ומלאכול ומלשחות
דבר איסור ושיאענה ברוב ימיו ויהיו דברי פיו במישור וילמד לכסיל ויזכיר
לקרשים וינחם אבלים ויהן ענה לנכהלים . ומאבדי הניף הידים לריך להשתמש
בהן בעסקיו כראוי לריך להזהר מאונא' ונגיבה ועושק וגזל ומלהזיק אדם ומעשות
מלאכה רמיה או מעשה מסוףק ושלא יגע בסומאה ולשאח יד לעניים ולהזכר
מעשה מלאכות אסורות . ומאבדי הניף הרגלים לריך להשתמש בהם במישור
לריך להסתלק בדרכי האלהים וללכת ללרכי מעיה וללרכי עניים ולבקר חולים
ללות מחים וללכת לבית החפלה ערב ובקר ולהרים ולברוח מאנשי רשע ומאשה
רעה . ומאבדי האדם הניף בכללו לריך להשתמש בו כראוי ויהיו כל עסקיו
ספורים ושלא יענג גופו יותר מדלי רק הכל במשפט :

השער החמישי

בעמודי העבודה והם חמשה ואלו הן :

השכל האהבה והיראה והחכמה והאמונה :

דע כי שכל ברבו לדבר עליו השילוקסוס ולחלק אותו ולסודיע הספרט אשר בין השכל והמושכ.
כי יש מסס אומרים כי הכל אחד ויש אומרים כי אינו אחד אלא שלשה זה אין לנו סועלת
בו ולא היות אך החופתם אשר יש לנו לביין וללמוד שגדע ששכל הוא פרי הנפש כאשר החפוח
פרי האילן והחפוח לריך לעבודה רכה מעטנו לשמור האילן ולחפור ולעפור ולשקיותו
ככל עם ולנקותו מן המחים הרעים וכפי טוב השמירה יהיה טוב הפרי כן לריך האדם להרגיל
נפשו במדות טובות ובחכמה ובמיוסר ובמסיוטם החושים ובקדושת העולם כשירגיל נפשו בכל
אלה או ישלם שכלו אשר נכה וילא אל הסועל וכאשר ילא השכל אל הסועל מן הכח כאלס סדכיים
או יקרא האדם שלם כמו האומן כניסומו בקי ויסיס לו כלים נאים או שאלס אומנתו וזו יוכל
להשיג כל השל וישיג כבוד מן שמים וחופתה מב'א וכן המכיל כניסומו לו שכל שלם או ישג
כבוד מאלהיו ומלא מן בעיניו ובעיני כ'א כי כהיות השכל שלם גורם לאדם שיהיה טובד אלהים
והוכב אותו וירא ממנו כי יראת האל יתברך והסתנו ועבודתו מכה השכל ילאו שאשתן כאשר
ילאו כחוליס אף על פי שסס רבים ממקום אחד ועל כן אכנה ויראה והסתנה אשר תסיס
מבלי שכל אין לה שורש ולא יסוד :

אמר לך שלשן יען כי כאשר תתקין בשרש אשר בין אהבה חקר דעת וכן אם כפי
 כפי אכל יתבאר לך כי אהבה ששום אינה אלא מחשבת שוכרות וספסוף
 נמי יאכז ויאך יאכז וכן בשמך לך להפיש אשר בין יראת ששום לארדו ויראח ספסוף
 כי יראת ששום הוא ששון ויראח ספסוף חסד כי אהבה ששום ויראח ספסוף
 חסד עליו לעבוד אותו ויראח אותו מפני אשר הוא כרשותו וייעב לו וכן כאשר ששום לך
 להפיש אשר בין חכמת ששום לרמת ספסוף חסד כי חכמת ששום סלכות ואין לה פרי וחכמת
 ספסוף שכל וחסד ויש לה פרי והוא רצון סוף יתבדך וידע מה שישמך לפיש בחכמתו ושר לו
 אכל ששום כשירטה בחמתו לדעת מה יעריך לפשות חכר עליו סאללות וסאלר מחשבתו .
 כמי שיש לו עין חלה וחלושם וסירטה לכיז לאור חסדה ותחבר עינו ודך בחשך ולא יראח
 מה ששור לרף לראות ומי שעינו כריא ויכל להסתכל ביור ולראות כל פסקיו ולדעת איה ששם
 ואיך ישמור כסו . אם כן כסו יתישב בדעתך כי שכל הוא יסוד שלשה עמודי כאחונה ששם
 סיראח האהבה והחכמה . עתה אנו לריכז לשר כל אשר מאלו שלשה ונחלל פאכסו ונאמר
 כי עיני האהבה היא כח מתכר בין האהבה ובין האהבה . ודע כי האהבה נלקחם לשלש חלקים
 כאחד האהבה שחיהם לחועל וקיום . וסנית אהבה חכמת וריעות . והסליחית האהבה סמדו
 סוונות אשר באהבה וזאת היא אהבה סכונה וסאחמית . ועוד יש בה כח כי לא סאחחף ולא
 סאחנה לער בענו כי האהבה נשוא וקסורה במדת האהבה וזאת לה להשפוט אלא אם יסמו
 מדות האהבה סנושאים אותה ואין כוונתו לכויר סמדות אשר יששם כי אם סמדות סקיימות
 וסא מדות סכורא יתבדך כי כאשר יאכז סאדס לאיש אשר בעיר סכלו חכמתו ומסרו וסנוסחמיתו
 וסא מדותיו סנושום ספיה ואל האהבה כוונה ולא סאחנה לעולל ספמי שלא סאחנה ספסכ
 סירמת לאהבה אהבה וכל כן אומר כי זאת היא אהבה סכונה וסמימית כשיאכז אדם
 לאלוו בעבור גבורתו ובעבור שהוא כורא סכל ובעבור כי הוא תגון ורמס איה אהבה וסאר
 כמיות סכונה לא סאחנה לעולם וזאת האהבה כי לא יעשו מדות כריא יפעלם ולא יסמו לעולם
 ומכל שלשה חלקי האהבה אשר זכרנו לא יתקיים כי אם זה סאחן והוא עמוד סכונדס וסשנים
 סאחמיתם לא יתקיימו כי אין כסו עיקר ככל אהבה וסאחז :

דע כי סאכנה סאחמית משי חלקים סאחד סמדות סאיכז והשי ממתים סאחז . וכפי עונ
 מדת סאכונד סהיה סוקר סאכונד סמדות סכונות אשר באהבו . ועתה אהרש מדות סאכונד
 אומר כי מדות סאכונד סה סכל סטוב והכנס סוכה סאה וסכוייה סוף מאלו סמדות סיה
 נשך לאכונד לכל איש אשר נשאל בו סמדות סאלה בעבור כי כל מין יסיר אל מינו וירתח כספיה
 ובעבור זה יסוך כל איש בעל סכל ונש קיים להאבה סאל בעבור כי כריא שס בו סמדות
 סיררות וסוונות סכללות סאחמיות ועל כן כשישמך סאדס לעונדו סוף לאוח כי יש בו
 סמדות סכורא יתבדך ועל כן יסוך ארדו כאשר יסוך סאכיל להכרת סאכונדילם וכל חסד
 להכרת סאחמיתם וכל סיל להכרת סכסילים והכיר להכרת סעניום וסוקן להכרת סקינים וכל
 איש להכרת סכירי וסוף סשנים למינו ועל כן כסאח אהר סאחח סמדות סאל יתבדך דע
 כי אין בו מדתם סאל כלום אלא ספסכ ועל כן ירתח מה כי אלו יסיה בו סכל או קדושה י
 סמימות או יוסר דע כי אלו סמדות כס מדות סכורא יתבדך וסכוייה לארש מן סאך דר
 יתסכו לכו לאלוו כאשר סאדס נש סאכמה גוף סאדס למעלה וסעמידה איה בקומה קדס
 משי סיה נשכס לפשך סכל אשר הוא משי וסאכר סאחח נס . סכמה סאלן סאלן עד אהר
 כסס אותה והלכה קימה כסוה משי נשס אשר סא מן סעצר וסוף נשכס לשרשה אל כן
 דע כי סכל סוכו אשר באים סוף יסירי . לנכס סוססח על מיוסיו ונשס סיה אשר סוף לו
 כריא וסוף מנה לו מה שפעל סמדות אלוו כי כריא סנפס לסישם וזכר יראח כורס מנה
 אל יסוך וסאחמו וסאחמו וסאר כסויסו סאוונות בסל כאשר יראח סאלה כריא וסוף מה
 שפעל משי וסא לא סיה סנפס וזה וזה לא יוכל לראות ספעלומות מכלעס כי סוף סאל
 וגם לא יוכל כריא לראות מה סיהם לאחריהם לא יראח כריא וך דקס עבור בו סכמות ועל
 כן כסויים וכס יעבור בו ראות סכל וסראח מה שלאחריים ואין אחרי כסס כי אם סכורא יס .
 וס"כ אחריו כי כריא לארש שתי אלה סמדות וכס של טוב ונש וכס סעונר מן כריא
 אהבה גמורה כריא יתבדך וכאכר סאכנה גמורה לאל יסבדך סאחח מן סאכנה כסיה סיראח
 כי אנו רואים כל מי שיאכז לארש אהר בעבור מדות סוונות שיש בו ססס סאכנה סול על
 יוארו וסכניעסו לנכס רעון סאכונד יולא יעזא מנוסח רק כעס יעישו כעס סאכונד וסאחחוק
 לחכו סיינעס וסר סאחמיות ונש יעש סאכונד לאהבו אשר ייסב כשיניו או סיקר נש סאכונד
 כשיניו משי אשר יוכל למזא חן כשיניו אהבו עשום דבר אשר ייסב כשיניו ואם יודמן לו דבר
 אשר סמא או שגס או יעש דבר אשר לא ייסב לאהבו יסיה סאיכז מסימס וסלס וסאכנה כאשר
 יופנכו ססס סכלמיתם וס סדכר מכה סאכנה אשר סוף כעול כחל לכניע סאכונד לאהבו
 כי אשר אחר סכונד כי עוס כמות סכנה וכו' . ואחרי אשר סאכונד סניעסו סאכנה לאכונד לכו
 כסל רעון לו לנו לשר מדות יש סאכנה ככה סוס וסאכר כי אהבה סאכונד לאכונד סיה
 כסל מדות סכונות אשר סאכונד ונש סאכונד גס כן יש לה מדות סכונות ועל כן זה
 ספסוף סאר יש בו סאכונד סמדוס סוונות יתסכו סכס כאשר יסוך כל מין אל מינו וסאחז :

סאחז

ספר הישר לרבינו תם

לאדם על בעל נפש נדיב שכוח נמשך לכל דבר נכבד וזאת היא האהבה. אבל הסכנה אשר באה
 להשלים רצון האהוב הוא עשני שיכיר האהוב יתרון האהוב עליו כאשר יכיר הסלמוד יתרון
 רבו ובעד יתרון אדוניו ועל כן יבטל לאהבו נבכירו נבכירו ועליו זכר הדבר וזאת האהבה
 לאהוב ככשר יורה סעוד מאלויו והלמוד מרבו משני יתרון אשר לו עליו ועוד שיקום ממד
 ללמוד ממדות הרב ומתחמתו וממוסרו ואלה המדות יכריחו שיכיר אהוב יורה מאלויו. אם כן
 סנה נתבאר כי מן האהבה תלך היכרח כי כאשר נאמר כי האהבה והאובד אשר שיהיו משנים
 מבני אדם כן נוכל על דרך הזאת לדעת כי על הענין הזה היא אהבת אדם. לבורא ואם יאמר
 אומר אין להשמיל אהבת הנברא לאהבת הנברא יתברך. נאמר כי האהבה כדכרנו וזאת האהבה אשר
 ירגיל האדם בבורא א"ע שיש הפרש בין האהוב הנברא לבין האהוב הנברא אין הפרש בין כח
 האהבה הנברא לבין כח האהבה הנברא כי היא אחת ועל כן לא יבקש ממנו בבורא יתברך
 כי אם יבלתנו ויחסה טוב בעיניו כאלו האהבה כפי הראוי לו. ולא וראש הדקה שאנו נותנים
 לבורא יתברך כי לא נוכל לעשות אלא כפי פה שנוכל לעזור ארץ לאחיו וארץ לרעהו ובורא
 יקבל אותו כאלו עשיו לשי הראוי לו. ואחרי אשר בראינו כי האהבה מביאה ביראה ושניהם
 עמודי האמונה נפרש ענין החכמה כי החכמה היא לריבם להיותם בראובן כי כל אהוב אם לא
 יחסה לו חכמה לא יכיר מדת האהוב אשר זכרנו ולא יכיר שכלו וחבתו ושאר מדותיו החמודות
 וכאשר לא ידע מדותיו כן לא ידע לאהוב אותו כי כח הסכלות המבטלת לדעת מדות החמודות
 על האהוב היא פגול אהבה האהוב כאשר אמרנו כי בכסף אין אהבה אהבה וא"כ סנה נודע
 כי לא תשם האהבה כ"א נחמתי ודעת ודפי מה שיתברך לו מן הדעה ששלמה פסוק חסדו חסדו
 באהבה אשר מדותיו תאודות ושלמותם אכל אהבה-אהבה למי שיש לו מעט מן המדות החמודות
 פשיק לו קצת מן האהבה וקצת חכמה ולא תקרא זאת אהבה שלמה ולא אהוב שלם ולא אהוב
 שלם ואין דברינו על החסר כי אם על השלם והחמים. ואחרי אשר נדע כי שלש אלה הם
 נקשרים זה עם זה ולא נשלם אחד מהם בלתי האחרים וכי יסוד שלשתן וזאת נחמתי האהבה והיראה
 והחכמה היא עבודת הנברא יתברך באמונה בלי הונק [על כן נמשך לומר כי יסוד עבודת
 הנברא יתברך היא האמונה אף על פי שבעבודה ובאמונה מולאם מן השלשה אשר זכרנו לא
 תמלא בעבודת כי אם באמונה וכן לא תמלא אמונה כי אם בעבודת וכל אחד מהם דבוק בחבירו:
 ודגרה אגלה לך סוד גדול בעבודת הנברא יתברך ואומר כי יש לה שלשה מעלות האהבה שלמה
 והשנים למעלה ממנה והשלישית למעלה ממנה עליונה והמעלה השלישית הוא הלימוד
 והבינה ונסיונות העולם ואורך הימים. והנה אלה ארבעה עמודים אשר בהם יקום האדם
 השכל וזאת המעלה השלישית ומן המעלה הזאת יעלה האדם לעלות האהבה והיראה והחכמה
 והם שלשה עמודים ובעבור כי הענוים רבים והעיקר מעט עד אשר יגיע לאחד וכל אשר
 ירחיקו הענוים מן האהבה ירבו וכל אשר יקרבו ימעטו כן הכדורים כל אשר ירחיקו מן הנברא
 ירבו מיניהם עניניהם וכל אשר יקרבו ימעטו עד שיגיע לאחד על כן עמודי המעלה השלישית ארבעה
 עמודים השני אשר עליה אהבה ואלה השלשה כדמותם האדם ככן כראוי יעלה בהם אל המעלה
 השלישית וזאת האמונה והעבודה והם שני עמודים ומאלה השנים יעלה האדם להבדק בתוכם
 עליונותו כי היא אחת והיא כשנב רצון הכל יתברך ולכדוק עד וישם לבד וראש אף יתחיל
 סדרם לעלות מעלות רבות אל מעלות מעוטות עד אשר יגיע אל האחד ושם יעמוד כי אין
 את האחד המושגל דבר. ואחרי אשר בעטנו אל תכלית אשר היא כוונת עובד האהוב נאמר עתה
 מה עדיק חומלת הנאה מכל זה ונאמר כי החומלת הכללית כדאם מעבודת הנברא ית' והאבהו
 הוא שיהיה בבורא לאדם עבודת אותו כאשר אמר מאשר יקרא בעיני נכבדת ואני האהבה וכשיב
 והאבהו וברכך. עתה יש לנו לחקור על אהבת הנברא ית' לאדם האהבה היא ומס
 היא ונאמר כי הכסילים והפתאים לא יספיק להם בשכר עבודתם אל הנברא אותם עד אשר
 ימן להם אמונת וראויה כי יבינו טובה גדולה והנאה רבה ואלה שאלה להם כי לא יתכן להם
 דבר אחר לבד מאהבת הכל בלא יספיק להם ויחשבו אהבתו כדאם בני אדם אשר אם לא
 יחסה עם האהבה חומלת אחרת או כדאם לא יספיק לאדם האהבה. והנני מפרש לך כי אין
 מעלת גדולה באהבה הנברא לאדם ובאהבת האל לו ינשך לגמול אחר ואין לו לבקש ולג' אף
 אם חקיקים נשאו אחר מותו ואם לאו כי באהבת הנברא נכלל כל גמול הטוב כדודע שיש
 לו לשאתין כי כשימות אדם במשעים טובים ומתקנה בחסידות כי בבורא ית' והאבהו ומאחר
 אשר יאסגנו זכו גמול שאין למעלה ממנו כי אחר אשר יאסגנו אין ספק שיתן לו גמול
 טוב על מעשיו ואין לנו לחקור אף כי חסיד גמול הטוב אבל אם יש באדם תאוה גדולה וסכלות לא
 יספיק להם בכבוד גדול וכן ויחוקר אדם פסוק לנפשות קיים אחרת שפדחה מן בגוף או אף
 יאבד כאלו נדע להם כפי עמ' וכי כל הראוים לעולם הבא אלו יודעים על אהבה דרך יסוד
 גמול זה א"א לדעתו רק אם נהיה מלאכים ונחשך בין החיות הקודם או כינו יודעים ד' ו
 גמול כשמות ומי פסוקם כדאם יאחד הם אך על משכיל מלה כוללת לדעת כי יש גמול לע' ו
 כדא על כל מעשה וכי יש על הכשעים עונש ועל השוב שכל אף אין לנו לחקור על דרך ה'
 חסדו אף היא יאמר האהבה לחברו מה נהיה אחרת החסדו וזאת האהבה ית' גמול

למנו ככל יכלתם כלשר העוף אשר קולו כנפיו לא יכול לעוף ככל יכלתו עד
אשר יצמחו כנפיו והכה המחבר ביכס בעוונה כנוף הכה פתח יתקן ביניכם
אחרי הפרדה ויסיה עליהם יותר נקל וכמו כן נפשות החסידים והאבות יתקן למנו
חכם עדיף מנביא :

החשיעו כי כל גמול יעמוד על נקודתו האמנעית והוא עמוד העגול כי כל גמול
בלגל השכל המסובב על כל העולם וי' ל' הגמול כמ' בלגל גמול
ונקודתו האמנעית העולם ונקודת הטוב בני אדם כי כל אדם התעורר אל כל
כי הם עמוד העולם ופליהם י' ל' הגמול כמ' בלגל גמול ונקודתו האמנעית
האחד לא יאבד עגולה וכשתאבד י' ל' הגמול כמ' בלגל גמול והוא
עמוד והעגול נשען עליה ואחרי ש' ל' הגמול כמ' בלגל גמול והוא
נקודתו והם הנשמות והן א' ל' הגמול כמ' בלגל גמול :

העשירי דע כי הבורא ית' קיים וכל יעבדים אותו והיגעים למצוה רצונו הם לא
יתאלו ח"א שיגשו לריק בענין כי הבורא יתברך לא נחזקין בכריאת
עולמו כי הם לעבודתו ואם אין להם ג' עולם הזה אי אפשר שלא יהיה להם
גמול אחרי המות ואם אין להם גמול י' ל' הגמול כמ' בלגל גמול והוא
ידועים כי אין לבורא יתברך דבר מעכבו' ל' הגמול כמ' בלגל גמול והוא
אשר עבדו אותו לא היה להם עכר גמולם ל' הגמול כמ' בלגל גמול והוא
אחרי המות :

הארור עשר מלאט הכחוב אומר ונתרם בנפיים למען סחיס אמת ורמק
למען מחיון וחיים ורבים ואחר למען ארבעון יתקן
הרשעים כמו כן יהיו כמו הנדיקים ויותר להם יצמחו כס'
השנים עשר אהנו מולאים כמה קהלות נהרמו על ימוד הס'
עולמם וכל טובה על ימוד הסם ואט רואים
על אהבה המתק בשר דם לו יסכן עמנו למות כי המתק י'
הבורא שלא יגמול גמול טוב למי שימסור עמנו עליו ושלא י'
שאי אפשר להיות :

השלישה עשר החכמה והדעת לא
הנברא לא -

קיימת לא יעלו בה ר'
ולא יגיע אליה ואר'
לא יאבד והכמה
תאבד . ר'
י'

גראשית . ברכה שנייה עצי בשמים רמזה בלשון רוח
 הַיָּם עַל פְּנֵי הַיָּם כִּי הִיָּח בְּאִמְצָנוֹת הַרְחָה . שְׁלִישִׁית
 אורי האש הוא שכתוב יהי אור . רביעית המבדיל הוא
 .ב ויברל אלהים בין האיר . וכשם שמצינו הברלה בהקדוש
 .הַרְחָה הוּא בְּתַחֲלֹת הַמַּלְכוּת בְּכִרְיַאת הָעוֹלָם וְחִידוּשׁוֹ כִּךְ מְצִינֵי בּוֹ
 קדוש ביום השבת שהוא איסור המלאכה היא שכתוב ויברך אלהים וכו'
 ויקדש אותנו ברכו במן וקדשו במקושש . דבר אחר ברכו באורה
 כיון ששקעה חמה בליל שבת ביקש הקב"ה לגנוז את התורה וחלק
 כבוד לשבת הה"ד ויברך אלהים כו' כמה ברכו באורה התחילו הכל
 מקלמין והקב"ה הה"ד תחת כל השמים ישירו ספני מה ואורו על
 נפול הארץ . ר' ישמעאל בר' יוסי שאל רבני בבבא בוכות מה הן תיין .
 אמרו לו בוכות התורה ושבארץ ישראל בוכות המעשרות ושבתוצה
 לארץ בוכות מה ספני שמכבדי' שבתות יומי' טובי' . ר' יוחנן בשם
 ר' יוסי בן הלפתא אמר אברהם אבי' שאין כתוב בו שמירת שבת
 ירש את העולם במדה שנא' קים התהלך בארץ לארכה ולרחבה אבל
 יעקב שבתו' בו שמירת שבת שני' ויחן את פני העיר נכנס עם
 המדומי המה וקבע החומין בעוד יום ירש העולם שלא במדה שני'
 ופצת יכה וקדמה וכו' . ד"א ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו
 ברכו שלא נדהה יום שבת ר' שמיאל בר נחמני אמר י"ש נדהה י"ה נדהה
 שבת אינה נדהה . ד"א ברכו בכך אג . ת"ר ר' שמעון בן יוחאי או'
 אמרה שבת לפני הב"ה רבונו של עולם לכל יש בן זוג וכו' אין בן
 זוג יתממה אמר הב"ה נכסה ישראל תהא בת זוגך וכיון שעסקו
 על הר סיני אמר להם הוון זוכרין לאותו דבר שאמרתו לשבת נכסת
 ישראל תהא בת זוגך הוון אימר זכור את יום השבת לקדשו . ושם
 עיד ויניחהו בנגן עדן נתן לו הב"ה לאדם הראשון מצות שבת כתיב
 הכא ויניחהו וכתיב התם וינת ביום השביעי . לעברה ששת ימים
 תעבוד ולשמה שמור בב"ד והמצא בטסכת פסחים שאמ' מפסיקי'
 לקדוש ואין מפסיקין להברל' פי' מפסיק אדם סעודתו ערב שבת
 ויברך ברכת המזון של חיל ואח"כ מקדש זהו מפסיקי' אבל אם היה
 אוכל בשבת והחשיך היום לא יפסיק סעודתו אלא ישלמינה ואף על
 פי שרוא מברך של שבת בתוך אין בכך כלום ואח"כ יבריל וזהו
 אין מפסיקין להברלה . והשני' לפי שראוי לאדם להפסיק סעודתו
 לכבוד המלך הנכנס כדי להקביל פניו אבל בשבת אין להפסיק
 סעודתו מפני הברכה אלא אוכל והולך כאדם המשמר את המלך
 וכעכבו אצלו ואילו היה מפסיק היה נראה כמגרש את הניכד ודומה
 לזה מה שדרשו רבותינו ז"ל בסבילתא זכור ושמור זכרה בכניסתו
 שתקבלהו עדיך קודם שקיעת החמה כדי שיהא הכל מותקן ושמור
 שטריו ביציאתו כאדם המשמר את המלך או אזהבו שהיא עמו ואינו
 רוצה שילך מאתו כל זמן שיוכל לעכבו עד כאן . מי שנתנו לו כוס
 של ברכה לברך אין לו לטוב וכן אמרו שלשה דברים מקצרין ימי
 של אדם מי שנתנו לו ספר תורה לקרות ואינו קורא וכס של ברכה
 לברך ואינו מברך והנוסל שורה לעצמו . ואף על פי שברכת המזון

שלחן ארבע

מן התורה קיימא לן דברכה אינה פנינה כוס אבל למצה
צריך לברך על הכוס :

ומדרך הומוקין המתמירין להוהר בכוס של ברכה כי ,
שהצריכו בו . ואלו הן הדוחה שמיפה חי מלא עם .

ועמק נמשלו בשתי ידיו ואהוו בימין ומנניהו מן הקרקע מסת. ונתן
עיניו בו ומשגרו לאנשי ביתו פירוש הדחה מבפנים ושמיפה מבחוץ .
חי עד ברכת הארץ נתן לתוכו מים . ויש שפי' חי שיצא מן הכלי
מיד סמוך למעודה מלשון מים חיים שנשאבו מן המעין מיד . ויש
שפירש חי שיהיה הכוס שלם לא חסר לפי שהכלי שבריתן זו היא
סיתתן . אין מברכי' על הכוס של ברכת הכזון עד שיתן לתוכו מים
משום רבעינן מצוה מן המיבחר ודבר מוזג לפי שהיון חי מויק הוא .
ועיקר חיוב הברכה הוא על דבר שאינו מויקן . וכך אמר אין מברכין על
כוס של ברכה עד שיתן לתוכו מים דוקא ברכה דברכת המזון אבל
ברכה דבורא פרי הנפן מברכי' עליו . וכן מקדשין עליו דומיא דנמוך
דכתיב הסך נסך שבר לוי' בעינן יין המשכר . וכאוחה שאמרו כגון
זה צריך לברך עליו ולומר עליו הלל הגדול . וכבר ידעת כי היון
רמז למדת הדין ומספרו שבעים כי יש למעלה שבעים שרים ניוונים
ממדת הגבורה ומלן נמשכים מן הרחמים ברוגמת יעקב השלישי
שברכבה שיצאו ממנו שבעים נפש . ומטעם זה מנעו לנוזר להפריש
עצמו מכל אשר יצא מגפי' היון לפי שהיא דבק עם הרחמים כמו
שאמ' איש כי יפליא לנדרו נדר נוזר ועל כן הצריכו חז"ל בכוס של
ברכת המזון שהיא מן התורה שלא לברך עליו עד שיתן לתוכו מים
כיון שכונת הברכה לעצם הרחמים דאמ' ר' יוחנן כל המברך על
כוס של ברכה מרא נתנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר ומלא ברכת
י' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר' חנינא אימר זיכה ונוטל שני עולמים
העולם הזה והעולם הבא ים ודרום ירשה ור' יוחנן היה מוכיח נחלה
בלא מצרים מששון ים ודרום ירשה ור' יוסי מידה ליה בכך ומוסיף
ממה שכהוב ים ודרום ירשה ולא אמר רש לפי שהעולם הבא נברא
ביו"ד והעולם הזה בה"א ומה שאמר בו בספר הבהיר ים ודרום
ירשה רש היה לו לומר וכתוב ירשה ויש אימ' רש הכל נתון לך
ולואי שתשמור דרכיו הוא ענין פנימי ונעם כי ים ודרום בא לרמוז
השלום והברית ואפי' החכמה והבינה והבן זה . עישור מעטרו
בתלמודי' כדאמר רב הסדא מעטר ליה בנמלי' עטיף רב פפא אמר
מעמף ויתב ומברך . רב אמי פריש סודאא ארישיה . ונמשלו בשתי
ידיו דכתיב שאו ידכס קרש וברכו את יי' . ואוהוו בימינו בלא מיוע
כלל . ומנניהו מן הקרקע דאמ' קרא כוס ישועית אשא וכו' . ונהו
עיניו בו דלא ליסת דעתיה מיניה . ומשגרו כי היכי דתתברך ביתו
הרי אלו עשרה דברי' שנאמרו בכוס של ברכה ואמ' ר' יוחנן אנו או
ינו אלא ארבעה ואלו הן . חי . מלא . שמיפה . הדחה . וסיכני
זמשה . חי . מ' מלא . ש' שמיפה . ה' הדחה . או אם רתו
אמור שמה מפני שכתו' ויין ישמח לבב אנוש :

ברכת המזון אין לברך אותה אלא מיושב ואם היה איכל ו

ספר הישר לרבינו תם

ורפואה היא משני דברים המורכבים רפואה מדברים וממנוע לא סתמה
מדברים המוספים חליו וכן המעשים הרעים הוא להסיר הרעים ולפנות
הטובים ועל כן נזכר עתה העניינים העוזרים על העבודה ומנין הדברים
המכילים העבודה ומיקון כל א' :

דע כי עבודה הנכונה יתברך יש עניינים רבים המכילים אותה וסם הפאזה
והכעס והחוסה והעללות והעזות ומאורעות העולם והכרת מתי רשעים
ורע האמונה ולעג בלעגים והכחמות הרעות והסתיות והקנאה ולקח בעבודה
מפני שלא יראה שכרה והכילות ושלא יאמיץ ביום הדין. והניו משרש כל אחד
מאלו העניינים ואומר בתחלה החלואה היא ראש ואורש לכל המעשים הרעים אשר
לא יעשה אותם וכסיתן אדם רעות לחלוטו לא ישאר מעשה מן המעשים הרעים
אשר לא יעשה אותם והחלואה היא מנייה בעשרת הדברים במאכל ונמשחה
ובשינה בנשים בעושר ובשכרה ועסקים ובמלבוש ובמרכבה ובחטטני הגוף ובשאר
מזימה ועל כן צריך לכבוש אותה ולרפא זה החולי כי כל חולי לא יתרפא אלא
ברפואה אשר היא כנגדו כאלה שיש לו קדחת חמה יתרפא ברפואות קרות ואם
הוא חולי קר יתרפא ברפואות חמות ועם הרפואות צריך לשמור מכל דבר מוסף
חליו וכן אנו לריכיש לדעת החלואה וכל ענינה ונעשה לה רפואה הסך ממנה
ואני אומר כי כח החלואה מקום מכל אחד מעשרה דברים אשר זכרו ונאמר
כי הסך תאות המאכל והמשיחה הוא ברוב החטיות להמעט רוב האכילה
השחיה. והיסק. תאות הנשים חברת מתי יושר וחכמים. והסך תאות העושר
החנכר לנשים ולמורדים והסך השכרה להחנכר לשפלים ולנמוכים והסך רוב
עסקים לחשוב בנות אשר חשבות ותכלה כל העסקים וכל המעשים והסך תאות
זלגוש שק ואשר ותחת תאות המרכבה ללכת רגליו תמיד ולהכניע לבו והסך
אוח העדון להרחיק המעדינים וכל הרועה לרפא חולי החלואה ירגיל נפשו באלו
דברים ואם חסיה החלואה חזקה עליו יעבור על לבו כי במוטו יעוז הכל וסוב
יזנו ברצון נפשו כדי להשיג רצון האל יתברך משיעזבו בעל כרחו וימלא
האל יתב'. ואם יתחיל להתעסק בזה ויראה כי החלואה התקשה צריך להרגיל
1 בכל אחת מעט מעט מוסף בכל יום ובכל שבוע וכאשר יקוץ בזה אל
2 יודע כי אחרי אשר יעמוד על רשעתו ימים אז יכיר הרעות אשר עשה
עיים אלהיו מהתחילו דבר ולא הוילאו לאור ועל כן בהעביר כל זה על לבו
זכור ויחשב על רעתו ואם ירצה להרגיל נפשו אל יכבד עליה במהלה אך
3 ייה עול התאות מעט מעט כפי אשר הוכל לסבול ולא חסול וזה המעט
ק בו ישבע לכל יגיתו ואל ירף ממנו כפי חזי שעה ואחרי אשר ידע
עליה ולא יחסר ממנה אפשר שיוסף בה וכאשר ירצה אדם לעשות
זרים אותו על עבודה הנכונה יתברך צריך שיזכור יום המות ודין
צריך שיזכור חיי עולם הבא מנוחת הגדיקים ונועם גמולו אם ישמור
יך שיקרא ברשעים החוזרים בתשיבה בראותו כי הוא משכיל מכלם
זולה והוא שמת לא יזכה וצריך לחשוב כי בעת הנרות והתלואות
יעל וישוב לאלהיו בעל כרחו ועל כן טוב לו לשבו בעודו במרחב
4 הפחמים כי צריך לדעת כי ההפרש אשר בין הרשע הטובה
הטובה לא יעשה טובה אלא בעת רעתו והרשע המעשיני
חבא חליו הרעה כדי שיהיה לו מנוח לעזרה בעת
5 לחכמים ולתבונים בכל חכמה רעה ובכל פסקים
א' מי שיראה האחרונות ויכירם בפרט בואם
יולם ויחשוב אחרים :

המדות הרעות אשר יפסיק עבודתו כי
עבודה נלבו

ספר הישר לרבינו תם

לבו לכל מה שיעשה רק ירבה שבוטות ויחלל שם שמים ויהרוג לרעהו ויזיק לחבירו והאשר בעלות חרון אפו ילך ויטבור עכו"ם או יהרוג נפשו ועל כן לא יבטח אדם בעבודתו אם לא יוכל לכבוש כעסו. ורפואות הכעס הוא שדע מה הם הכחות אשר יעוררוהו הכעס ויהסך אותם ונאמר כי סבת הכעס יהיה ממיטעו יישוב הדעת ומסכלות הכועס ומחסרון חברת החכמים והמשכילים אשר יורוהו לכבוש כעסו ומרוב ההתנרותו אל הכסילים והרשעים ומפני אשר לא יכיר כמה מדה מגונה יש בכעס ולא יכיר כמה מדות טובות יש בשכל וארך אף כי כל מאריך אף לעולם לא יתחרט ולא יאטרך לעשות דבר אשר כל שמשו יחסדהו רה כל מעשיו בשובה ונחת כאשר אמר טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר ודע כי החכמים והחסידים בתחלת הנתיב ענוהתם יקחו לנפשם זה התנאי לכבוש כעסם ולא יכעסו ולא ישקמו אך לבס רחצ לקבל מעשה אדם אם טוב ואם רע ואם זיוק להם אדם נכזה תיקר נפשו מלחלל כבודם עמו ולהשיב לו גמולו ואם זיוק להם אדם נכבד יסבלו דבריו ויחשקו וע"כ ברצות עובד אלהים להסיר כעס מלבו הוא צריך להרגיל נפשו בהכנעת קשיו לבו ויישבע לבל יכעוס וישיב בין עיניו זכרון מעלתו וכי הוא עפר ואפר ואז יכנע לבו ואם זיוק לו אדם ירחיקהו בנעל' דך או ישיב הדומיה רסן לפיו ויחשוב כי לא יקרל המשכיל משכיל אם לא היה מושל ברוחו ובציניא נפשו במסורת בריית ושבועי לבל יכעוס ימים מספר יהיה לו כמו הרפואה מרה כלענה אשר ידע כי חמנה ממחל' קשה ועזה ונשבע לאכול חמיר ממנה וכשיעשה זה הדבר חילו' ב' חדשי ויראה כל מיני הכעס אשר עברו עליו וסבל הכל בסדר פ"י יכיר בעלמו הוא גביר ומשכיל :

הבררה הנ' החנופה. זאת היא מן המדות הרעות אשר לא תחקייס בה עובד האל יח' כי כל איש חף יוסיף בעבודתו לעיני בני עמו ובהיותו לחליפסה או יגרע ממנה כאלו עבודתו לב"א ולא לבורא וזה יקרא משחף יחביר בעבודתו בין ב"א ובין הכורה עבודתו לנביא וע"כ זה הכחוב וה לא חגורו מפני איש ורפואת המדה הזאת לחשוב בלבבו כי כל היגיע' ו לריוק ואין לו מיגיעתו שכר כי אם חרון הבורה כי הבורה יכיר כי עבודתו להראות לב"א ואין לבורא חלק בה וע"כ השלתו חיה לחסאה ועוד כי כל הוא כסיל בעבור שיעלה על לבו כי כאשר יוכל לרמח לב"א בן ירמה וזה יהיה מסכלות גמורה וע"כ לל"ד כי טוב הוא שיגלה רשעו בגלוי מפני מב"א כדי לרמוסו ולמען יקראוהו חסיד ואם המדה הזאת חיה בעובד צריך להרגיל נפשו בהסכה ושיים על נפשו לבל יוסיף על עבודתו לעיני ב מה שידע כי לא יחסיר ממנה בסחר ואם יוכל לתקן זו המדה אז ידע רצון האל יח'. הבררה הד' העזות. דע כי מדת העזות הכפל רוב כשה"כ גש בוש לא יגשו גש הכלם לא ידעו ומי שלא יכלם מב"א ממששו לו העבודה כי הכחוב אומר טוב עם י"י ועם אנשים וכל מי שיהיה עניו עניו לכל אדם ח"כ נאמר שכל מעיו פניו לב"א מעיו פניו לבורא וע' להכניע יצרו במדה הזאת ולזכור הרעה שיש בה ושיקרא בענוים ונשמשו חילתם מלשון כל איש וכאשר איש ירצה להסיק זאת המדר נשאו ולהחביים מכל ב"א וילך בקומה כפוס' ועיניו לארץ ו' השחית כל עבודתו. הבררה ה' העללות היא מדה רע' אדם עלל לא ישלים עסק מעסקיו וע"כ לא תשלים עניו ענאיה ודע כי העללות חזא מן הסכלות וחולשת ידע מה שועלת הנאה מעבודת האל יתעלה ומי היצודה וע"כ צריך כל משכיל להזהר ממנה י

כי כשחיה הנפש נדיבה וכללים בה רב סמדות

... חס ישיה אדם כולי איך זמח המדה הרעה בו לבדה
ד' זמח עלמה על כולנה וע"כ אומר כי המדה הזאת משחית העבודת כי
היא לא יעשה זדקה בעתה ולא יעזור לבין כ"א בעל כרחו וכל מטעם
חושלת יעשה כמשפט ואם יכיר בה אשילו הספד מעט מהונו יקבל בה ויבין
עליה עד שיחירנה ויעשה בה חרפה ופירה כגון אם יקשה כבש זישחט
זריסה ויוכל להניח הלכות ורזיות להכשיר אותה יעשה וכן אם יכנס
א' ויזדמן לו עסק שאם לא יעשנו יאבד לו ממון יצא רחום כי הוא
גורר לעשותו וישים רזיותו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכל זה יבא מכה
קדילו וע"כ א"א לכולי להיות עובד אלהים בשביל רוע לבנו ועיניו אשר בשביל
פרופס יתיר כל חיבור וכ"כ ביט לבין עצמו כי לא ישאור לא חיבור ולא סיתר
כלל בדבר מופלת וע"כ צריך לעבוד אלהים לכל ילמד במוקם הכילות כי ירפה
אלהיו בחלק שפתיו ויראה לו חכמים החסידים וכשיזדמן לו קום מועלה אי
ריות על מנת שיתיר חיבורו או יאסיר המוסר יעשה וכן כשיזדמן לו אבוד ממון
לא ייח ענה ותחבולה אשר לא יעשה כדי להגיל הונו והכסיל שהוא לא ימלט
נפשו ועכ"ל לכולי להסיר עצמו מן האדה הזו ואל ימכור עבדה אלהיו בעבד
מחיר נבזה וגרוע כי כל מי שימסור מותם אלהיו לא ישים לב לאבוד ממון עליה וכן
לא ישמח בחושלת שחבט בחלול המטע חס הנקרא ירא ה'. אמר המחבר
אחר אשר ביארנו עיקרי העבודה ועמודים וענינים המשחיתים אותם צריך לבלר
כל ענין מעיני העבודה. וזכיר במחלה שמוחם ואחר כך נפרש אותם כפי
יכלתו. האחד בהרגל אדם נפשו למצות ולעבודה האל ית' ולבאר כל סודות
ההרגל ופירוש דרכי ההפלה איך הם וסדר ענינו ופרישתו איך יהיה. סג'
לעבוד אדם חשובה על חסא נשריו. סג' ללמוד ח"ה ודברי רז"ל ודברי אלהים.
סד' להוטר כפי כמו מדברים המשחיתים העבודה. סה' לקרא כל נוראות
הבורא ונשאלות אשר עשה עם חסידיו כגון נפלאות מלאים והיה והמדבר ומעשה
עבולה אסתר וזולתם ולקרא כ"כ דברי נוראותיו ועוזו ואפו על עבדיו כגון
אשר קרה לקרח ולעדתו. סו' להשמר בשפלתו לכל ישינה וישכה ועיניו שפלתו
איך תהיה. סז' בענין מעיניו איך יהיה. סח' להסמיר עיניו עבודתו מב"א
ואהלימים כפי יכלתו. סט' לשם להרגל עבודתו זמן ואז יוכל לשקוד עליה.
סיה לחלק שעות היום והלילה ולסדר. ס"א לסדר עיניו סחורותיו ועסקיו
ואמונתו. ס"ב להחשבק בזרכי עניינים ולהחזיק בידי מרודים. ס"ג לבקר
מציד בה"ק כי אז יכנע לבנו הערל ולעמוד על חליים בשעת מיתתו ואז יכיר
כי הכל הכל. ס"ד לסדר מאכליו ומשקיו ומעונותיו ומרכבתו כמשפט. ס"ה'
להתחק בכל חפלה מחפלותיו להגילו מינה"ל עד יום מותו. ס"ו אס יהיה
י ביה איך ירגילם ואיך ילמדם מעשרותם. ס"ז לקחת אשה אם הוא פטוי.
ס"ח נשום כוונתו לעבודתו לאהבת האל ואהבת האל תהיה כל דברים להחבר
השמידים החכמים ולרחק מחברת הרשעים והכסילים ולהחשבק בדברי
זנו ז"ל וכל אשר מן הסה"ק ולרחק מחבמות חלונות וכסידריל אדם באלם
הדרכים עליו נאמר עושה אלה לא ימוס לעולם :

בהרגל העבודה ודרכיה דע כי כל הרוצה לעבוד את אלהיו עבודה
נמורה בלב שלם לא ישונם כי אם ברוב השקידה באורך הימים
רנל ושלל יקון זה ודע כי עובד אלהים ימלא סודת גדול בתחלת
סמט גדול באחרים עבודתו וכן כל מעשה אשר יעשה אדם ימלא יגישה
ויסיר כבודו היגיעה באחרונה וע"כ הרוצה לקבל עליו עול העבודה
ג בכל המאמצים ולהסמכל בהם מציד רגליו עצמו בראשונה למעשה

סמח"ה

ספר הישר לדבני ת

קלים זל יקריח על מצו סבל כל אשר יק

ג' כ' ז לזו לו לזו קו לקו קו לקו זמיר שם וכו' וכו'
זל לטוב יקל טעם ממנו לכל סקן סקן בו סקן וכו' וכו'
ו יסברו עליו ימים ישוב לקדמותו. וכו' וכו' דמיון בהרצל דכיו
בל סכנד עליו כגון אדם הרואה לענות נפשו בצומות ואין מהגו לטוב
פי' צריך בראשונה להטעמת יום א' בחודש ויחמיל בימי הקור כי ימים
וגו' חק ולא חיק לו החום ויעמוד על זס הסכרנ ימים ואח"כ יום
ויסיה חגיגתו בימי החום לא בימי הקיץ ואח"כ יוסף טעם להטעמת ז

זלס יסקר להטעמות יום בכל שבוע ידע כי היגיעה שישבול יהיה בטעם הא' וז'
וקנה היגיעה השאר בג' וכד' ומעט חזיר ממנה השאר כה' וכו' וכשיחמיל להכנס
בו' לא ייגע בה שום יגיעה כלל ובראותו כי יקן וייגע חגיגתו או בענין עבודתו
יעביר על לבו כל הסובות והטעמות אשר לו מן העבודה ה היא והסחך אשר
דחיק מעלמו בה וידע כי העם יכניע הלב וצריך לכל הרואה ללמוד הסרגל מידע
כי כל עובד עבודה ומתעסק בשום מעשה או ייגע עלמו בדברים כבדים צריך
לבראשונה לחשוב בטובות הכלה עליו בעשותו אותה וברעה הכלה אם לא יעשה
וכפי גדול הטובה הכלה עליו כן סהיה רוב תאוותו לעשות כ"א ידע כי הכלה
הכלה גדולה ממנו חקל בעיניו היגיעה אשר ימלא בה כגון שכר עובד אדמה
יהט לי מחיר גדול בשביל שמחתו במחיר פרנ אשר ימלא ממנו לא יקן בה
יחאנסו אך הנעם לו יגיעתו ואולם יש אנשים אומרים כי לא תעבד היגיעה והעב
לעבד אלא אחרי אורך ימים בעבודתו ולא יביר הפוב והרע וידע כי יש לו
לשקוד על עבודתו ולא יקן בה אך בהחלטה דבקו עבודה יקן בה וימא
פעמים רבות ויזינתה וע"כ אשיב אליהם ואומר כי לא ידבק אדם בעבודה
בד' דברים אחרי דעתו נמולו ממנה ואחרי עמדו בה שנים רבות ואחרי כ
שכל קוב ואחרי דעתו סוד האהבה והספה בכל התעשים כי כל מחמיל לע
שום מעשה אם יהיה לו חמשה ה הוא שום הנאה חכום בלבו החאה כי כן
מעשה שיש בו שום הנאה ליכנס בלבו האהבה ראשונה ואחרי כן חסור וחכום
השנאה ולקן ימים חסורו ויחלמו חמיד יסור הא' ויבא כה' אך אם סהיה כ
העובד בעבודתו גדולה יש לו שכל תעמוד האהבה ימים רבים והשנאה
מספר וא"ל יהיה שכל טוב ואין לו בעבודתו הנאה גדולה אם יבא עליו כ
הנאה מלך אחד ומחמה מלך אחד תעמוד האהבה ימים מועטים והשנאה חל
ימים ובאשר יחלמו פעמים רבות אם יחמדו לאדם חדשים טובים בעבודתו
מוסיף האהבה ומתגדל ואם יחמדו דברים רעים מוסיף השנאה וא"ל
בעמדה דבר יהו כהיה שוין עד יבא השכל ויכריע בניהם כ"א יהיה השכל
תחזוקה הפלוס בשביל הכחות הנאות ממנה ואם תחלש האהבה תחזק השנאה ו
הלוך וגדל ותחמטם האהבה בכל יום ואחרי אשר גלינו סוד האהבה והשנאה
כי צריך לנצל העבודה להכיר בתחלת עבודתו כי האהבה והשנאה נלחמים
טעם יבבר האחד וטעם יבבר השני וע"כ אין צריך בתחלת עבודתו לכי
אם יקן בה כי זה טעם האהבה בתחלתה כי מגיע לחלוט ידוע ותחד
תשוב ותחזק ותחדש כעשר ואח"כ אם תחלש האהבה ותגבר השנאה
נחש מן העבודה רק ידע כי לקן ימים תחלף אלא אם האדם נבצר
יביר ההנאות שיש בעבודה הטובה או יאריכו ימי השנאה ויעטמו ימי
אשר מלך תחזק השנאה וע"כ למשיל בתחלת עבודתו להרעיל נפשו בלא
בעבודה כי בהכנס האהבה בלב לעשות דבר מזה צריך למהר לעשות
כי תחמטם האהבה ותחמיל השנאה יש אנשים חכמי לב יקריחו על נספר
אמר חפיר השנאה ויש אנשי סכל לא יוכלו לשכר

ומן כל ענינים אים חזקיים ובה דע כי הנפש מן השמים והגוף מן הארץ הם
 שנים בנאחה אם מהים זכא וכן אמר שלמה המלך עליו שלום והרחם שבו אל
 פלאים אשר נתנה ומלת השבוי היא מעידה כי השבוי אל המקום אשר זאת נפש
 ויחיה עם קודם זה כאשר ישוב המצר אל ישרו אשר היה משם :
 והששה עשר כח הדעת יהיה המהכל ומענינים יבא סדבור וכח סמדרים הוא
 חלטיה וכעמדרס הנפש מהגוף בכח סדבור אשר בה תגיע אל
 סמעה העליונה :

השבעה עשר נפשות מן שלשה עליונות ושלוש והמנוחה העליונות נשמות המלאכים
 והשפלות נשמות הבהמות והאמלעים נשמות בני אדם ובידוע
 כשיחברו שני הסכים יולד מהם כח שלישי אשר לינו אחד משני הסכים
 אבל הוא עשוי מהם כגוף אם חזרנו מזה מדגש ומזה מלפני יחיד לוי פעם
 שלישי לא מר ולא מחוק ואם יבצר פעם כמדידות יהיה טפה אל הלפנה ואם יבצר
 המחיקות יהיה נוסה אל הדגש וכן כל אמעני כשיבצר עליו משני הסכים יהיה נוסה
 אליו והאדם מחובר משני הסכים מנפש רוממה ונפיש דוממם ויחברו מהם כח
 שלישי ואם יבצרו עליה כחות הגוף תהיה טפה למטה ואם יבצרו עליה כחות הנפש
 יהיה נוסה למעלה עליונה וזה לך האות על קיום נפש הספיד בעלותה למעלה
 אע"פ כי נפש האדם יבטויה בין נפשות המלאכים ובין נשמות הבהמות ואם העשה
 כמעשה הבהמות תהיה נכנסה בהנמות וגמולגש בגמולה ואם העשה כמעשה המלאכים
 תהיה כהם וידענו כי המלאכים לא ימותו וכן הנפש אשר היא כהם לא תמות ועל
 זה אמר דוד המלך ע"ה נמשל כבהמות גדמו ואחר כן אמר כי לא תמות נפשו
 כאמרו אך חלשים יסדה נפשי מיד שאלו ואין בוונתו על מיחה נוסה כי טהה הוא
 לומר כי יקמרי טלה רזה לומר נעת ישיאחו מן העולם הזה יסדה נפשו מן המות
 ואל תמות כמות נפש הרעש :

השמונה עשר אלו רוחים כי הנפש יש לה דעה ללמד כל אשר בעולם ויש לה
 דעה אחרת עליונה מזה אשר בה הדע עצמה ומדע ידיעה וזו
 היא דעה הדעת ובדעת האדם היא קרובה אל הבורא יתברך כי האדם בשעת לידתו
 הוא כבהמה ואשר יקנה דעת יהיה לו מעלה על הבהמה ואם יפליג בדעת ובחכמה
 ירחק מרחק גדול מן הבהמה ומעלה נפשו למעלה עליונה משני שהיא חושבת
 יצריה עליהם ועל כן היא עליונה מאוד ואם תמספק לחשוב בעניני הבורא יח'
 יק מעלה ואם תהא יודעת עצמה חכיל מעלה כמה כי בדעתה עצמה יודעת
 יום כלם כי כל הדעות נכללת בתוך הנפש ועל כן כשתעלה חקרנו מאוד לאל
 ק מן המות כי המות לא ישלום אלא על גוויה הקרובות אליו אבל כל כחות
 ית תמו חין לו שלמות עליהם ועוד כי נפש האדם בשלוחה והחכמה חכיר
 אחרי אשר תחבר אליו היא ועדנה בגוף כן דע כי תחבר אליו אחרי
 ישיאחה מן הגוף בלי ספק :

העשר דע כי פעולות האדם נחלקים לשני חלקים חלק נשמה שהוא
 המאכל והמסחה והבעילה והתנועות וחלק מלאכים שהוא השכל
 והחכמה והיושר והדבור אם כן נראה כי זה החלק היא ברשות הנפש אם תרצה להיות
 מן המלאכים תוכל ואם תמסך למעשה הבהמות מהיה כהם אם כן דע כי נפש הספידה
 לא תמות :

העשרים דע כי בעלי הפועל הם ג' הנברא הוא ידוע ואינו ידעו פעול ואינו
 יושג והבורא ידעו ואינו ידוע מברואיו והשלישי הנשמה אשר היא בינונית
 בין הבורא ובין הנברא וקבלה מכה הבורא להיות יודעת ומכה הנברא להיות ידועה
 והכה אשר בה היא יודעת חסיד כי לא תמות כלל משני שהיא פועלת הכל ואין לה
 יא מכל זה המות פעולתו וסבת אשר בה היא ידועה חסיד כי תמות

זה
 דעה
 יתברך

הששה

מפני שהיא פעולה לדבר אחר וע"כ נאמר כי השני הכוח שיש בה כח יודעת וכן ידועה כשתגבר אחד אין כח לשני כי הוא הפכה . וע"כ נאמר כי הכח הידועה היא הסבלות בעבור כי הידועים הם המתכות והמחמים והגבראים ולא פסיה ידיעת הנפש אלא בדבר שמכלה קודם זה :

ועד כן תגבר הכוח משלש בן הכח הידועה כי אלו יהיה יודע יהיה הוא יודע ואחרי אשר הנפש יש בה אלה הכחות נאמר כי תגבר בה כח הידועה לדעת דרכי האל יתברך ועניו והדברים הטובים בעיניו לא שמהיה הנפש יודעה אותו רק דרכיו ומדוסיו והפעשה הטוב בעיניו ותחביר אליהם להיות יודעת קלה מעיניו בדלויו ומסודות בריאתם זאת הנפש לא תמות כלל אך אם תחלש זאת הכח ותהיה בל אולת בידוע כי זאת הנפש תמות כאשר תמות נפש הגבהה ועל כן לא נאמר כי נפש הטובם כשהיה רשע היא נקראת נפש יודעת כי אין כוונתו להכמות הזרות כי אם אל החכמות היברות אשר ילמד אדם מהם דרכי האל לזה יקרא חכם . חלח שמהיה ולא תמות נפשו כלל . ונאמר בידוע כי כל דבר שיעל לא יהיה פעול כי אם זולתו כי לא יתכן להיות אבר מליבני הנוף מכה ומוכה ולא הפה אוכל ולא העין רואה וקראה ולא היד נוטה ונכנה ולא הגר מדליק ונדלק אבל השועל זולתי הפעול ואי אפשר להיות הפועל והפעול דבר אחד זולתי האשמה לבדה כי היא יודעת כל הדברים הידועים ויודעת עלמה א"כ היא יודעת עלמה ויודעה לעמה :

ועוד נאמר אחרי אשר החכאר כי הנפש היא שועלת בעלמה וזולתו כי כאשר יודעת זולתה חדע נפשה וכך מה שמפעל בזולתה אם לדעת זולתה או לטודיע דעת לזולתה כן תוכל לפעול לעלמה לדעת עלמה ולהודיעה דעתה והנה יאל מדברנו כי השמכיל כמו שילמוד לאחרים וכל ללמוד לנפשו ולא יעקב לזולתו כן הנפש היא המיסרת והמיוסרת וכשכיל שיש בהם הכח הזה שהוא יכול להזכיר נפשו ותחייב לקבל טעם על הרע ושכר על הטוב מפני שיש לו כח להזכיר עלמה ואין צריך לזולתו כי הגמות לא יוכלו להזכיר לזולתם ולא להזכיר עלמה וכן המיוקוה ואחרי הדעת והחכם והגלם ע"כ אין להם שגש ב לא יוכלו להזכיר עלמה ואין להם שגש טעם עלה ועשו כוונה מעשה מאעשי היושר . ובעבור שגש ב אדם כח להזכיר נפשו נאמר כי זה הכח הוא השומר אותו וכשישנה השומר עי אשר יאבד השומר יענה השומר וכן כששנה הנפש היודעת ולא תשמור א עלמה עד שתאבד נאמר כי תאבד בעונה ומלבד זה תענה על אשר לא תשמור נפשה וזה מבורא כמ"ש והטעם כי יראה תרוב ולא הזכיר את העם ותבנית . וטקח נפש הוא רשע בעונו ימות ודמו מיד הכושה אדרוש ואחרי אשר נפש היא השומרת והשמורה אם תאבד תאבד בעונה ועוד מפני שהיא שומרת עלמה וזהו בראור גדול על העונש והגמול בעולם הבא ודע כי כח השומר ל נפש להחזיר השכל כמו שאמרנו אלא למי שיש לו שכל כי הנורה לא יתחבר כן אם לאשי השכל כאשר אשר רק אחכם ידעתי מכל משפחות האדמה ועל כן אחרי אשר יתחבר אליהם ויקריבם אליו על כן יעטם אותם ולא יענוש הרשעים כן אחרי נפשו כאשר אמר בקרוני אקדש :

שער השמיני

בפירוש הדברים הכסיתיים או עבודת האל יתברך והמלכות אותה :

דע כי כל מי שיעטק בעבודת האל יתברך צריך שידע כי העבודה היא כמו הכרפואה כי כח עניוהם הנפשיות כמו החליים אשר בגוף ומיוקן מעשים הרעים הוא כמו הרשע אג"ה הכי מוג הנוף פלימות הרעים עד אשר יהיה בריא והרשע אפ

יהוה
הוא
אלהים

לשמו
וימחיתו

בכל
למח' ואם

בחס
בשיתומו המאורעות

לקבל
חוסה זה מעשה הדיק כי יתעורר וידע כי העולם טה

שיתו
זלכו בזה בכל רגע וע"כ לא יתירו כשיבאו ולא יתירו

למי
שהוא קפוח בעולם ויאמר כי לא פגוע עליו לרה וכי עלתו

בשינה
עליו הפך מאשר חשב יחדר וסאנד דעתו ומוגו וטובתו ונריך

לשמו
נשמו חמיד ואל יבנה נפוכה העולם רגע רק ידע כי התללות

לגל
בזה יליח ויקיים עבודתו : המרה הזה חכרת מתי רשע לפ כי זאת

המלס
תמחית כל העבודה והפ"ס שיהיה העובד שלם בכל מדותיו אם יתחבר

לאנשי
רשע ששחים עבודתו . אם יתחבר למלכים ימשיכוהו לגאווה ולבקש

ואם
יתחבר לנערים ימשיכוהו לתענוגים ואם יתחבר לנשים ימשיכוהו

ואם
יתחבר לאפיקורסים ישחיתו אמונתו ואם יתחבר לכסילים

ושכלו
יפסדו חק אלהיו ויפסדו אחרי מטשיהם ואם יתחבר לעושי אונאה

תמשיכו
צפשו אליהם לאם ולא ידע כי גנפשו הוא ואם יתחבר לשופים

עמיהם
ואם יתחבר לגרועים ונכזים ילמוד מעשה בזויים וע"כ נריך

מלל
אלה הדברים לדעת כי כפי רחוק מהם כן תהיה קרבתו אל

קרבתו
אליהם כן ירחק מהני"ת . ואם לא ידע איך יסדר מהם כי נכר

היגר
יתחבר להפסד ואז יכיר עומם ובהכירו עומם אז יוכל להתרחק

מהם
אל הגאים ולא יוכל להפחד מהם יתחבר לעניים ולמרוזים

ומאם
הגאות וגונה הלך ולא אפשר לרחק מהם בלאם וכשיורה

הנערים
ולא יוכל להפחד מהם יתחבר לזקנים ולא ישמע דבריהם

ושכלם
וחידוהם ויכיר הכבוד אשר ישיג בחכרת הזקנים והשישים

והפחד
אשר ישיג בחכרת הזקנים וישיג בחכרת הזקנים והשישים

בבגרת
הזקנים בין חכרתם וחכרת הנערים ואם יתחבר לנשים

ולא
יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ולא
יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ולא
יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ולא
יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ידע
לדו לקיים

בהם נפרס בואם

בגו טס לא יבא סיוס המאורעות

ממחר ממחר וכשיעשה זה ישיג שינוי גלבו

... ואל יתירו כשיבאו ולא יתירו כשיבאו

והטללות וע"כ

למי שהוא קפוח בעולם ויאמר כי לא פגוע עליו לרה וכי עלתו

עליו הפך מאשר חשב יחדר וסאנד דעתו ומוגו וטובתו ונריך

לשמו נשמו חמיד ואל יבנה נפוכה העולם רגע רק ידע כי התללות

לגל בזה יליח ויקיים עבודתו : המרה הזה חכרת מתי רשע לפ כי זאת

המלס תמחית כל העבודה והפ"ס שיהיה העובד שלם בכל מדותיו אם יתחבר

לאנשי רשע ששחים עבודתו . אם יתחבר למלכים ימשיכוהו לגאווה ולבקש

ואם יתחבר לנערים ימשיכוהו לתענוגים ואם יתחבר לנשים ימשיכוהו

ואם יתחבר לאפיקורסים ישחיתו אמונתו ואם יתחבר לכסילים

ושכלו יפסדו חק אלהיו ויפסדו אחרי מטשיהם ואם יתחבר לעושי אונאה

תמשיכו צפשו אליהם לאם ולא ידע כי גנפשו הוא ואם יתחבר לשופים

עמיהם ואם יתחבר לגרועים ונכזים ילמוד מעשה בזויים וע"כ נריך

מלל אלה הדברים לדעת כי כפי רחוק מהם כן תהיה קרבתו אל

קרבתו אליהם כן ירחק מהני"ת . ואם לא ידע איך יסדר מהם כי נכר

היגר יתחבר להפסד ואז יכיר עומם ובהכירו עומם אז יוכל להתרחק

מהם אל הגאים ולא יוכל להפחד מהם יתחבר לעניים ולמרוזים

ומאם הגאות וגונה הלך ולא אפשר לרחק מהם בלאם וכשיורה

הנערים ולא יוכל להפחד מהם יתחבר לזקנים ולא ישמע דבריהם

ושכלם וחידוהם ויכיר הכבוד אשר ישיג בחכרת הזקנים והשישים

והפחד אשר ישיג בחכרת הזקנים וישיג בחכרת הזקנים והשישים

בבגרת הזקנים בין חכרתם וחכרת הנערים ואם יתחבר לנשים

ולא יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ולא יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ולא יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ולא יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ולא יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם יפחד מהם

ספר הישר לרבינו תם

נתעשה סתו ויניחוהו עד אשר יאבד מרשותו ואלו יחזיקו במקומו ולא יניחוהו הכל
לא יאבד מהם ועב"כ נמשכיל בראותו כי תכנס השנה בלבו ויקוץ בעבודה לכל
יניח כל המעשה ובל יאמר למה הכל עשה ואח"כ אחזור אליה כ"א יניח הכל
יאבד מידו . ואם יחזיק ממנו בקצתו לא יאבד כגון מי שגזר אבר מאבריו אם
גזר כל האבר מן הגוף אין לו תקנה וא"ל רפואה ואם נשאר האבר מעורה בגוף
יש לו תקנה ויחזור לקדמותו כשירפאהו וכן יש לבעל העבודה לעשות בכל עניני
עבודתו כגון הזמנה שאל יחמיל להענות ימים מספר ואחרי כן יקוץ בהם אל
ימנע עמו מן הכל רק יתענה יום אחד בשבוע או אפילו יום אחד בחדש וכן אם
יחמיל להסתכל ויקוץ בחפלה יסתכל ימים בשבוע או פעם אחת ביום ואם יחמיל
ללמד ויקוץ בה יקרא מעט בהל שבוע ודע כי לא יקוץ אדם בשום מעשה רק
בהחמתו וכש"כ ר"ך בו ימים ושנים יהיה לו הכל מנהג ותדבק בו נפשו ואע"כ
שים בו פורח גדול כי כן נראה כל המרגיל עצמו לאכול דבר שלא אכל מימיו או
דבר אשר יאמסנו או דבר מר אם יתנהג בו ימים אז לא יבדד עליו ויהיה לו
כמנהג וידבק בנפשו . ע"כ אומר כי המרגיל נפשו בעבודה אל יחמיל בעניניו
קשים כי אם בענינים קלים ואם לא יוכל לעשות אע"כ שהם קלים יעשה קלטים
וכל אשר ילך ויוסף עליהם ובראיתו כי תקוץ נפשו ימנע מהם ויעשה קלטים ולא
יניח הכל כמו שפירשהי . והענינים הקלים הם כגון החפלה וש"ס ולעזור הענינים
כפי יכלתו ולבקר חולים וללוות מהים אך הענינים הכבדים כגון להענות בעומות
ולשמע מכל חבור כשיזדמן לו ולהשמר מכל אונאה והבזל והשבועה והכסעם והקטל
ולאסור מותר ולהפיר אסור יש לאדם לחקך נפשו ולהרגילה כאשר ירגיל הוא
לבנו ללמד אותו ד"א כי הוא ר"ך בראשונה ללמד לו העסקים הקלים אשר אין
בהם פורח ולא יגיעה וכל אשר ילך ויוסף עליהם ואז לא יקוץ בהם הבן . אך אם
בחפלה ילמדו העסקים הכבדים יקוץ בהם ויהיה לו פנה למאוס הכל ולא יבז
אליו וע"כ אין דבר אשר יוכל המשיכיל לכבוש בו יצרו כמו שיזכיר לנפשו הסובות
והנהגות שיש בעבודת האל והרעות הבאות למי שלא יעשה ואם תאמר כי יש
אנשים אשר לא ישמעו ולא רכנעו מדעתם בשמעת המדות האל ותוכחותיהם דע
כי האנשים ההם הן לאל חלק בהם ולא בחפלותם ורחוי להעלים עיני מהם ומן
חפלותם ועליהם נאמר אם ישמעו ואם יחדלו וכבר זכרתי לך בכל צעת נלחם האר
עם השכל . וע"כ בכל עסק מעסקי האדם אם העלה מלחמה בין שניהם ואם
חראה האדם הולך בעסקיו בדרך מישור דע כי השכל גבר על היצר והכניעוהו .
ע"כ אנו נריבין והייבין בכל עסק לעזור לשכל בחלחמתו כי השכל והיצר הם שני
גבורים נלחמים אך היצר מפני אכזריותו וקושי פגעו ומפני נעימות השכל ודקות
פגעו . היצר תקיף מן השכל ולפעמים יהיו שוים ככה ואם יעזור האדם לאחד מהם
יהיה חלש ונדף . וע"כ אנו נריבין לעזור לשכל אחרי אשר שניהם שוים וע"כ ראה
נחמי לפניך היום את החיים ואת הטוב הוא השכל והמות והרע הוא היצר
והודיענו כי כח זה ככה זה . וע"כ אנו לעזור לשכל כאשר אמר ובחרת בחיים .
וע"כ אמרו רז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים משני שמלחמות השכל והיצר
שוין ונתן הבורא ית' רשות לאדם להמשך אחר מי שירצה משניהם אבל אם ימלא
האדם חן בעיני הבורא כשירצה להמשך אחרי היצר ולעזור אותו יזדמנו לו מונעים
או מעכבים דברים מפרדים ולא יניחנו הבורא לעזור ליצר והבורא יעשה כח
לאדם בעבור חסדי אבותיו או בעבור אשר יכיר לבו כי הוא נחמן או בעבור כי
יכיר כי באלהרונה יהיה חסיד גמור ויהיה מן הזוכים לראות פני הבורא ומן הקרובים
אליו וכשיכיר הבורא מה שעתיד להיות ירצה שיהיה נקי צעת שישוב מדרכו הרעה
ויהיה קדוש . וע"כ אנו אומרים בחפלה השיבנו אצינו לחורתך . כי תסתכל לכל
יזדמן לנו עין מעבד אותו . ואשר אין להם מן בעיני האל לעשות טוב ייחם הבורא

ספר הישר לרבינו תם

לכמה בעריכות לנכס וע"כ וזאת הסיבות את לנכס אפורים וע"כ כשיראה את
 נכס לשוב מרשעו ויכיר הנורה כי לא ישוב בלב שלם יודמן לו הדברים המנוסים
 ומתקיים אותו כפ"ט כי הנאלו לראות פני וזהו סירוב הסבות את לנכס כי הרשעים
 בעשותם עבירה לא ידמן להם מונע כדי שאלו רשעים שכלב לדי עשה כאשר
 אמר למען חטא את ב"י. ועל כן אמר הנביא ע"ה להם למה חטעו ה' מדרכיך .
 וכן הוא אמר אל נא תחמסנו פן ידמנו לנו מאורעות יעבדו אותנו מפגוד אותך
 ולרדך לנכס סעודה בחשבו לעשות מזוה ויוזיאנה לאור מהרה יש לו להכיר כי
 מלא חן בעיני אלהיו וכי הנורה אהב אותו וכשיראה לעשות עבירה יזדמנו לו
 זכרים מקרידים ולא תפלא לו ידע כי מלא חן בעיני אלהיו . כמו שכתב דהפ"ה
 י"ח א"ל מנעמי מהרע אותך . ויש לנמלס מן העבירה להכיר כי הנורה בחר בעבודה
 ובחסדו . וע"כ ישמרו מהמעשק במעשים מסונסים כדי שיהיה נקי וקדוש לעבוד
 אלהיו ובעבור זה רריך כל אדם לעזר לשכל והדבר הזה יגבר השכל על היד
 ויש לאדם בעשותו עבירה ויתנבר עליו היצר עד עשותו חסלו הוא חייב להנחם
 אחר עשייתה וידאג וישתומם ואם יעשה כן יהיה לאח עליו כי ייטיב מעשיו
 ברוב הימים וכשיחמנך אדם נח' משלשה עמים יש תקיה לאחריהו להיטיב מעשיו .
 הא' סרס עשותו העבירה . והשני בעוד עשותו העבירה . והשלישי אחרי עשותו
 אחרת ולאחר ינחם סרס עשותו אחרת הוא סוג מכלל ואשר ינחם אחרי עשואו
 אחרת . הוא רע מכלל חיה ידמה למי שינחם ויזשה תשובה בעשה מיתתו ולא זכר
 אלהיו בעת בריאתו ונכחמו בשלותו . וע"כ אין בה תועלת . השם יזילנו משלח
 ש"ר וימיר דרכיו ויזכרו להסיב מעשיו בזה ובנח וכן יהי לנו :

השער השביעי

בעניני התשובה וכל הדברים התריוין בה והנלחים אליה מסדר התפלה
 ועניני הפרישות :

דע בני כי כאשר חולי הגוף נא מהשתנות ממסך התעורבות את בתוספת את בנרשו
 או בשנוי כחה והחוססת הוא כגון שיחרכה הדם בגוף ותעורר חליים קשים או
 שחברכה המרה האדומה או השחורה תעורר חליים משונים או שחברכה הלחה הלככה
 ותעורר ג"כ חליים וכאשר החוססת תעורר חליים כן החסרון יעורר חליים
 אחרים **הסך הראשונים הם כ"א מאלה התעורבות כשיעמוד בקו המישור וישנה בהם**
שני רע יעורר חליים כגון הדם כשיהיה שרוף וישתנה להיות שחור וגם אש"פ
שלא יחסר ולא יוסיף יעורר חליים וכן כ"א כשיוסיף על חקו בין בכמותו בין
באיכותו יעורר חליים עכ"ל לבין בעת יעוררו עליו חליים בלחם מאלו הסבות ג'
או במקרה אחר זולתם כגון הכאה או שריפת אש או ביניעה הגוף וכדומה לו
דאי ומסר לרפואה המחלה נסרם יגדל ויוסיף החולי וכפי חוששת כחו שחלש כח
הגוף ויתקצן על האדם היצק ויאבד לפיכך אמרנו שגריך לכל משכיל כשירגיש חולי
צוטו למחר לרפואתו וכאשר אמרו כי חליים יתעוררו בגוף כי יש לנפש משנוי
הכמות או משנוי האיכות או משניהם כאחד או ממקרה אחר חולי הגוף הוא חולי
פגהנו כשיחלשו פעולותיו הסביות או ישחוו בזה יודע החולי וכל עוד היות
פעולות הטף הסביות הולכות לחומם ונוהגות על מנהגם ולא תבטל דבר מהם
ולא ישתנה נאמר כי לא יקרא האדם חולה והנה לך האות במצ שנכדיל בין
חולי והבריאות . ועכ"ל כי לנפש עצמה כ"כ חליים רעים יבאו מהסבות וזה
ההרגשים . וכ"א מהם ותליאנה בין שיוסיף הדבר המחליא בלכות בין שיחסר וידע
חולי הנשמה בעשה שישחוו פעולותיה הנפשיות או יתבטל אחד מהם . וע"כ
גריך לרפא אותם ולהרחות הדרך אשר בה יוכל לתקן עניינים . ואחרי אשר זילנו
זה הסיק נגדל נאמר כי המעשים רעים דומים למלואים סב מזכרנו כי כשה

ספר הישר לרבינו תם

יחנהם התעורבות אם באיפתם אם בכמותם ישנה עמם הדם משר הוא קיום
הגוף ומעמדו . ויחיהו הדם ללול וסוב ישרה הגוף ויאיר ויהיו מעשיו במישור
וכשישנה ירד ויחלם כי מפני שאין הדם ללול צמה יחזקו ע"כ הם תלושים
ודלים כי התעורבות הרעות יתערבו בהם והדם שהוא יסקה כל הגוף וירד הגוף
מפני רוע הדם וישתנו פעולותיו . וע"כ אומר כי הנפש חלם כמו הגוף וחולי
הנפש יבא מתמש כמות . ממראה העינים ושמת האזנים ומלאכה הלשון והשפטים
ופסקי הידים ותנועות הרגלים ומלכד אלה ה' הגלויים יש סבה אחרת פנימית
מתערבת בנפש והיא המחשבה וממה התעורר החלום אשר היא יסוד כל העבירות
אך המחשבה היא מן הנפש ואלו לא היה לנפש גוף לא היחה מחשבתה עכורה
ורעה אלא זכה כנפשות המלאכים ואולם מפני חביתה לגוף היחה המחשבה נסה
וענה והיחה מעורבת פעם מכותה עליונים ופעם מעניינים חתימים והדמיון לזה
כאלו אחד מהמלאכים הונח באדמה ונכרה לגוף והיה כאחד ממנו ולריך לנו
לחשוב כי יש שני כחות נלחמות זע"ז אחת נמשכה למעלה למעשים עליונים ואחת
נמשכה לעיניים תחתונים כשני שופי' אחד חכם ואחד כסיל כשישתחפו בעלם
אחד ויעשה כ"א מהם עסקו בעסק ההוא חראה עסק הכסיל משונה גרוע ועסק
הכסיל נחמד וכליל ויפי ואם יתעסקו בעסק אחד אשר לא יחלק ולא יובל כ"א
לעשות מעשהו לבדו כ"א בחברת שוקפו חראה המלאכה ההיא מעורבת ב' /
סו"ר אבל אם יהיה לה' פן השותפין כח ויחרון על הב' חראה פעולתו יומר
מפעולת חברו אם יגבר הכסיל יראה הגרעות והחסרון ורוע החיקין גובר במלאכה
שהיא ואם יחזק החכם יראה במלאכה ההיא החיקון והיושר והיופי גובר . ע"כ
אומר כי כפי כח הנפש או חולשתה יראה מכה המחשבה ואם תהיה המחשבה
נופה לדברים עליונים יהיו הפעולות הנאות מכה נופים לחסידות וליושר ויהיו
פעולות ההרגשים ה' אשר זכרנו נמשכות ליושר ולחסידות ואלה ה' הרגשים
אין כמו פעולות הגידין אשר בהוכס ילך הדם להשקות כל איברי הגוף וכן אלה
הרגשות הם פעולות ילכו גם כחות המחשבה להשקות את הנפש ועו"א ולא תתורו
אחרי לנצחם וכן אחי"ל לבא ועיגל חרי פרסורי כ' וכשיתערבו המחשבות הרעות
בנפש ישחיתו פעולותיה עד אשר יסירו ממנה כל אשר ישחיתו התעורבו' מעשה
הגוף כן ישחיתו המחשבו' הרעות מעשה הנפש ומעשה הנפש הוא הדעה והשכל
וכדבור ועוה והיראה והתקוה ובאר כחותיה הטובים וכשתתערב בה החלום
הרעה תשחיתם כלם כאשר ישחיתו התעורבות מעשה הגוף כן תשחית התעורבות
החלום מעשה הנשמה . וע"כ אנו צריכין לרפאות זה החולי עוד רפואת הגוף .
ואחרי כאשר החולי הבא מתעורב צריך בתחלתו רפואת משלשלות מספרות את
הנגע מבפנים ואז חושיל הרפואה מבחוץ כ"א תמן לו רפואה או משיחה או תחבוטם
והנגע עומד בעימיו לא חושיל הרפואה רק יחרנה להתעורבות החוסף על ההיזק
כמ"ם ומספ גס הוא על שונאיו ועוד מה חוכל הרפואה לפשות מבחוץ והאורז
ישב לו בחדרו וכפי אשר תחקו הוא יקלקל ויאבד הגוף בין מלחמת שניהם .
וע"כ צריך לטרה לבני וכשיהיה נקי אז חושיל הרפואה כמו היריעה המסוקסת
אם תרצה לנצות אותה לא ידבק בה הצבע מפני הפינופים עד ירחיזה היסב
וחיה נקיה וכפי שתייה נקיה תקבל הצבע היסב וכן הנפש כשגדחה ממנה
חלוי המחשבה הרעה וכתחילה הנגעת אז חדבק נכון כח הפשוטה כמו הנגד
הרעה . ועו"א שהמפ"ה בכל מה יהיו בגדיך לבנים רומ לנקיות הלב כלומר
חיה כוונתך בכל מה שתייה לכך בר ולא חוכל לקבל המעשים הטובים . וכן
אמר בתשובה ימות רשע דרכו כו' ואומר כי כשיחלם הגוף נקח רפואה שתייה
כנגד חולי הגוף וכפי ריחוק החולי מקו המישור לנך אחד יחיה הרפואה לנך
אמר כגון אם בל הגוף טמימות מעט נקח לו רפואה קרה מעט ואם תחיש

ספר הישר לרבינו תם

ממיתת הרבה הטיה קרירות הרפואה בתכלית סתחק כי לא ישוב סתמיטום לק
היזשור כי אם בקרירות שיקרר אותו כפי רחוקו עקו המישור . כן רפואת הנפש
אשר פסגו בלהבה ממון ירגיל האדם נפשו בצדקה . ולהסיר החטוב והכנע חס
יהיה בשמחתו בחלקו ושיזכור כי הכל יאבד ושיחשוב כי המות יבואו סמלום .
וכן רפואת הנפש כשיחבבר לאנשי רשע ופריצים יחבבר לחולים ויתבונן במחיים
ויעמוד בנה"ק ויכיר כי מחר יהיה כל' מהם וכן רפואת הנפש מלהבה נשים
למלום אותם מילום כפי הבהו ולזכור את מומם ומדותיהם הרעות וכי הם רשע
לאדם ובשבילם ישכה עבודת אלהים כן רפואת הנפש מהגאווה יהיה בהנע לכח
ואם חולה ברשע וחוקף חיה רפואתו באמונה ונדק ובעשותו רפואה לאחח מאלה
המדות או זולתה ירגיל הנפש על הרפואות ימים רבים כי הרפואה לא חסור החולי
ברגע אחד כי אם בימים רבים כשיחמיד אותה ויחדשנה בכל יום וככה רפואת
חולי הנפש והנה לך דמיון לרפא הגאווה ירגיל נפשו בשפלות הלב ובהנע לכח וש"ס
לכל אדם ובשבעה לכל ידבר בגאווה ואל יתגאה על עבדיו ולא על שפלים ממנו
ואם שפ מפסחו מהם ידום ואם יזיקוהו יקבל ויכנע לאל כי בכל זה חכנע הגאווה
וחסור אך לא יום א' ולא יומים כי אם ימים רבים ויודר נדר לשקוד ע"ז זמן
קצוב כמו שזכרנו ואם יתגבר עליו היצר יום אחד יתענה ויחן נדקה ויחודה חסאו
ויוסיף על הזמן כדי שיהיה לו למשמרת בפעם השנייה ויזהר סן ישלום בו היצר
ובזה ישקוד על המנוה עד שחשוב לו למנהג כאשר אמר החכם מנעורי הייתי עז
פנים ולא נכלתתי מעשות כל רע עד אשר קנאתי בחבברי והרגלתי נפשי בענוה
ולא היחה מלבי כי אם בהכרח ובשבעה וכאשר שקדתי עליה ימים ורלתי
נעימותיה חשקה ודבקה נפשי אחריה ויאל שמי באנשי דורי כי הייתי בתכלית הענוה .
וכן אמר כי החלואה היא מן החלילים הרעים הממיתים נפש האדם . וע"כ אנו
לריכין לזכור כל הדברים אשר בהם חוכל החלואה להחבכל ואלה הם כשיהיה רגיל
ברוב אכילה ושחיה ובחברת הנשים גם ברוב העושר והכבוד גם ברוב השלום
וההשקט וברוב השפיות וחסרון השכל וברוב התענוגים וחסרון חברת החכמים
והחסידים גם בחברת אנשי בליעל ואנשי רשע לסיכך חיה הרפואה להמיעם אדם
מן ההרגל בדברים האלה ויהיה מאלכו ושחיתו כמשפט ולא לשבוע ולא יאכל
מאכלין חמין כהכלין כי זה החזק תאות המשגל וימעים מחברת הנשים ומלשחוק
עמהם ומלקרוא ספרי החשק ויזכור כל מום שיש בהם ובזה תחלש תאומו
וכשירגיל בזה תחלש תאות המשגל וימעים מחברת העשירים והפסים ובזה תחלש
תאות העושר והשררה וימעים מעסקיו וסחורותיו ויזכור כל מום שיש בהם ובזה
תחלש תאומו וכשירגיל בזה תחלש תאומו מן העולם ותעסקי חבל וימעים מלבוש
בגדים נאים ומלבוש לבית המשחה ולסייל בננים ובזה תחלש תאומו מהתענוגים
וימעים לאכול מינים רבים ממיני המסעמים והיין וכשירגיל בזה תחלש תאות
האכילה וימעים מחברת אנשי רשע וכשירגיל בזה תחלש תאומו במעשיהם ובחברתם
וכפי שצריך להמיעם מן הדברים המגדילים החלואה כן צריך להרבות המחלישים
החלואה זהו פירושם אם חיה תאומו חזקה בלהבה נשים יכול לאכול רפואות קרות
וייהנות ואז המיעם תאומו בנשים ויהענה ימים בשבוע וביום חעניתו יאכל סח
במים בלבד ובזה תחלש מאוד תאות האוכל וירגיל ללכת לבתי המחים וישב שם
עד שעה גדולה לבדו ובזה תחלש עד מאוד תאות העולם . וירגיל להתחבר חמיד
לעניים ולמטרודים ולחילים ובזה תחלש מאוד תאות העושר והכבוד וירגיל חמיד לקרות
דברי אלהים ומוראותיו ובסלחותיו ויתבונן כאשר יקרא ויכיר מן הכתוב גבורת אלהיו
ופנשו ותעומו ומספספיו ובזה תחלש אכזריות לבו וקשי ערפו ויפתח מאלהיו וירגיל
לקרוא דברי רז"ל ללמוד דבריהם וזכמתם וסודותם ויכיר וידע המנוה ובזה יכיר
סחיום לבו וסכלותו ויסקמו עיניו וירגיל להרבות ספלות וקחננים בכל יום ובתחי

ספר הישר לדבינו תם

סליח וזה יקל מרשעו ודונו וירגי להעביר על לבו כל ההגלות הנלוו לו בסוד
הפאזה הרעה וירגיל להעביר על לבי חמיד הרעה והמאומה אשר ימלאוהו
כשירדוף אחר ההאזה וכאשר ירפא האדם על הדך הזאת סולי התאזה קן על
דרך זאת ירפא חולי הכעס והענין הזה שירגיל אדם נפשו בכל עניינים הממעינים
אח הכעס. ואלה שמוה קלחם כי האדם יגדל כעמו כשישחבש ענין מעשה או יבא
לו היזק ממקום הסוב או יאוש ממקום החקוה או יאמרו דברים הסך רטנו או
ישבו נכלם מאדם בשאלתו או כשירצה לחקן מעשה וישחה לו או שיהיה כסיל או
שחי כי אנו רואים החכם ימעט כעמו ויכול לכבוש כעמו ככה נאמר כי ימעט
הכעס כרוב החכמה והשכל והכרת מהי מוסר ולהשעים מהרבות המאכלים ולקרוא
הדברים אשר יפחד בהם מאלהיו ויחשוב כי העולם כאין וכל עשרו וכל טובו
ועל כן לא יכעס כשיאבד חפצו או ישחבשו עסקיו וכשיחנהג האדם באלה הדברים
חמיד ימעט כעמו חו היא רפואת הגשמה: ודע כי מלחכת רפואת הגשמה
נחלקה לשני חלקים חלק המחשבה וחלק המעשה ונריך לרפא תחלה חלק המחשבה
ואחרי כן חלק המעשה כי כן חולי הגוף נחלקים לשנים חלק חוליים הפנימיים
אשר בתוך הגוף וחלק החוליים הגלויים כמו כן לנפש חוליים נעלמים כגון הקנאה
והמשפחה והמרמה והחונף והכעס וההאזה והחוליים הגלויים הגנבה והרכילות
ולדבר נבלה והזנות והרצחנות ומקח שחד וע"כ נריך האדם לנצל בתחלה הכחות
אשר גרמו אלה ב' חלקים ואחר כן לנצל חלק מהשבה ואחר כן חלק המעשה
להרגיל הנפש ימים רבים בזה וכשירגיל הנפש ימים רבים בזה נריך שישקול
נפשו לדעת אם היא לדיק או רשע וישים נפשו כמו לשון המשקל בין שפי הכפות
ואם יראה אופה כי נחלשה מאד מן העבירות הקדמוניות ואינו נכסף להסכתחלש
הוא נכסף למעשים טובים אשר החל ללמוד יאמין וידע כי מלא צעירי אלהיו
חן ועלה זכרונו לסוב ונכלל לכת החסידים ואם יראה כי עוד התאזה חזקה לא
נחלש ונכסף אליה ע"ד והמעשים הטובים לא יכסף אליהם דע כי לא מלא חן
צעירי אלהיו ועוד לא נפתחו לו שמרי פשוטה וע"כ ישחלל ויוסיף בעבודתו:

השער השמיני בעניני רעת יתברך

כל הרונה לעבוד הבורא יתברך נריך לדעת מה הוא ואז ידע לעבדו וכל הרונה
לדעת חמטה הבורא יחשוב בלבו הכחות אשר בהם יהיה נודע כל דבר נברא
ובסיף הדברים ההם יודע כי יש צורא על כל ואמר כי הכחות אשר בהם נודע
כל דבר הוא מגדרו וחכמתו ומן איכותו ומתבניתו וגדר כל דבר הוא הגבול המשובב
על מוגבלו ומוגבלו עליו כאמרך כל מדבר בשוה אדם וכל אדם מדבר וכאמרך כל
מספר זוג הוא נחלק בשוה וכל נחלק הוא מספר זוג וכאמרך כל אוכל חי וכל חי אוכל
והאיכות הוא כאמרך איכות זאת הרפואה חמה או קרה והכחות הוא כאמרך
כמות זה הממון כך וכך חלפים וחבניתו כאמרך זאת התבנית משולש או מרובע וכל
אלה הכחות לא היו כי אם מכת הבריאה אבל קודם הבריאה לא היו והדמיון כאלו
עשית על חוף ים אוקיטוס רהיב או מקוה מים וחכמים אלו מימי הים ויהיה הגבול
המשובב על הרהיב שהוא כמו גבול הבריאה והמים אשר צרהים הוא דמיון הגבול
והמים אשר בים הוא דמיון לאשר הוא מבחון לבריאה ותוכל לחלק הרהיב הוא
לכמה חלקים שתרצה ולדעת עמקו ורחבו מפני שהוא מוגבל אך המים אשר הם
חון לגבול ההוא לא תוכל לחלוק אותם ולא לדעת עומקם ולא תוכל לעשות בהם דבר
מכל אשר עשית צרהים מפני שחון להם לא גבול ולא תכלית והבורא הוא קודם
הבריאה א"כ הכמות והאיכות והתבנית והגדר אינו בו וע"כ לא ידע הבורא מהם
רק נאמר אחרי אשר אלה הכחות לא נמצאו אלא אחרי הבריאה ולא היו קודם
בריאתם נאמר כי הפגם היה קודם בבריאת כי על דבר יש לו הסך כאשר יש

ספר הישר לרבינו תם

לכבוד ית' נברא והוא הכפז וכל אחד מהם נהגליה הרחוק מן האחר ונאמר כי
מלה הכתוב ש' היו קודם זריחת העולם או לא היו ואם האמר כי היו אין צין
שם זריחה לשמה הקודמת לה הפרש כי מה שהיה קודם זריחה הוא אחרי
זריחה אם כן קודם זריחה לא היה ואם האמר כי לא היו אם היה הפסם
או הכיסום שנחקר עליו נמצא בו גבולים אשר יצבילו לנו מציאות הנברא ולא
מהאיות שהם מוכיחים על מציאותו אלא מזולתם ונאמר אלו יהיה אדם נברא
עור ומציאותו לא ראה אור אך יהיה חכם ומשכיל ידע כי יש בעולם אורה ואינו
משיג אוחו ולא ידע על אורה ענין הוא או על אורה חכמה הוא רק ידע כי הוא
הסך ממה ששיג כי בעיניו לא ישיג דבר אך בשכלו ידע כחות האור ואע"פ
שילמדו אדם ויאמר לו כי יש אור לא יוכל להודיעו מראהו ואם יאמרו לו כי
השמש לבן חך וזכיר לא יכיר מה הוא כי לא ראה מימיו דבר לבן חך וזכיר
ואחרי אשר לא ראה דבר לבן חך וזכיר ולא שהם מדוח השמש ואחריו לא יוכל להכיר
השמש ולא היה יודע מהו דבר לבן חך מיד היה מכיר השמש אע"פ שלא ראה אותו
מימיו א"כ הנה נדע לנו כי חסרון ידיעתו השמש לא בא אליו אלא מחסרון הכרת
סואריו ולנו היה יודע סואריו היה יודע אוחו מיד וכן אנחנו נדע כל דבר
שיש לו מהות הם סואריו ומן המוארים אדם יודע הדברים ההם ומי שלא יכיר
המוארים ולא ישיגם אי אפשר לו להשיג מהם הדבר א"כ לא ישיג הנברא מפני
שלא ישיג כחותיו שהם כחותים לנו בו ואולם לא נשיג אותם מפני שאין בינינו
וזריחה שום דמיון וזוהפסם בעבור שהוא נברא ואנו נבראים ואין לו גוף ואנחנו
בעלי גופים והוא אחד ומנחנו רבים והוא קיים ואנחנו אובדים א"כ לא נוכל
להשיגו כי לא ישיג דבר לדבר אחר רק בקצת שותפות ודמיון כמו שיש בין העין
ובהאורה כי העין האורה היא לבנה וזכירה ויש בו אור וגוף ואלה הג' כחות
הם מנויים בשמש ובכל מאור וע"כ השיג העין האורה מפני זה השיגו שניניהם וכן
היך לא ששיג כי אם גוף כמוה מפני שהיא גוף ויש ביניהם שותפות וששיג כל
דבר אם וקר מפני שיש בה כח ממוסכת מקרירות ומחוס בקרירות אשר בה
חשיג הקור וזכמימותו אשר בה חשיג החום . וכן חשיג כל דבר לא יובש מפני
שיש בה שני אלה הכחות ממוסכות ואינם למה מאור ולא יבשה רק במישור וע"כ
בלחות חשיג כל דבר לא וזיבשות כל דבר יבש וכן הלשון חשיג הדברים אשר
צונו וזיניהם שותפות ודמיון כי הלשון למה וע"כ חשיג כל דבר נח ולא נאשר
כי חשיג היבש אך חשיג חסרון הלח מן הגל הזה חשיג היבש וחשיג הסעמים
מפני שהיא רובה דם חשיג המהוק לוף דבש כי הוא הדם ולא נאמר שחשיג
המר רק חשיג חסרון המתיקות כפי שיהפסם ויהלחלח במתיקות' ויתקבץ ויתגנב
במריחתו וחשיג פעם כל דשן ושמן מפני שיש בה קצת שומן וחשיג כל דבר
חריף מפני שיש בה הסך המתיקות וכן העין חשיג המראות' וחשיג הנצמנים
וזתחלה חשיג המראה השחור כי הוא דמיונה וחשיג הלבון מפני שהיא מאירה
וחשיג האדום והירוק מפני שהם מורכבים מפני אלה נאחרי שהתבאר כי כל
דבר לא חשיג כי אם דבר שהיה זיניהם שותפות ודמיון נדע כי אלו היינו
משיגים תואר מחוארי הנברא יחברך היה צינינו ובין התואר . ההוא שיתפית
ודמיון ועוד אם היינו משיגים תואר מחואריו האמתיים היינו משיגים אותו כי
אין הפרש צונו ובין כחותיו והולכנו אז לומר שיש שותפות צינינו וציני (עין
ש"ג) א"כ האות האמיתי על היותו נמצא מפני שהוא נשגב מהשגתו
שאין שיתוף ודמיון בין מדותיו וצינינו כי הוא צורה ואנחנו נבראים והוא אין
לו סמלה וסוף ואנו יש לנו סמלה וסוף והוא קיים ואנחנו אובדים א"כ אין דרך
לשיגו ואחרי אשר התבאר כי אין דרך להשיג הוא האות על מציאותו (נכנס)

מליחותיו כי סעדר ידיעת מליחותו יתחייב להיות נמלא כלשר השגת מליחותו יתחייב לכל ימים נמלא . כי אלו נהיה משיגים אותו חסיה מליחותו דומה למליחותינו שפיה מקרים וסיה חולפה וחונדה ח"כ מליחותו הפך מליחותו ח"כ נאמר כי **(השגת)** מליחותו היה מליחות האמתיות ואחרי אשר נהבאר כי נעדרת מפלגנו מליחותו נאמר כי הוא האות ושמופת על היותו נמלא ואחרי אשר נשגבה ממנו חכמתו נאמר כי הוא שאלת הברור על החכמה הנכונה אשר בו וכן אחר אשר נעלמה מכתו ישותו נאמר כי הוא אות אמת על ישותו . כי חסרון השגתו לכל חלה הכמות הם לאות על המלאש כבורא ולאו היינו משיגים אותם יהיה לאות על היותם נעדרים כי כל מה שאנו משיגים הוא נעדר וכל מה שתשלום בו השגתו הוא יונא ליש מאין וסופה לחזור לאין והבורא הוא בתכלית המרחק מן הענין הזה וכשנרנה לדעת מדות הבורא ית' וכחותיו וחולתיו נאמר כי הבורא הוא כלל הכל ואחדותו היא כוללת חולתיו וכחותיו ומדותיו אם כן אין לרדך לנו לחקור אלא על מליחותו בלבד כי כשיחקור אדם על כללו של דבר יודע אותו אינו לרדך לחקור על פרטיו הנכללים בתוכו כי בידיעת הכלל ידע הפרטים וכן הבורא אחרי אשר אמרנו נמלה כוללת כי הוא אחד אחדות אשר לא נשיגנו נאמר כי האחדות היא כוללת מליחותו חכמתו וגבורתו וקיומו וכל כחותיו הראויים לו . והארכנו להסמין באחדותו מסני כמו לכל נאמין כי היא נחלקת או מרבה :

השער התשיעי

בסימני דצון הבורא ושיוכל אדם להכיר אם מצא חן בעיני אלהיו ואם קבר מעשיו :

דע שכל כרוכה לכבוד אם אלוהיו רוצה אותו ויקול נשאו כאשר אמרנו בין חכמים וסענוות ואם יראה כי נשאו נוסה לפחות הרעום ולרדוף אחרי העושר ולהאות הנשים והנצע והנאל והסענוגים יותר האשר הוא נוסה לעבודת האל ולחפלה ולזדקות ולמעשים סעוים ידע כי הוא רשע וכי האל אינו מקבל מעשיו ואם נוסה למעשים טובים יותר מאשר הוא נוסה לרעום הרעום ידע כי עלה זכרונו לטובה . וכאשר ירנה הדרם לעשות דבר מניה וסודמן ומקרב לידו ולא נודמן לו דבר מעכב ידע כי מצא חן בעיני אלוהיו ואם יראה כי ברצונו לעשות עבירה אין מודמן לו דבר משריד או מפעכ ובפעשותו דבר מנוס יודמנו לו דברים מעכבין ומפטרדין ידע כי הבורא מואם בו ואינו חורב מעשיו שנאמר ובשריכם כשיכם אלוהים עיני מכסין . ועוד כשיבא על אדם יפוצין והלויים ולרות או יגלה מארצו ידע כי הבורא אוהב אותו וייהרהר כאשר ייסר איש את בנו ואם יראה כי שקט וכוסה בלא יכורים והלויים יהוא עומד בשלוה ולא עברו עליו נסיונות ידע כי אין הבורא אוהב אותו . ועוד ברצונו לנכו קסה מעשים דקה ומלספענות ומלנורב יום סדין וכרואיו אכאים ישותו ולא יעבור על לבו יום סמיהת זכ לאות גדול כי עה מלרות עיניו מן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולכבו יבין וזכ ורשא לו . וכן כשפבא גורם על אנשי עיר או על משעה וישלם הוא עמכ ידע כי הבורא אוסנו . והראה לו ספסרון אשר בינו ובין האשים כהנו וכן כשיבוי אנשי עיר או משעה כלם רשעים סולכים בשרירות לבם זכ כליש נקתה עיניו ונעמטור משנתו ולא סנה אל רשעים האלם ומחר לעשות תשובה גמורה זכ לאות על רצון אלוהיו וכי מצא חן בעיניו וכן כשהיה מלגב נמעשים רעים ועשה כל תועבת השכ וסעמים אלוהיו ואחר כן כספורר ופזב כל המעשים רעים סכס ועזב הכל מלבו מורה כי אם מפחד אלוהיו או שכריו ביראתו זכ לאות גדול על אכנת הבורא יתברך וכי יתמול עליו כסכירו את לב סלכין מבשרו ונתן לו לב ככר ואת רוחו נתן כקברו ואין טובה למעלה מזו וכן בבא עליו חולי ויגיע עד שפרי מיה ואחר כן נהלט הוא לאות על אכנת הבורא ית' וכי יתמול עליו וכי רכס להזכירו למען יכור מרשעו . אך אם כהדה ביבס נאנזת יבא בימים ועודנו לא ישוב רק מחויק ברשעתו וכל אשר יבא בימים ויוקין ויסיב להחשד תאוסיו ויתחיל לננוט בקים ולעשות סמורות רבות ולקבן ממון מגזל ויהר ממה סעכס בימי בחורותיו זכ לאות גדול כי הבורא מואם אותו וית' לא יפירכו ולא ייסרכו רק ובלתכו כשרירות לבו כאשר אמר ואשלחנו כשרירות לבם ילכו במעשפסיכס . וכן נעשותו לרקס חו דבר מנוס ויתמרט עליה וכל סכן אם יכיס במנוס סהוא יגיעה ויוקין על עשוקה אחרי עשותה זכ לאות גדול כי אין לב אלוהיו עליו ולא יתאז חן בעיניו ויגיעו לרין וכן נעשותו כעבירס וסלימנס ישמה כה מאוד ולא יתחרט רק סאופו לעשות שנייה זכ לאות כי הבורא יתברך סספיר סניו ממנו אך אם יעשה דבר מנוס וישמה כה ויתחשוב כי ככר נמלא ידו ספ"ס סיהא נקלס וסא יגע במנוס ויכיס שמה מאוד סיניפסו וספסיק מאוד

לאבו כאשר תמתיק התורה לכתוב זה לאות כי הבורא אוהב אהיו וכן נשמעו דברי אליהו
 וימע לבבו ויפחד מאוד ואע"פ שהוא רשע יש תקוה לאחריהו שיהורגו כחשונה כי רוח
 הבורא היא לפניה בלבו. וע"כ נודע כי כשתחלש ספאיה כמעטורה עיניו או כשנא בימים או
 יתעורר בו היראה הפאנס בלבו ועל כן הוא אוח כי יש לבורא הנה אהבה בו וע"ז יש לכל
 משכיל לשקול נשאו באלה המשקלים אשר זכרנו ואם יכיר מהם כי הבורא מואס אוהו יגיד כמאל
 דמעה על רוע מזלו ואחריהו כרעה ואם יכיר מהם כי הבורא אוהבו ישמח ויאמר אשרי עם
 סוג חלקי וגם יפס גורלי. וימטר להטיר ולעורר את האהבה עד שמתקן :

הישער העיטורי בענייני התשובה

רע כי החשונה הנמורה לרשע הפהרנו מכל חפאחיו ויהיה כבן יומא וכאשר הילד
 נקי מכל חפא חבל אין לו שום זכות כך הרשע בעשותו השוכה נמורה הוא נקי
 מכל חפאחיו ונמלס מעונש הבורא אך אין לו זכיות ולא יזכה למעלת הדיקים
 הפהורים אשר מימייהם לא עשו עבירה כאשר א"ל לב' אנשים ממשרתי המלך האחד
 נאמן מיום היוהו לא נמלא בו פרות דבר. והשני קשר עליו והכעיסו ומרד בו.
 ואח"כ נכע אליו והכיר הפאו כמו שמעי בן גרה בבואו מהגסל לפני דהמע"ס בידע
 חפ"ס שימחול לו המלך לא תהיה מעלחו בעיניו כמעלת עבדו הגאמן. השכליורנו
 כי מנשה עשה חשונה אשר כמוה לא עשה אים והפליג נשאו בעינו בעבודת האל
 כל ימיו ולא הביע למעלת מע"ה ולא למעלה דהמע"ה אשר היה מנעוריו ירא אלהים
 ומה שאמרו רז"ל במקום שבע"ה עומדין לדיקים אין עומדים אמרתם אמת כי
 בידע שהדיקים והבינונים יש לכל אחד מעלות אל הבורא ב"ה זה למעלה מזה
 על כן אמרו רז"ל כי במעלה בע"ה לא עמדו שם הדיקים כי אינו מקומם ואינם
 בכה בע"ה אלא במקום אחר. ועוד פ"ה כי הבורא יעשה בשביל בע"ה יותר
 ממה שיעשה בשביל הדיקים כאשר עשה בשביל הנבי ויגוה וכאשר עשה
 בשביל אחאב והארין לו אמו וכל זה כדי להראיה הבורא לרשעים שהבחו לבע"ה
 וכי ידו פכוסה לשנים למען יבזבו מרעתם ועל זה יעשה לפעמים לבע"ה נסים
 אשר לא יעשה בהם לדיקים ולא מפני שמעלה בע"ה כמעלת הדיקים אך מפני
 שבע"ה הם הבורא לא יקבל אוהם ולא יראה שהבחו להם יבזבו מיד לרשעתם אך
 הדיק מפני שמכיר הבורא את לבבו על כן לא יגלה לו שהבחו כי ידע הבורא
 חוס לבבו וכי לא יתן חפלה לאלהים ולא יתקף על דינו. והמשל על זה כמלך שיש
 לו שני עבדים האחד נאמן והשני חנף והחנף הכעים למלך ועשה לו כל הרעות
 אשר יכול והמלך קנף עליו והשליכו מעל שני ואח"כ חזר זה החנף לבקש רצון
 מהמלך וההגסל לרגלו והמלך חמל עליו וקבל אהיו ויום אחד בקש ממנו זה הגאמן
 שאלה והחנף בקש ממנו שאלה אחרת ונהו למלכה שאלה החנף ולא נתן שאלת הגאמן
 בעבור אשר יכיר חמימות לב הגאמן וידע כי לא יתשוב עליו רעה ולא יתקף
 לבבו מאמונתו והחנף מפני שידע כי אם לא יתן לו שאלתו יבזב לקדמוהו לרעהו
 ויחשוב על המלך רעה ברוע לבבו וינחם על עבודתו ויאמר להבירו אין ראוי לעבוד
 למלך כזה כי חליתי פניו בדבר נקל ולא מלא שאלתי ובמה יוכל אדם לבסוח בו וכן
 מדה הבורא עם בע"ה. פירוש אחר והוא הנכון כי יש בע"ה אשר לבם נכון כלב
 הדיקים ואלה הנקראים לדיקים כי בתחלתם ישרים היו ופגו או מזמן להם עבירה
 ונכר עליהם היצר ואחר כן שבו לקדמוהו וליושרם ונכפלה לדיקתם ועבודתם
 נעבור החפא אשר עשו ואלה הנכבדים מהדיקים כי לדיקתם כפלים מזדקת הדיק
 אשר לא חפא ועל אלה י"ל במקום שבע"ה עומדים אין ל"ג יכולים לעמוד :

החשונה יש לה ח' עמים אשר בהם יוכל אדם לנשמה. הא' חוקף בעשום
 עבירה. והב' אחרי אשר יאריך ימים ברעתו. והג' כשיחבדו חטוניו ולא
 וקד' כשיהיה חולה. והה' כשיהיה בצרה גדולה או במצור או ביד אויביו.
 וז"ל מזיהר ומורה. הז' בזקנותו וככלות כחו. הח' בשעת המות. ומבחר
 עמים ששם ס"ה אשר זכרנו וזאת היא חשונה הדיקת אשר עליהם נאמר

במקום שג"ל שומדים . וסוחו מן העת הא' הוא העת הב' כשיאריך ימים בדתו
ואז י' יהעורר ויקן משנתו ויכיר כי הוא בחשך וימטר לפחד לבנו ולבנותו אשר
שרם . וסוחו מן העת הב' הג' כשיהיה האדם בקוץ יד ולא יוכל להשיג חסויו
ישוב בנשק פנים ועם כל זה יקבל אורו האלהים אם תהיה עבודתו חמימה . הד'
בהיותו חולה אז יכנע אז יתן נדקה ויתמקן לבורא וידור נדר וכאשר יתפלא ישלים
קלח עניו ולא בכלל זאת אם יעשה תשובה במהרה הוא מקובל . וסוחו מזה כשיפול
ציד אויביו אז ישוב לבורא מרוב הטרות אשר תפסוהו ובכל זאת אם תשובתו גמורה
מקובל . הו' כשיודמן לו איש חסיד יורהו בדרכי התשובה וירגילוה . הו' בהיות
אדם בזקנותו ובכלות כחו וירצה להשיג חסנויו אבל לא יוכל מפני כלות כחו ואז
ישא לבורא . וסוחו מכלל כשיעשה אדם כל רעות שיוכל ובעת הגיעו למות יעשה
תשובה ובכל זאת אם תהיה שלימה מקובל . זה הכלל כי אין שעה בכל חיי האדם
אשר יעשה בה תשובה גמורה אשר לא תקובל תשובתו ותענה עמירתו כי הבורא
אינו כנברא שינח לעולם ויסור לנח כי לא לעולם ארבו וכו' ואומר כי חסיד אינו
נאום ה' לא חסור לעולם וע"א אמר דרשו ה' בהמלאו' כלומר בעתים אשר ימלא בהם
ר"ל בעוד שהאדם חי . ודע כי העולם נברא מארבע יסודות והם עמודי אדם
הכל חלויין בהם והם אש ומים רוח ועפר וכאשר מאלו הגופות יתלבדו הגופות
ותפטרנו כן התשובה עמוד העולם והכל חלוי בה והיא נעשית מד' דברים שיפוצו
החופא חסאו עזיבה גמורה ושינחם על מה שעשה ויעיד לפני בוראו לכל ישוב
לעשות מה שעשה ושיחודה בשפתיו כל מה שעשה . והקדום לאלה הד' במעלה
היא עזיבת החפא והיא כמו האש העולה למעלה ונפרדה ממקומה ולא חשבו
לעולם . והשני שינחם על אשר עשה ויתאבל על חסאיו כל ימיו ויחשוב בהם חמיד
כמו האויר המסובב חמיד סביב לעולם . והג' שימיד לפני בוראו לכל ישוב להסאיו
כמו המים הנגרים ארצה אשר לא יאספו . והד' שיחודה חסאו בהכנעות הנפש
וישפיל עצמו ויכנע כעפר אשר הוא מדרך לכך רגלים וידע כי כל העושה אלו
הד' יהיה גמולו ד' טובות . הא' שם טוב בעולם . והב' כי ימלא מעונש הבורא .
והג' כי תמטך טובתו לזרעו אחריו . והד' כי ימלא לעו"ב גמולו הס"ב ויזכה
לראות פני הבורא ית' . ודע כי התשובה אשר יעשה אותה האדם אל יחשוב
כי חיבב' שינחם וקבל עליו שלא ישוב לחסאו כי תכופר חסאיו . רק באורך ימי
עבודתו תקובל תשובתו כי לא יכנע הלב ביום א' ולא בב' אלא בימים רבים כאשר
בן המלך חובא למלך אע"פ שהמלך חומל עליו וחושב לפשות לו טובה לא יראה לו
פנים יפות אלא אחרי ארך עליו אצו ולעקמו ושיביתו כאשר עשה דהמע"ה לאכשלוס
חמ"פ שנתרצה להשיבו לירושלים עמד שתי שנים וסני המלך לא ראה עד נפגע
לבנו וכן מנהג בע"פ להחנק ימים רבים ולנעוק ואז תקובל תשובתו כמ"ש אלהי
אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה ואמר חבקוק הנביא ע"ה עד אנה
סועתי ולא תשמע והנה הנביאים אינם נענים כי אם אחרי רוב עניים ושופתם
וחננתם וכ"ש איש חסא מחשולל בדמי עונותיו . והסבה הגורמת לזה נקיון הלב
כי הלב אע"פ שכוונתו נכונה לריך להכניעו ימים רבים בעבודה חזקה ובחשנית
בזום ובכי ואז יכנע הלב הערל ובעת יכנע אז יהיה נקי וכאשר יהיה נקי אז
יקבלוה הבורא כמו שנאמר כי לא לפני חנף יבא ונאמר מי יעלה בהר ס' ומי יקו
במקום קדשו . נקי כפים ובר לבב :

שער אחד עשר במעלות הצדיקים

דע כי סוד אחד והנבראים רבים וכל אשר ירחקו הנבראים מן הבורא ירבו
וכן אשר יקרבו יחפשו כאשר (יקרבו) הענפים רבים והעקר אחד וכל אשר
ירחקו הענפים מן העיקר ירבו וישחרטו וכל אשר יקרבו ימעמו . ודע כי הנבראים
רבים למעלה מכלם הנפש והשכל והמדע והם שלש ולמעלה מהם הסתך ולמעלה

ממנו סתמא כראשונה והוא הנורא ועל כן נמצאו הרשעים רבים כפי רחמם מן
 הנורא יחנך והלויים ממסים משני קרבנם לעיקר ועל כן הנחמים אמצעים
 ובעבור זה נרץ אדם להשחל במעשה הזקק ולהיות מהמעשים כי כל אשר חספם
 סדרתם הוא לאות פל מעלתם וקרבנם לנורא ועם לכך לשער הזכ והכן אצמו:

שער שנים עשר בסודות העולם הבא

העולם הבא הוא מהגלגלים הסובבים עלינו והעושים הוא רחב בלי קצום
 וזלי אופן רק בצורה גדולה אשר לא תדמה לאור הזה ואין עם מעלה
 ומטה והגלגלים האלה הם מחייה בין העושים והעושים דומה למערה
 במדבר חמה הארץ וזאת המערה יתשוב השוכן בה כי אין עולם אחר זולתם
 משני שלא ראה מה שיש בחוץ ואלו ילא משם היה רואה ארצות רחבות והשמים
 והים הגדול והמאורות והכוכבים . כן אדם בעושים יתשוב כי אין עולם אחר ואלו
 ילא ממנו היה רואה רוחב סעושים ואם יקר השארת גדולתו . דע כי הכספה אלא
 אותה הנורא מכחו ונסח אותה בגוף האדם אחרי הביאה בעושים בחוץ הגלגלים
 האלה כאשר יסכר הרוח בחוץ הגאד . וע"כ כשחפד מן הגוף אם חסיה חסירה
 נקיה תשוב אל מקומה וסעבור מן הגלגלים והלא לחוץ כעוף הנחשם במזרח
 רעה וכאשר ימלט ישוב אל קנו אך אם השמה חסיה חופפת חסיה כמו העוף אשר
 אברתו קלפה ולא יוכל להחפוסף והוא מקוץ בעברי פי פחה ונסל בחוץ שוחם
 עמוקם ולא יוכל לנאת ממנה עד אשר נחמחו אברותיה ותוכל לעוף כן הנפש
 החופפת לא תוכל לעלות משני כובד העוונות אשר יכדו עליה ולא ייחוו לעלות
 אל מקומה . דע כי העושים הוא מעמד נפשות הדיקים וסיה קרבנם לנורא
 כפי מעלתם אך נפש הרשעים לא תלא מן העושים עד אשר תענש וספסר ולא
 חקל לעלות אל מקומה כסירה אליה והנפשות העולות לעושים חסיה מלאכתם
 מלאכת המלאכים מעת הסדרם מן הגוף עד אשר ירצה הנורא להשיבם לגוייתם
 כנחלתה וזה יהיה בעת חסיה"ם וכאשר יגזור על קצתם שוב לגוייתם יתחדש
 העולם הזה משני חדש אשוי . וע"כ הנני בורא שמים חדשים ואספר כי כאשר
 יחדש הנורא הנפשות אחרי הסדרם וכלותם והנשמות אחרי עלותם כן יחדש כח
 אשר אין בהם עתה וכן יחדש בארץ כח אחר כמו שיעשה המלך ברע"ה לעשות
 סעודה לאזכריו יורה לסנות להם ביחוד ולהוציא כל מה שיש בו כדי לחדש אותם
 ולטוה אותם לעשות בו שכיות חמדה לכבוד בעלי בריתו הנאים לסעודה וזה
 סעולם אשר יחדש בעת חסיה"ם נקרא גם כן העושים ויעמדו בו חסידיו האל
 וקדושו בעד רצונו לעמוד ולעבוד אותו ולהלל לשמו וללמד חכמות חדשות וקדושות
 כחכמת הנבואות והדומה לה ולא יהיו זוכלים ושוחים רק כאשר עמד הארץ
 ואליהו בלא חכילה ושחיה וכמשרפיה אשר עמד מ' יום בלא חכילה ושחיה כי
 האכילה וסחמיה הם הערובות רעה בגוף . וא"כ שחיה אדם בחכילה החסידות
 וקדושה עבוד שהוא אוכל ושוחה כי האכילה והשחיה אינה לבדם רק יסעבו
 אחריהם שאר התענוגים הרעים וימשכו אחרי התענוגים המוקוים ההנאות והנפשות
 וכשפסור האכילה והשחיה יסורו כל אלה המעשים הרעים וע"כ אחר הכתוב את
 רוחי אמן בקרבכם וזה יאמר אדם ח"ה לגוף שיחקיים בלא חכילה ושחיה כאשר
 בו כי עניני הגאולה כלם יהיו על מעשה גם כנון החדש השמים והארץ וכנון
 חסיה"ם אשר אנו יודעים כי אין כח בגוף שחיה אחר מוחו אלא בנפלאות הנורא
 ית' כמו שאין כח הנופה כח שיחדש כח שיחדש אחרי שיסרף וכמו מן יוכל הנורא לקיים
 הנפשות בלא חכילה ושחיה לג' סבות . הא' להיות קדושים גבורים כמו המלאכים
 והב' להבדילם מן המעשים הרעים הנמשכים אחר חכילה ושחיה והג' לכל ימושו
 כי סמם סמם המום היה האכילה ושחיה וזה היחרון הגדול יהיה בין זה חסיה"ם

למן ימים ונשיהם כן סדכר ר'ל מלא יהיה מס לכלס תפיס יסיה זס סכס מלא ימוסו
כי לוי לסס דנכיה מתלשיס סגוף וסממליס ומכליס ומסליס לטוי ני כלסר עיל
סכרילוס מן סחליס וכספיה כמישר כן יסיה סכס סמלויס וכזוס לו מוסוסס לו
מסכרן סחליס וספיה לו מסגו סמז לסר לסס ולסרי לסר סכר סכסס סכרסס
סמליס וכסו יסיו כסו סמלכיס עד סירס סכרל יס' לסעלסס :

שער שלשה עשר בכל עניני העבודה

כל חבא לעבוד עבודה האל ולקבל עליו עול יראתו באמת צריך תחילה שיהיה לו
סכר כולל זכרון נפלאות הבורא ית' יראתו ותעצום ולכלול בו כל העסקים אשר
בם זכר עושי הבורא ית' לרשעים וכסיו לצדיקים וסמור גבורותיו ונוראותיו כן
אזר נא כנכר חלצך אשאלך ויהי ענין וכל המסוקים אשר אצדיו וישים עליו לשני
בשכועה לקרותו פעם אחת בשבוע בנחת וכוונה רישים לבו לכל ענינו כי הוא
יהיה לו שוטפות בין עינו וצריך לבעל העבודה לעשות קדם שיקרב אל העבודה
תשובה שלמה על כל המאמיו אשר עשה וצריך להתקדש ולהשמר ואז יוכל לילך
בדרכי החסידים ולהתקרב אל והיה עבודתו שלימה . והעבודה תחלק לשני
חלקים האחד לספר האדם לבו מכל פשעיו ודוגיו אשר עשה וייתב אמונתו ויהיה
לכבו זך וכבר מכל סיני העונות אשר עברו . וכאשר יהיה נקי ויחזק במים ספודים
ויטהר אז ילבש בגדי קודש לשרת בקודש כי אין לבוא אל יסער הסך בלבושי
זרות ומעשתי עבירות . וזה החלק השני אשר לא יגיע אליו עד עשותו החלק א'
והנה אזכור לך כל אחד מהם : דע כי החלק הראשון הוא להנחם אדם ממעשיו
ולחזר כי הוא אלהיו ולהתודות חמאיו ככל רגע וידוי גמול לכל ישוב לעשותן
עד כל ימי חייו ואהיה אשר יתנחם ויחודה וישים בלבבו לכל ישוב לעשותן כל ימיו
מן הוא צריך שיכנע לפני הבורא יתברך בצום וככי וצדקות ולקום בחצות הלילה
ולומר דברי תחנונים ודבקש מחילה עליהם בלב שלם וכונה גמורה וירגיל בזה שנה
או שנתיים . ובעשותו כן אז ישא פניו ונסלה לו ותהיה תשובתו מקובלת .
ואז יהיה כבן יומן נקי מכל חטא אבל לא עלה בזה למעלת חסידים . ואהרי אשר
יכיר כי לבו סהור ונקי צריך לו שיאהב הבורא לא לפחד עונש ולא לתקת שבר
אלא מפני שיכיר גדולתו וכי הוא ראוי לאהבה אותו כל מי שיכירה ולדעת כי כל
אחב דבר הוא מסניו וכשיאהב אדם לבורא הוא לאות כי נפשו אלהי ורוצה
להדמות אליו בסהלכו כי הבורא חסיד והוא משתדל ללמוד את הבורא ולחיות
חסיד . והבורא צדיק ומשתדל להיות כן והבורא מוחל והוא מינע בכל כח ללמוד
ואת חסדה והבורא רחמן וכסו כן תלמוד להיות כמורה והבורא מואם באנשי רשע
וכן ירגיל הוא למאס אנשי רשע והבורא סהור עינים סראות ברע וכן ראוי להדמות
אליו ואלה חבדבים הם דרכי ה' והוא החלק השני מעבודה האל יתב' והוא חלק
חסידים ובה יעלה אדם למעלה חליונה . וצריך כל אדם חבא לעבודת האל לשמור
כל אלה תנאים אשר אני זוכר כי הם עיקרי העבודה צריך שלא יעמוד יום אחד
שלא יקרא כי בדתו ודברי רז"ל כי בדתו הוא אומר לא ימש סה"ת היה מסך חגית
בו יוםס ולילה ובה יראה נפלאות הבורא יתברך וכל מעשיו וכדברי רז"ל יראה כל
עניני האסור והמותר ויתנו לו סיוג ולא יניתוהו לפרוץ גדר או לעשות עבירה כי
הם ספורים ומבוארים יותר סר"ת דר"ת סמוסס ותחומים וצריך להרגיל נפשו בחברת
החכמים ולהרחיק מן האפיקורסים והפריצים והלצים כי אם יתחבר להם תאבד אמונתו
ואם לא יוכל ליפרד מהם מפני שהוא צריך להם בצורכי מתינות מעשים מחבדבים
ותהיה חברתם בפיו וכספתו ולא בלבו ויסתר להשלים עסקיו ולהרחיק מעניו וצריך
להרגיל נפשו להסתכל בכל היד שערים המכסלים העבודה אשר זכרו וצריך להרגיל
נפשו ולקרוא עניני תחומות אשר בתורה ובכביאים ועניני עונש הבורא ית' ועזו
ואמו התמים והנפלאות אשר עשה עם עבדיו . ונוראות בריאת שמים וארץ ויהי
כחובים לפני כלים קצרים כוללים להבינו בהם בכל עת וצריך להרגיל נפשו
לחיות תפלות ככוונה גדולה ואם לא יוכל לפנות לבו מן המהיבות יבקש עצה כגון
שיחשוב בעת תפלתו כי הבורא נצב כנגדו ומביט מוצא יפתחו כמו צנאמר סכסון
שכתו השניה אל כל יושבי הארץ . וכשיאמין אדם בזה הדבר אז יתבר ויפנה לבבו
וצריך שיסגור עינו בחפלתו כי זה יעזור על הכוונה ובלב עת יהיו בגדי לבנים
ויחברן להיות גשו סהור ונקי מכל סומא ואם יקרב לאשתו ויכל לחמוץ ולסרד גסו
ככל פעם אז ישכיל לעשות כי נקיה הגוף יחדש נקיות הלב וסגוף הגוף יתקסמו

כן הלב והחכמה בתפלה לדוד מן הבאים ראשונה היתאים באתר ונחזקתיה תפלה
 כנף ובלב גשבר ואל יהיה כמו עגור המכר ואל ידע מה אומר רק צריך שיסמוך
 תפלות היתאדות ספד ותכונן לבו לעניניהם ואל תחיה תפלתו גוף בלא נפש כי
 תפלות הם כמו הגוף והעניינים אשר בהם כמו הנפש וכשלא ישתה המסתכל לבו
 עליהם הם גוף בלא נפש והנפש אשר באדם לא תקרב לכבוד כסמים רקים כי אם
 כסמים חזקים וצריך שיהיה בתפלתו כמלאך מתעמק בציצית ובתפילין . וכשרואה
 ויכיר בעצמו כי הוא דומה למלאך אז יבין בעיניו לשלוח ד' בעבודות ובמעשים רעים
 וצריך להרגיל עצמו בתעניות אך עם מעשים טובים וצדקות כי המתענה ולבו מלא
 טרסה אין לו מתעניתו כי אם עינוי והרעב והצמא ואין אדם רואי רענות נפשו
 בצומות בלתי מעשים כי המעשים והצדקות הם כמו הנפש והצומות הם כמו הגוף כמלאך
 זכרנו וע"כ לא יועיל גוף בלא נפש והרגיל עצמו לתת מעט צדקה בכל יום כפי אשר
 תשיג ידו ובכל יום אשר יתן צדקה יבטח להגצל מסיחה כשונה כמו שנאמר וצדקה
 תציל ממות . או להאכיל עני על שולחנו כי בהו יכבד שולחנו כמו שאמר החכם
 כשירצה הבורא לשלוח מנחה לחסדיו יסמין לו עני על שער ביתו . וצריך בעבודתו
 להתנהג כעבודתו ויתיר כל ענייני עבודתו מבני אדם כי אז יכפל שכרו ויגדל מלעג
 חלועים וכוה יורד . כי אינו נוגע דעת הבריות כי חמגלה צדקתו ועבודתו אין
 כחנתו כי אם להללו בשערים ולהיות לראש ולבטוח בו הכסילים כי שיוכל למצוא
 חפציו מהם . ואל יהי דומה לנוכר במשלי כלילה ודמנה כי החתול כשחוקין וקצר
 ידו למרוק שרף ונעשה גזיר ובטחו בו החיות היראות מעט מנו כי האור נלכדו ברשתו
 וגרם עצמוסוף . וצריך לו לשקול מעשיו בכל יום ובכל חדש ובכל שנה לראוה מה
 שבין מעשיו בשנה זו ובין השנה שעברה ואם יראה כי הוסיף מרות פונות ישמח
 ויגיד ויכיר כי נפשו חכמה ואם יראה כי לא הוסיף ולא החסיר יכיר כי נפשו חלושה
 וכי היא עייפה מלרדוף אחר המצות והוא לאות על כי איננה גמורה ואם יראה כי
 החסיר בשנה זו מן המעשים הטובים שעשה בשנה שעברה יבכה על אחריותו הרעה
 ויבאש מלהשיג רצון אלהיו לכר אם תעירנו נפשו לתפור מרה מה שקרע ולתקן את
 אשר עוית וצריך לחסר מעט מעסקי העולם ולהנזר מרוב החטרות והעסקים וצריך
 כשיבא בימים להתפלל בכל לילה ולערוך תחנונים ולהמנע מנשה לק אשה וימנע
 מלאכול בשר ולשתות יין ויתעסק בצרכי עניים וחולים וילוח מתים לקבורתם וילך
 לקברות המתים בכל שבוע ויעמוד לבדו בהם ויזכיר לנפשו את המעמד ההוא כאשר
 היה עושה איש אחד שהיה בתכלית הרשע והפריצות וחיו מספרים תועבותיו לפני
 המלך ויען איש אחד מהם ויאמר אדוני המלך דע כי עתה תפליג לעשות מאשר עשה
 מימי ואני מעיד לפניך כי שמעתי אותו כחצי הלילה הולך לקברות לנגוד תברתי
 מתים כי ביתי בקיר החומה ויצו המלך לשנים מנאמגיו לחקור הרבר הלכו אחריו
 כלילה עד אשר ראוה כי נכנס בקבר אחד והוציא שלשלת של ברזל וקשר אותה על
 צוארו והיה מושך אותה בידו בחזקה והיה אומר אוי לך גוף נגוף גויה ענייה . נשמה
 נשמה . ויחדה וגלמודה . ושכל סכל . ואנוש אנוש . ואדם מאדמה . ומה תקוה
 מה תחיה תשובתך ביום שכבך במקום הזה ומה יהיה מענך האויב לנפשו העובר
 כושו מדוע התמכרת ודת ובמעמד הזה לא חשבת ועל כי בדתה איה עוורוך ואיה
 אוהבך ונאמריך . איה איפה מכירך יקומו אם יושיעוך בעת רעתך אתה עשית ואתה
 נשא . אתה דעת ואתה תקצור . ואתה מאכח ואתה תהיה נכאס . הנני נפש
 אלת אשר צורה מנבלת . ועבודה מתללת . דע יסודך וחכיר כוראך . ראי ביתך
 הרך . גר ורמה וכניעוך . ותולעים יהלקוך . ורשפי אש שלחנת יאכלוך . ומה
 עשי בבואך במקום הזה בית תושך וצלמות כי תפחד ושואן בית יגון ותרון השמים
 הקדרו עליך ושכש היפך והירח לרם והככבים יאספו ממך נגהם אנה תברתי
 ו אנה תמלטי זה ביתך וזה מעונך מה לך לבתי גבדים והיכלים גבוים ועליות
 ירוחמי חשבת אותה נחלתך וירושתך הלא ידעת כי כאשר יצאו משם שוכניהם כן
 יצאו גם תלכי לכי ראה ביתך צר ואופל ואין נוגע לו מארצו דועבים וכוכבי נועפים
 כי תחיה כאלו לא היית ותמות כאלו לא היית די לך אשר לעשות ושוב לאלהיך
 ו ה המעמד הזה כי אילו היית יכול להמלש סמנו היית ראוי לעשות רצונך וגם
 כי אודך כי תושיע לך ימינך אבל אחרי אשר מוסך למעמד הזה ומה תשככי למעצבת
 ג כי אין לעמלך תנובה כי אם התשובה . וכאשר נשמע הרבר למלך תמה ונפלא
 כי תשובתו . ובכע המלך ממעשיו הרעים הוא ואנשים רבים מפריצי עמו . וצריך
 על העבודה לחלק היום והלילה והשעה הראשונה והאחרונה מן היום תחיה
 המלותיו ומשעה שנייה עד חצי היום לעסק הו' והח' לאכול ולישן . והש' לחיות
 יפה תליכת בזה וצרכי בניו ואשתו ושאר היום לקחת דברי אלהים . וכן תהא עיך

ספר

ה' לך שעות הלילה ובתחלת הלילה ילמד אדם מנהגו ללמוד ואחר כך יישן עד עכר
 ימות ואז יקום משנתו ברוך יחד כוכבי בקר ויעמוד בתהוהים לפני בוראו עד תפלת
 יצחק וכל המרגיל יצמו בזה יוסף לו סייג מהעבירות ולא יהיה לו שנאי לחשוב
 חסם וכ"ש להתעסק בהם וצריך לבעל העבודה אם יהיה מתעסק במחורות להסטר
 האונאה ועושה נזילה והתגונות והרבות השבועות ומעשות עול במדה במשקל
 במשורה ולא שתתק עם איש בליעל ובעל שבועות ונבלה לחנו ואל יתקפה בראותו
 זבדיו ועשירו ויצליחו ואם יארע לו ויפסיד אל יכעוס רק יחשוב כי לטובתו ולפיון
 יישו ארע. לו ואם השיגה ידו הון עתק אל יקטץ ידו ממת ממנו מעשר
 יצדקת תדרים ונרכות כי בנתן יהיה הנשאר שמור ובה החסרון יהיה
 שלמות חנו כאשר ברית המילה הוא חסרון קצת מאיבריו ובחסרון ההוא שלמות
 יאדם ואם לא יחסרו יהיה דבר כל ימיו כן מתת הצדקה. וצריך לכל ישמח ותר
 זראי ולא יבטח עליו כי לא ירע אם ישאר לו או יאבד. ע"כ אם יאבד והוא לא
 באח עליו לא ידאג על אבדו. רק יצדיק דין אלהיו כאשר אמר איוב ה' נתן וה'
 ה' יהי שם ה' מבורך. ואם יתעסק בנכבות המלך צריך להקדים על עבודת המלך
 יבדות מלך מלכי המלכים ואל יתגאה לבו בבה המלכות ואל יזיק לב"א בכחו ובדבו
 עזריו שכר אמר איוב אם הניפותי ער יהום ידיכי אראה בשער עזרתי ויהיה מייסר
 הרשעים ומכניעם ויליץ טוב על כל אדם ויעמוד כפרץ למטים להרג ויציל לקוחים
 למות. ויעשר הדלים למען הבורא ית' ולא למען הית' לו שם גדול. ואם יתעסק
 ברפואת חולים ויש לאל ידו אל יקבל שכר מחולים. וישמור השביל הגדול ולא
 יאבדוהו בשביל הנקל כי יהו יקנה היו העוה"ב כי הוא כמציל לקוחים למות. ואע"פ
 שהכ"ל ביד הבורא ית' אחרי אשר כוננו לטוב ולעזור החולה ולהצילו מרעתו נחשב
 לו כאילו הצילו ממות ואם לא תשיג ידו די כווננו יקח מן העשירים כפי אשר ידע
 כי יספיק לו מליקת מן העניים ויבקר חולים המסוכנים ג' פעמים ביום והכינונים
 פעמים ארבע ובקר. וידבר על לבם ויבשרם בשלום. ואם יתעסק בחכמות חיצונות
 אשר מהיותו מהם צריך לבקש עסק אחר שתהיה מחייתו ממנו וישליך זה העסק
 אחרי גזיו כי יותר יהיה ההיזק הבא עליו מן התועלות אשר ירית בו כי כל המשחיתים
 אמונתם המאכזרים קופים מן הבא הם אשר דבקו בחכמות החיצונות ואשר התחברו
 ללומדיהם. ואם יחשב נפש כי הוא חסיד וכי לא יוכלו להכמות להיטות אמונתו
 אין הדבר ירמה אבל הוא מתרחק מעט מעט מן האמונה ואינו מרגיש כאשר
 אמר המשורר נחמו כעיהו כמו בים אשר יחשבו יושבים והם יסעו ויחשוב כי הוא
 מחויק בתוסתו והוא לא ידע כי היא רהוק ממנה מאד ועם כי אין כונתו כי אם
 לטוב לרעת יחוד הבורא מדרך המופת ואין לו די בקבלה ובדברי רבותינו ז"ל והוא
 כמו שלא יתחשב בחלקו וירצת לבקש גדולות ונפלאות ממנו ולהתחבר למלכים ויהיה
 סבה לאבד ממנו וגופו ואם ימלט אחרי צער גדול ותלאות קשות אשר יעברו עליו
 ואם היה מתעסק במה שחננו אלהיו היה עומד במנוחה. וע"כ צריך האדם לרחק
 מהם לגמרי אלא אם יהיה לו מורה שיהיה בו שתי מדות שיהיה בתכלית החסדות
 ושהיה בקי בחכמה והוא כי במדת החכמה השגור לתלמידיו כל עת מן הספקות
 הרעות ובעבור שהוא בקי באיתה החכמה יכיר מקום האכזרות ויזהר לתלמידיו
 לכל יאמין בהם. ויביא לו ראיות על כסולם כמו שיעשה מורה הדור לתועים יזהירם
 וישמרו ובה יוכל האדם להמלט אחרי אשר נפשו משתוקקת לזאת החכמה ואם
 יהיה מתעסק בת"ת וללמוד לתלמידיו אשריו כי הוא העסק הטוב והישר אם ישגה
 ויהירוהו ואם ישתח יאכירוהו ואם יישן יעירוהו ואם יהיה רשע בע"כ יצדיקוהו. ומי
 שהוא מתעסק בת"ת והוא שב בקצת ומחויק ברשעתו דע כי אלו היה מתעסק בעניין
 אחר היה רשע כסול ורעתו פי שנים. וע"כ צריך העוסק בת"ת להיות נזהר בחפץ
 ההוא אשר נתן לו הבורא ואל יעשה ממנו כליל להשיג חפציו והנאותו כמו שאמרו
 חכמים ז"ל אל תעשה עטרה להתגדל בהם ולא קדרום לחתוך בהם וכאשר ילמד לזולתו
 או ייסר לתלמידיו אל יבטח לייסר נפשו עמו וללמדה כי לא נכון לאדם לייסר לזולתו
 במה שאינו עושה וללמד מה שאינו מאמין בו כי כל דבר שיצא מן הלב יכנס בלב
 וכל אשר לא יצא כי אם מן המה יעבור האוזן והיה החכם אמר כשיסרני אדם וארצה
 להכיר אם חסור והוא תבא מן הלב אראה אם נכנס מוסרו בלבי והתעורר נפשי
 לדבריו אכיר כי בכל לבו ובכל מאדו הוא מדבר ואם נפשי לא תשית לבה לדבריו ולא
 תתעורר להחזיק במ אדע כי מוסרו אינו כי אם דבר שמתים. וצריך להתעסק בצרכי
 העניים ולבא לבתיהם כי יש דבר שתי טובות. הא' שכר הבורא. והב' הכנת
 גארתו ושברו לבו. וצריך לדבר על לבם ולעזור אותם כאשר תשיג ידו ואם אין לו
 כל יעצם באמרי פיו להליץ בעדם טוב ולהתעסק במלאכתם וצריך לגמול טובה תת

רעה לאויביו כשיבאו לידו ולא יצדק להנצחם רקיחמול להם וישיב אצלם יותר מאשר היה עושה קודם לכן . וצריך בהתחילו לכא אר עבודת אלהיו לבל יחשבנה כשאח המלאכות אשר אם יקוץ בה ויניחם אין לדאוג עליהן רק הוא צריך לבל יקרב אל עבודת אלהיו עד שיסכים עם לבבו לסקוד עליהם כל ימיו ולהתחיל במעש ממנה כדי להסוף בה בכל יום כמו שאמרו רז"ל מעלין בקודש ולא מורידין וצריך להזכיר לנפשו על תנאי העבודה ואם יכיר מלבבו כי לא יוכל לסגול כל תנאי יקח מהם מה שיוכר הסגול ויזכר להמעש התמיד מן הרב אשר לא יעמוד וצריך לו כבואו בעבודת הבורא אם יהיה בעבודת השמים להסיר מעל צוארו עול עבודת ב"א כדי שלא יהיה לו אדון אחר כי אם הבורא ית' ואשריו אם יצא מעבודת עבדים ויבא בעבודת המלך הגדול כי אשר הוא בעבודת ב"א הוא עבד עבדים ובעבודת האל הוא הפסי ומה טוב אמר האומר עבדי וכן עבד עבדים הן עבד ה' הוא לבוד הפשי כי מי שיש לו עליו עול ב"א לא יעשה דבר בעתו לא יתפלל ולא יעשה עבודת אלהיו ובאשר לא יהיה עליו עול אדון יהיו חפציו כרשותו ויתפלל בכל עת שירצה . ויהיה בשלום ולא יירא מאימרו העשיר . ולא משור רשעים . ויהיה לו פנאי לעשות בעבודת אלהיו . ויהיה ששל ועניו . ולבו נשבר כי כל מתחבר לגדולים ולשמים . תיךך נפשו בעיניו ותגאה . ולא יכנע יצרו לעבודת אלהיו . וכן הוא צריך לחזור מדברי בעתה או לתת דומי ב"א ולהשמר על השבועות הן לשוא הן לאמת . וכן הוא צריך ללכת לבתי המתים בעת מותם . ויעמוד עליהם בשעת יציאת נשמה ואז יכנע ללבו הערל . בהעבירו על לבו חרדת המות . וכן צריך לו אם יהיה עשיר לכל ילבש רקמה כי אם כבדי בנינים וישים אכילתו ושמתו וגם תענוגיו במישור ובמספס : וצריך לו אם יהיה לו הון עתק לבל ירבה בנינים ולא בהמות ועבדים וסחורות כי המרבה מכל אלה תגדל נפשו ותאונה ויחדל עבודתו . וכן הוא צריך אם יבאו עליו צרות או יענו אותו . או יבאו עליו שודדים . או יאסרוהו כנחשתיים . או ימותו בניו . או מידעיו . או אהביו . לבל יתקף . ולקבל בסכר פנים ימות ואל יכעס על אלהיו . ואל יבשל ענין מעניני עבודתו רק חיזק בצדקתו ואל יתרה ולא יחרף ללבו . וכן צריך דבקו רחמים בתפלתו מאלהיו . להצילו מן היצהר ולסלמטו מלהמא לפניו . ואל יסער מדרבניו . וה' יגיעתו לריק . ותקוהו למשח נפש . ויזכור כי יש אנשים יגיעים בעבודה ימינה רבים . ובסוף ימותם עמד סגן לימים . וגבר יצמם עליהם . והשחתו כל מעשיהם . ויש מהם שיצאו לעכומ"ץ . ומהם שחזרו לקדמותם . ומתו ברשעתם . והיה יגיעם לריק . והלכו לאבדון . וע"כ צריך לב"א לפחד על נפשו . ולהתפלל בכל יום לאלהיו להצילו מתוקף יצהר וצריך להתעסק בד"ח . וכד"ח יומם ולילה . וצריך לומר הפושעים בשבט מיו אחרי אשר ייכר נפשו . וצריך לתת מעשר מהונו . וצריך לבל יחסר מעבודתו . ואם יחסר אל יבסל אותה לגמרי בלא עליו מאורעות רעות . ובכא עליו חדושים טובים . ובלכתו בדרכים . ובהיותו חולה . וכי תתקפו זקנה . וכן הוא צריך אם יהיו לו בנים . ללמד אותם מנעוניהם לדעת את יי' . ולהרחיקם מחברת מתי רשע . ומללמדם חכמות רעות אשר ישותיהן אמונתם . ולסירם מטיול כדי שתתיה יראתו על פניהם . וכן הוא צריך אם הוא פנוי דקחת לו אישה להיות לו עזר כנגדו . ואז תכון עבודתו . וימלא מחצי התאות הרעה . ואז תהיה עבודתו נקייה ותמימה . וכן הוא צריך כבואו בעבודת אלהיו להתחבר לאיש חסיד . וללמד מטעשיו או יקח לו חבר . ויהיו שניהם משתתפים בעבודה ויקנא איש באחיו . ויזכור איש באהיו לבוזה תוסף ותגדל העבת :

השער הארבע עשרה בחשבון האדם עם נפשו

יש לו לאדם לזכור בכל עת החסדים והנסים אשר עשה הקב"ה עם חסידיו . כגון גוראות היסוכרים . וכוונות עמו בין מות החיים השם זרוע קדשו ולכל עם אויביהם באף ובחמה ובקצף גדול . והורידם לבאר שחת . וכאשר עשה למלכים האדירים אשר הכניע גאונם מפני עמו וכאשר העמיד להם השמש בחצי השמים עד יקום גוי אויביו . וכאשר ענה להזקיהו בחלוקה ושמע תפלתו . וראה דמעתו . והאריך ימי דיונו . וכאשר ענה ליונה כמצי הדגה אשר מבטן שאול ענהו . ובמעמקי הים תהום העלהו ולאור ניל דוציאורו . וכאשר ענה לחנניה מישאל ועזריה כאיש הכבשן . ואשר שלח מלאך והצילם ולא שלטה בהם האש . והאל איש כמחו בו הראה כחו וקדש שמו כרחים . וכאשר עשה לדניאל בגובא דאיוותא אשר שלח מלאכו וסגר פי האריות ולא אכלוהו . והן כפרו לאויביו אשר למות הסגורוהו . וכאשר עשה למרדכי ואסתר עשר ראה בעינים ותעניתם ותפלתם . ויכמרו רחמי להם . והפר מחשבת המן על ראשו

ראשו. ואשר עשה לאנשי נינוה אשר ראה ההינחם ומרירות נפשם. והצילם ממות. ואשר דבר לעשות להם לא עשה. להודיעך כי דברי הרע וניבו. התשובה לאחור תשיבו. ואם יהיה בשורה טובה כל אשר דבר בא יבא למען נכיר מזה המלת אלהינו עלינו. כי דברו הרע בתשובה ומעש' לא יקימו. ודברו הטוב לעולם אחור לא ישיגו. וכאשר עשה לאהאב בהכניעו לפניו. ולא הביא הרעה בימיו. וכאשר עשה למנשה אשר ראה בצרתו ויעתר לו וישיבתו לירושלים. וכאשר עשה לאיוב אשר נהמו ההראות צדקתו. ואח' חמל עליו והגדיל טובתו כאהבתו ונחמלתו. כ'ו'יש ל'אדם השיב אל לבו ככ'ע. ואז ידע ויכיר כי יש לו תקוה טובה בכל אלה אם יעשה כמעשיהם. ואל יהי נואש מרהמי האל. ואל יאמר אהרי אשר הגדלתי לעשות כל רע איך אעשה התשובה ויעביר על לבואנשי נינוה ואהאב ומנשה כי הגדילו לעשות רע מכל אשר לפניהם ולאחריהם. ובתשובה קבר אותם הש' ורצה בעדם. והצילם מצרתם. ויש לאדם להביט יצורו הכורא והשמים והארץ וכל צבאם. ולדעת כי לא נברא הכל כ'א בעבור האדם. ויש לו להביט למאורות ולככבים ולדעת כי לא נבראו כ'א לאורות לב'א. ולהאיר להם כ'ילה. ויש לו להתבונן ברוחות הנושבות. העננים והגשמים. וידע כי לא נבראו כ'א לחיי ב'א. ויש לו להתבונן בכל צמח ועוף השמים והחיות הארץ והמים והצאן והבקר והמקנה. וידע כי הכל נברא למאכל בנ'א. ולחולעתו ולהנאתו. מהם רפואות ומהם מזונות. וכן יתבונן בכל טובות העולם. ומגולות מלכים. ואוצרות הזהב והכסף והספנים ואבנים יקרות. וידע כי הכל לא נברא כ'א להנאות ב'א ולהתענג בהם. וכן יתבונן בבנייני העולם והיכלי העונג והארמונות והעצירות הבהירות והעליות והכרמים. ויכיר כי כלם לא נבראו כ'א להיות מעון לב'א וביט מנוח להתענג בהם. ויש לו להעביר על לבו החכמה כי היא יקרה מספנים. וכאשר נתן התורה לישראל כי היא יקרה מספנים. וכי לא נתנה הכורא כ'א למען ידעו אותו. וילמדו מצותיו. ויעש' ד'צונגו. ויש לאדם להזכיר אל לבו כי כל הברות הבאות בעולם אשר יגיע אדם לשערי מות. ואח' ירחם הבוי'ת עליו ויוציאו מצרה לאורה. ומאפילה לאור גדול. ויש לאדם לזכור על לבו כל המאורות ואשמי אשר עשה בכל שעה ובכל רגע ולא יגמלוהו האל כמעשויו כי יאריך לו אמו. ויש עת אשר ייסקרו כאשר ייסר את בנו. אבל לא יעשה כלת. ויש לו לזכור היתרון אשר נתן הכורא לב'א על שאר ברואיו. בישראל וברעת ובדבור. ובברכת המזב והרע. וכן יש לו לזכור היתרון הגדול אשר נתן הכורא לעמו על כל העמים. אשר נתן להם מצותיו והקיו וקרע להם את הים. ודבר עמהם פא'ם. ונתן להם התורה ובנה להם בהמ'ק. והקים מביניהם חכמים ומביניהם לכביאים. וממלכת בניגים ונורי קדוש. והקים מורעס'חכמים קדושים אשר היו אור העולם והאירו תוה'ם כאשר התורה היא חי'בן אורך ימינו. כי רז'ל היו חיי התורה וקיומה. כי בהם נתקיימה ונתחדשה והתבארו סתומיה. ונגלו תעלוסיה. ואחרי אשר ישיב אל לבו כל הגדולות והנוראות האלה הכוללים רוב ענייני ב'איש לו להשיב אל לבו הטובות אשר עשה הכורא עמו לזכור מיום היותו. יש לו לזכור בראשונה הטובה אשר גמלהו כי הוציאו לאור העולם ונפח בו נשמה. ובעצמותו נגידים סוככהו. ואח' הגדילתו ובשכל טוב הנחילתו. ור'ת הודיעתו. ויש לו לזכור הטובות אשר גמלו פי המציאו לחן בעיני אביו ואמו עד אשר אהבהו יותר מנפשם. ויסירו הלחם מפייהם ואכלתו. ויפשימו עינם ולבישוהו. ויענו נפשם כדי שישיבוקוהו. ויש לו לזכור כי כאשר גדל וקנה שכל נתן לו האל לחם לאכול ובגר ללבוש. ונתן לו תון וחפצים ועדו לקנות לו בית ואשה לחיות הרע אנשים ויש לו לזכור כל התלאות והמאורעות אשר סבבהו ומצאווה ליום היותו והצילו האל מכלם. יש לו בתחלה לחשב בלבבו אם נמלס מותיה משובה. ואם נמסר ביד אויבו והצילו אלהיו. ואם עבר על סקום סכנה ונמלס. או אם באו תלאות ומאורעות על הבריו וניצל מן כלם. ויזכור אם חלה והגיע למות והכורא העלה משאול נפשו. ויזכור אם היה בנעזתו אביון ורש ואח' נתן לו האלהים חן ועושר. או אם היה שפל ובזוי עם. ועלה למעלה גדולה. ויזכור אם היו עליו חובות. והכורא ודח'בו לו והעניקו משכנו עד אשר פרע רובותיו. ויצא מעול מצוקותיו. ויחשב כ'כ אם יצאה עליה גזרת מלך ריהרג או ליענש. והצילו האל. או גלח בשבי או נאסר בשבי או נאסר בבה'ם וניצל ממנו. או אם חשב לעשות עבירה. הכורא הצילו מעשות העבירה ההיא. כמ'ס ר'א יאצח לצדיק כל און. ויחשב כי העתירי לאל בעת צרה ונענה. והתפלל בלבבו אם היו לו אויבים ונשמעה תפלתו. ממבקשי רעתו. וראה נקמתו מהם. או באו לידו ותמלס טובה תחת רעה. ויחשב כי אם עברו עליו מאורעות רבות וקבל הכל במ'ס יא'וב טוב תת את המזב נקבל מאת האלהים כ'ו. ויש לו לחשוב כמה מעלות טובות למקום עלינו.

ספר הישר לרבינו תם

יש לו לחשוב אם באה עליו צרה או מלחמה או צער או מצאוהו חליים משונים או נפל ממקום גבוה או הוכה בכלי או בחרב או נפל באש או נשכתהו חיה רעה או קמו בו עידי שקר ונזעזעו עליו ערצים להורגו וניצל מכלם או נתן לו האל אשה טובה ובנים משכילים בכל ובדברים האלה אסר לא יספרו מרוב צירף האדם בכל עת לחשב בהם ולהשיבם אל לבו ומהם יתבונן נוראות אלהיו ויכיר כל המצובות אשר עשה לו :

שער המשה עשר בפירוש העת הראויה לעבודת האל יתברך

שיחקור המשכיל על טובת העו"ל. ויכיר כי כל טובה אשר נתקנה לו לא תולידנו במזון. ולא תבדל אחריו. אך יצית הכל. ויגן פגדו נעור וק. לנד מטובה הנה אם נתקנה לו סוף עבודה האל זו לנדת תגן לפניו כש"ל ה"ך לפניך נדק. וע"כ אמר המעשה אם תדרשנו ימצא לך. ואמר ועת לדרוש את יי. ואמר הנניא ע"ה דרשו יי בסמאלו כו'. ואנו נביאים לתקור ולשאול למש אתמר כסמאלו. ה"ב ע"ה שמואל ועת אשר לא ימצא. וכסמאלו בדבר הזה נביר כי יש עמים אשר ימצא האל לדרשו. ועמים לא ימצא. וע"כ ארבו ה' כסמאלו. העת הא' כשיקנה האדם שכל כש"ל ומלא חן וט"ט בנימי אלהים וארס. כי נבטם שיקנה האדם שכל לא יכיר את כוראו. וע"כ לא ימצא לו. והכ' נבטם שיעשה עוונת ויעשים אלהיו אז לבו יכר וק. וכלב דן וק. וימצא האל. וכסמאלו לו ויעבור על מזותיו לא ימצא כ"ל אחריו יגיעם רבה מאל. עד אשר יכעב וינקת הכל. וכסמאלו כחכמה שלמה. והג' נבטם שהנבחר מתענין. כי תפלת הקהל היא יותר מקובלת מתפלת יחיד. והד' נבטם שיחבר לאנשים רעים ולא שקדושים. והאחד אנומנו. ולא תוכל לרפא לעולם. והס' נבטם שהוא כמרחק. כי נבטם רבה ישוב אדם בע"כ. ולא ימצא לו אלא אם יעשה למען שמו. ועתה הנה הם בעת תליו. ובעת היותו ביד אויביו אז במזור. ובעת היותו עני ואריון. ובעת כולו מותו על מותיו לבתו בדרכים מסוכנים. ובעת ענני צמים. ובעת שחלהש כחו והאחד עתו. והל"ה הס' עמים אשר הקדמנו. כשיבקש אדם נכס את כוראו ימצא לו. גם נבטם שיקראו וענו כח"ג והיה ערס יקראו ואני אעשה. וע"כ יש למשכיל להסיר באלה העמים נבטם יאבדו מרבותו. ואז ינתח ולא יועיל לו. ורלחי למשכיל לדעת ויראום כמה עתו. אבדו לו ונכסם עמים נבטם לו וימסר כללה השאחים לבקש מהם רצון אלהיו נבטם יאבדו כח"ב אבדו האחרים. והכ"ז יעורנו לעשות הטוב בעיניו. וימצא לנו ככל קראנו לבנו :

שער ששה עשר אזכיר בו קצת מסודות העולם הבא ובגננים אזכיר פגעי העולם הזה ומשילותיו ורעותיו

רע כי תלחום השו"ל ורעותיו וכל עול אשר בו לא יכירו המשכיל. בעבור כי תלחום העולם ורעותיו מכוונת במשכיותו ותענוות. וע"כ לא יבטם המשכיל. וכמו אשה עת אשר יתבוק אדם אולם לא יכיר כל מוס בה בהכנתו אותה. רק כשיראה האדם את אחר אשר לא יאכנה הוא יכיר כל מוס אשר בה. וכן העולם הזה נבטם שיעקב בו האדם לא יכיר ורעותו מרוב אכנתו אותו. וכ"כ יבדל ממנו או יכירנו : ודע כי רעה השו"ל עתמו במסר. ואין לסת הכלל. ובעתם הם עובדי השו"ל. כי אנו רואים השו"ל אינו קיים. וכל שוכניו יכלו יאבדו וכל טובו לא יעמוד. והעו"ל קיים ושוכניו לא יבנו ויבנו לא יתקף. והעו"ל לא יבטם אדם בעונו וכבודו. והעו"ל יבטם אדם כטובתו כי לא תכור. השו"ל מלא אמתות ושחר וצרות ותהמונות ומכונות רעות. והל"ה מנוסים ועוונות וחייבות ומלחמות וקלון ומרסס ומיחות ודבר יגיעם ועבודה קשה. והעו"ל מלא בלוט והספק וכמה ונחמה ומיית וקלון ומרסס ומיחות ודבר וכבוד ומנוחה. השו"ל לא יאמין אדם בעלמו ולא בנדרתו עד יום מותו. ואשר יביטם צדיק ועובד אלהיו כל ימיו ובחריפותו יהיה נכל ויהיה כל יגיעו לריק. והעו"ל כל מי שימלט בנדיק' לא יעמד. אך הנהק אשר בו לא ישינהו ולא יספן. השו"ל הוא מערת פריצים וזהו סכנת ומלא שאכסו כליעל. והם המתעטעים בטובת העולם אך רוב הדברים אשר בו נבטם ומעוונות והי"ה כל ימיים ומאוסים להודיע כי אין העו"ל מה החכמים. אך השו"ל הוא מוס האמת והאמינות והיושר והכנות. והחכמים הם נפתעגים בטובתו. ואין בו תגן והל"ה לנשעים. ולא ינורו בו כי אין הקדושים הטובים. השו"ל כל חמא אשר בו יכלה וכל מחתול וכלה אך השו"ל נה כלם מוכני ואין להלית וכף. השו"ל טובתו ועוונות גורם לבני אדם לגנוב ולגזוק ולהחמס ולנשטף אונות. והעו"ל מוכנתו וכבודו גורם לאדם לעשות וישר וקדו וישור רוחו לעבודת האל. כש"ל מבקר מענויו אינו כי אם בעניינים מאוסיים ונכזים. כגון הכנת הנכזים אשר רוחו לעבודת האל. כש"ל אך השו"ל אין מענויו אלא בעניינים קדושים וזוה ונחמים. כגון שיראת זיוה ופנייה ויתחבר עם המלאכים ויעשה כמעשיםם להלל לפני ויכור ב"ה. השו"ל בהמענויו יוכל החכמים יגיעו כגדולים. ויקה עתם סוקנים. ועור סקחים. עד אשר ימשכס אחריו ומלכוו בעוונותיו. אך השו"ל מחכים השאחים ופוקת ערדים. ומתן דעת לכאילים. וישור שישים אשר המשכיל המכונן. השו"ל על פי טובתו המוסר והכבוד אשר ישיג האדם ממנו ישיג רוב יגיעו ומשכיל המכונן. אך השו"ל כפי הטובים אשר ישיג האדם בו מן חסד רוב מעמתו וקלנו. והכור יגיעו וכל עסקיו :

שער שבעה עשר בוכרן האדם זים המתת

ר'א"י לכל הירא דברהשם להשיב אל לבו יום המות ושאתו ותרדתו יהיה לו לזכרת .
 ויאמר ללבו לבי לבי הלא ידעת כי לא נבראת כי אם לשוב לעשר מיזם חיותך .
 מדוע לא זכרת אהריתך הלא תדע כי כל הימים אשר אתה חי על הארמה . כצל
 עובר אתה . וכמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה . ימיד חרוצים . והייד קצוצים .
 וכל אשר יעבור עליך יום או לילה תחמר חלק מהלקי חייד . ובכל יום תתקב אל
 הקבר . ותעוף בלא אבר . ומדוע לא ידעת כי עפר אתה . ולא זכרת כי מן הארמה
 נוצרת . ועל מי בפתח כי מדרת . ומדוע אתה נמחר ולא תעביר על לכך יום המר .
 יום אשר תאבד עצתך . ונסררה הכמתך . יום ידבק לשונך לחכך . יום ישאוך על כתף
 יסבלוך . ועל ארץ תחתית ישליכוך . ועל כל מעשה יחשובוך . וכאבק תדכה . ואשך
 לא תכבה . יום תראת החשבון ערוך והספר פתוח ומאזני משפט . וכוח התרועלה
 ביד ה' שם תמצה שמריה . ותהמה נפשך בציריה . ומה תשיב על זדונותך הלא
 אז תראה פרי מעלליך . ותמצא גמולך . ואלו תמות כמות הבתמה . ולא תהיה עתיד
 לתת חשבון . היה לך לשמות כמותך . אך תלך למר מסות ולמקום אופל . ארץ חשך
 וצלמות . שם תפול עליך אימה . ותכסך כליםיה . ולבושך גוף רמה . ויזורת על גופך
 גפרית לבלתי השאיר לך שריד . הלא היום נורא ואיום . יום אשר אין לו פדיון . יום
 תמור בבכיה ותאניה ואניה . יום הרדה ועעקה . יום שואה ונאקה . יום מספר מר .
 יום תערוך אבל משמר מול משמר . יום יחרה אף האל וקנאתו . ובתכה כאש חמתו .
 יום ירבו המעצבים והמכאובים . יום יהמה כל איש ידיו גוף חלציו . יום יאכרו כל
 חציו . יום תצא הנשמה וישאר הגוף ככלי מלא כליםיה . מושלך כאבן דומם . ועתה
 בן אדם אל מי תנוס לעזרת . או מי יתיע עליך פתרה . הלא אז תאמר אי לי סח
 עשיתי . ומדוע דבר י' בייתי . עתה י שרירות לבי פניתי . ובמה אחסכה וערום
 אנכי . החקושש והתבושש והכלם מתאמתוך . ותן תודה לאלהיך . בעוד נפש בגופך .
 בשרם יחשבו כוכבי נשפך . האל מ'עצט הקשים יצילנו . מסות יגאלנו ויראו
 עינינו וישמח לבנו :

שער שמונה עשר בהפרש אשר בין צדיק לרשע

דע כי הרשע לא יוסר עד ייסרותו . ולא יזהר במובה עד אשר תבואהו שואהואו
 ייקץ משנתו . אך הצדיק בהיותו בשלוח או יזהר ויסדר מן תבא עליו הרעה
 כשה' ביום טובה היה בטוב וגו' . והרשע אם יתן לו ה' עושר ונכסים וכבוד או יוסף
 צרה ולא יחדל מעשות כל עכירה . יביט ויבטח ברוב עשרו ותיקר נפשו בעיניו
 ויזיק לבני דלא יחטול על ענייני מרודים . והצדיק אם יהיה לו הון עתק לא
 ישבח העניים ויזכור המרודים ויעזור אותם תמיד . ויכנע נפשו ולא יתגאה על אדם .
 ולא יבטח בעשרו . וידע כי הוא רוח הולך ולא ישוב . והרשע אם ישיג מעלה
 גדולה ועושר וכבוד יאמר בלבו לבי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני . ראה האל
 כי הייתי ראוי לכל הכבוד הזה בתחבולתי ועצתי צברתי תעושר הזה . ואלו אחיה
 כמו שוים העצלים הייתי רש ועני כהם . והצדיק כאשר תשיג ירו לכבוד גדול יאמר
 כאשר אמר המעצה מי אנכי ומי ביתי כי הביאותני עד הלום . ויאמר מדוע זכני
 הכבוד לכל השוכה הון . ואני אין כי מעשים טובים . והייתי ראוי להיות נגש ונענה
 כל ימיעל רוב תמאותי . והכבוד הפך לי הרע בטוב . ובמה אוכל לגמול אותו אחת
 מאלה . ויתוכח עם לבו ויאמר לבי לבי אל תבטח ברוב כבודך . כי מי יודע אם
 הוא לטובתך העושהו הזה או אם הוא לבלעדיך שמור . או התרע אם יבאו לך
 שודדי לילה ויכונו יגיעך . או התרע שנתן לך האל זה הכבוד ממני שהוא מואס
 בך ואם יש לך שום זכות גמלך אותו בעוה' כדי שתלך ריקם בעוה' . והרשע אם
 יתחבר לגדולים יאמר בלבו ממני שאני נכבד ובעל שכל לדעת עיב עליתי למענה
 חזאת . ולא יתן הכבוד כבודו אלא למי שראוי לו . ועיב חלק לי הכבוד הזה .
 והצדיק יאמר אנא אלהי הנה אנכי עפר ואפר . רמה ותולעה תרפת אדם ובזי עם .
 ובמה זכיתי לזה הכבוד ויש בעולם חסידים טובים ממני והם בצער ובדחוק וקוצר
 ד' . ולא זכיתם לאחר מני אלה מכל אשר זכיתי . והרשע אם יורש וכעס ויתקצף
 ולא יסתפק בחלקו . וילך בלילה לגנוב ולעשוק . ויעשה האונאות כדי שיבא לידו
 הון עתק ויקנא בחביוו ויבקש מכל אדם לעסוק ולעזור וליעזר . והצדיק אם יורש
 יתן שבת לבורא כמ'ש איוב ה' נתן וה' לקח יתי שם ה' מבורך . ויתסתפק בפת
 מ'יבה וישמח בחלקו ולא יחלל כבודו לעזרת ב'א כ'א עזרת האל לבדו . והרשע

ספר הישר דרבינו תם

אם יחלה יסחד וירא מאד שמא קרבה עתו ואז ינחם על כל אשר עשה וידור נדל לעשות תשובה אם יתרפא וכאשר יתרפא ישוב רשעתו . והצדיק אם יחלה לא יסחד מן המות כי הוא יודע כי יצא מאפילה לאורה ומאנחה למנוחה . ויכיר כי הבורא אורב אותו וע"כ ייסרהו כדי שיהיה טהור וגפי מכל עונותיו בלבנו לעוה"ב . וידור נדדים אם יתרפא להוסיף על עבודתו וכאשר יתרפא לא יחדל דברו ככל הנוצא מפי גדיש . והרשע אם יחכם מדי ישחית אמונתו בחכמתו . וילעג על החסידים ויחיש כי החכמה לו לבדו נתנה וראשית פרי חטאתו אשר יקנה מחכמתו כי לא יאבין בתה"מ ולא ביום הדין ולא בדבריו רז"ל רק יחשוב הכל כאין ויביא ראיות ואהות מחכמתו הדלה ויניח הקבלה הרזקה . ויידוף אחרי אותות הלושות וכברות גרועות . והוא כמו ירבעם חוטא ומהטיא את הרבים וע"כ עון הרבים תלוי בו . ואם יחכם החכם חכפל אמונתו ויחזוק מוסדותיה בלבו ויורה התועים וילמד לפושעים ויחזק אמונתם ההלושה באהות וזופתים חזקים מן השכל ומן הכתוב ומדברי רז"ל . ואם יבאנו על הרשע הרושע או עסקים אשר יצלה בהם ישכח אלהיו . ואם היה מתפלל יניח תפלתו . ואם היה עוזר דלים ישכחם . ואם היה לומד דברי אלהים יניחם . ואם יבאנו על הצדיק הדני עובד רבים לא ירף ידו מעבודתו ולא יתירם לזבו ממינו רק לבנו ועיניו אחרי עבודת אלהיו . ולא יסרירוהו העסקים ההזקים ולא החירושים והשיבושים . ואם יבאנו על הרשע סאורעות רעות או יקרהו כשבי או יאסרוהו במאסר או יענשו או יעשו בו שפטים יתקצף על דין אלהיו ויאמר טוב מתי מחי ומת היה מזלי הרע בין חברי כי הם בשלוח ולא שבט אלוה עליהם . ואני מיום שנבראתי מנוחה לא מרעה אל רעה יצאתי ויוסף ה' לי יגון אנהתי על מכאובי . ויש אשר יכעם הרשע על נפשו לרוב הצרות אשר חקפוהו עד אשר ימור מדאנתו או שימחר לעבוד עבדים כדי שימלט מאחת צרה . וכאשר תבא על צדיק חלי או צרה יאמר עונותי הגן אלה ומדי היתה זאת אלי . אני עשיתי ואני אשא תיוב אפי לקבל זה כל הבורא לא עשה לי רע וחלילה לאל מרשע אך אני הרעתי לעצמי ויאמר מי יודע אם הבורא ייסרני מרוב חמלתו עלי או הצרתי האלה הם לפגותי או לכפר בהם עוני או למען לא יתיה לי פגאי להתעסק במעש"ו או לתת לי שכר עליהם או להנצל בשבילם בטוהת משינה או מצרות אחרות גדולות מאלה . וכאשר ימלט הרשע מצרותו ויצא לרוחה יסור מהדו ויאמר בלבו עתה אכלל להשלים כל עסק אשר החילותי ועתה אתענג כפי אשר יעתי ואעשה שמחה גדולה ומעודות בעבור כי נמלטתי . ואעשה לנפשי כל הנאות אשר אוכל . והצדיק כאשר יצא מצרה לרוחה יתן הודאות לאל ויאמר בלבו בסת אמיני כי לא יבאו עלי צרות אחרת הכרוב צדקתי וחסדי ומי יודע אם לא נמלטתי מן הצרה הזאת לעשות מעש"ו או שלא רחמתי על חטאתי פשע וכמה זכיתי למצוא חן בעיני ה' והנה הגדולים יבאו עליהם צרות רבות . ואיך נמלטתי אני ונצלתי . ואם ימלט הרשע מחולי רע ימחר לעשות סחורות ולבנות בתים ולהתענג עם נשיו ולחדש בגדי חמודות . ולהתחבר לגדולים ולקנות עבדים ולתרבות עסקים . ואם יתרפא הצדיק יוסיף לעשות חסדים ולעזור דלים ולהכבד אלהיו ולהרבות תחנונים ולשלם נדריו ולהטיב דרכיו ומעשיו . ואם יעשה הרשע צדקה תיסק נפשו בעיניו ויתפאר בה לחביריו ויחשוב כי אין בדותו כמותו ואם ימלט מצרה יאמר כי בצדקתו נמלט . והצדיק מעשיו בעיניו כאין ויסתיר צדקותיו מכל"א ולא יתהלל בהם והוא נבזה בעיניו ואם נמלט מצרה יאמר כי בחסדי האל נמלט ולא בצדקתו . ואם ירבו עסקי הרשע ויהיו לו מעשים יאמר כי ישקום עד אשר ישליים ואין אלהים כל מזכותיו וכאשר יהיה לו פגאי או ילך ויתפלל ולקרות ולהתחבר לחכמים . והצדיק כל אשר ירבו עסקיו תוסיף עבודתו ולא יחסר ממנה דבר . ואם יהיו לרשע בנים ילמדם מערותם לסחור ולעשות מלאכה ולא ילמדו דברי אלהים . והצדיק ילמד לבניו תורת ה' ויוכיחם וייסרם תמיד עליו נאמר מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו :

תם תשלם שבת לאר בורא עולם אשר נתן מחכמתו ליראיו למען הצדק והשלום :